

REPUBLIKA SRPSKA

VLADA

STRATEGIJA

PODSTICANJA STRANIH ULAGANJA U REPUBLIKU SRPSKU

OD 2016. DO 2020.

Banja Luka, maj 2016. godine

SKRAĆENICE I POJMOVI

UNCTAD – Konferencija Ujedinjenih nacija o trgovini i razvoju (engl. United Nations Conference on Trade and Development) je osnovana 1964., kao stalno međuvladino tijelo. To je glavni organ Generalne skupštine Ujedinjenih nacija koji se bavi trgovinom, investicijama i razvojem. Ciljevi organizacije su „povećavanje obima trgovine, investicija i mogućnosti razvoja zemalja u razvoju, kao i pomoći u njihovim naporima da se integrišu u svjetsku ekonomiju na ravnopravnoj osnovi“.

OECD – Organizacija za ekonomsku saradnju i razvoj (engl. Organisation for Economic Co-operation and Development) osnovana je 14. decembra 1960. godine. Nastala je iz Organizacije za evropsku ekonomsku saradnju – OEEs, osnovane 1948. godine s ciljem da pomogne ostvarenju i administraciji Maršalovog plana o rekonstrukciji Evrope nakon Drugog svjetskog rata. Kasnije je njeno članstvo bilo prošireno na neevropske zemlje, a 1961. godine reformisana je u Organizaciju za ekonomsku saradnju i razvoj. Ciljevi: postići što veći privredni rast i zaposlenost; povećati životni standard u zemljama članicama, uz očuvanje finansijske ravnoteže; doprinositi razvoju svjetske privrede; pomagati zdrav ekonomski napredak u članicama i nečlanicama u procesu njihovog privrednog razvoja; doprinositi širenju svjetske trgovine na multilateralnoj osnovi, bez diskriminacije i u skladu sa međunarodnim obavezama.

WB – Svjetska banka (engl. The World Bank) je međunarodna organizacija, osnovana u decembru 1945., koja je odgovorna za obezbjeđivanje finansija i davanje savjeta zemljama da bi se povećao ekonomski razvoj i smanjilo siromaštvo, ali i očuvale međunarodne investicije. Sjedište se nalazi u Vašingtonu, a lokalne kancelarije postoje u 124 zemlje.

IFC – Međunarodna finansijska korporacija (engl. International Finance Corporation), članica Grupacije Svjetske banke.

MIGA – Multilateralna agencija za garantovanje investicija (engl. Multilateral Investment Guarantee Agency).

WTO – Svjetska trgovinska organizacija (engl. World Trade Organization) je međunarodna multilateralna organizacija koja je smisljena sa ciljem da nadgleda i liberalizuje međunarodnu trgovinu. Organizacija je nastala 1. januara 1995. i nasljednik je Opšteg sporazuma o tarifama i trgovini (engl. General Agreement on Tariffs and Trade – GATT), koji se potpisao 1947. i koji je ostao na snazi skoro pet decenija kao de facto međunarodna organizacija.

CEFTA – Centralnoevropski ugovor o slobodnoj trgovini (engl. Central European Free Trade Agreement) je trgovinski sporazum između Albanije, Bosne i Hercegovine, Makedonije, Moldavije, Srbije i Crne Gore. Bivše članice su Poljska, Češka Republika, Slovačka, Slovenija, Mađarska i Hrvatska koje su postale članice Evropske unije.

EFTA – Evropska asocijacija za slobodnu trgovinu (engl. European Free Trade Association), a čine je Island, Lihtenštajn, Norveška i Švajcarska.

USAID – Agencija SAD za međunarodni razvoj (engl. United States Agency for International Development) je agencija za međunarodni razvoj, osnovana 1961. sa ciljem pružanja pomoći internacionalnim humanitarnim organizacijama i koordinisanja ekonomskog i socijalnog razvoja drugih nacija.

GIZ – Njemačko društvo za međunarodnu saradnju (njem. Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit).

EPEC – Evropski centar znanja.

JIE – Jugoistočna Evropa je geografski i geopolitički dio Evrope koji se nalazi u istočnom dijelu Balkanskog poluostrva i na obali Crnog mora. Nekad se ovaj pojam poistovjećuje sa Balkanom, koji je samo geografski pojam. U Jugoistočnoj Evropi se najčešće ubraja sljedećih sedam država: Albanija, Bosna i Hercegovina, Bugarska, Makedonija, Rumunija, Srbija i Crna Gora.

NALED – Nacionalna alijansa za lokalni ekonomski razvoj – Srbija.

World Investment Report, UNCTAD – Izvještaj Konferencije Ujedinjenih nacija o trgovini i razvoju o investicijama u svijetu (publikacija izlazi jednom godišnje).

APIF Banja Luka – Agencija za posredničke, informatičke i finansijske usluge.

PKRS – Privredna komora Republike Srpske.

IRB RS – Investiciono-razvojna banka Republike Srpske.

BDP – bruto domaći proizvod. Bruto domaći proizvod je rezultat proizvodnje dobara i usluga rezidenata na teritoriji Republike Srpske. Osnovne kategorije u obračunu bruto domaćeg proizvoda su: bruto vrijednost proizvodnje, međufazna potrošnja i bruto dodata vrijednost, koja obuhvata sredstva za zaposlene, neto poreze na proizvodnju i bruto operativni višak / mješoviti dohodak. Bruto domaći proizvod po tržišnim cijenama predstavlja zbir dodatih vrijednosti po djelatnostima, korigovan za usluge finansijskog posredovanja (FISIM), umanjen za subvencije i uvećan za porez na proizvode. Realni bruto domaći proizvod je pokazatelj stepena i dinamike ekonomskog razvoja kojim se prikazuje ekonomski rast između različitih perioda, eliminijući uticaj promjene cijena, a iskazan je u cijenama prethodne godine.

GCI – Globalni indeks konkurentnosti (engl. Global Competitiveness Index) predstavlja indeks konkurentnosti zemalja. Indeks se objavljuje jednom godišnje u publikaciji Svjetskog ekonomskog foruma (engl. World Economic Forum), Izvještaj o globalnoj konkurentnosti (engl. The Global Competitiveness Report).

GII – Globalni indeks inovativnosti (engl. Global Innovation Index).

p/c – per capita.

JPP – javno-privatno partnerstvo, oblik saradnje javnog i privatnog sektora, koje se realizuje udruživanjem resursa, kapitala i stručnih znanja, radi zadovoljavanja javnih potreba.

MSP – mala i srednja preduzeća, odnosno privredna društva, druga pravna lica i preduzetnici, koji: prosječno godišnje zapošljavaju manje od 250 radnika, nezavisni su u poslovanju i ostvaruju ukupni godišnji prihod manji od 8.000.000 KM ili imaju vrijednost poslovne imovine do 4.000.000 KM.

PU RS – Poreska uprava Republike Srpske

SWOT – predstavlja skraćenicu od četiri engleske riječi: Strengths – snage; Weaknesses – slabosti; Opportunities – mogućnosti, šanse, prilike; Threats – prijetnje, opasnosti. SWOT analiza identificuje snage, slabosti, prilike i prijetnje da bi se maksimizovale snage, minimizovale slabosti, iskoristile prilike i izbjegle prijetnje, ili se smanjio njihov uticaj.

Strano ulaganje – predstavlja ulaganje nerezidenta u novo ili postojeće privredno društvo u novcu stvarima i pravima.

Greenfield investicije – investicije u ledinu kojim se stvara potpuno novo proizvodno preduzeće

Brownfield investicije – investicije u postojeće preduzeće.

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. STRANA ULAGANJA U SVIJETU, REGIONU I REPUBLICI SRPSKOJ	3
2.1. Strana ulaganja u svijetu	3
2.2. Strana ulaganja u regionu – Jugoistočna Evropa.....	9
2.3. Strana ulaganja u Republiku Srpsku	12
2.3.1. Sektorska struktura stranih ulaganja u Republiku Srpsku	13
2.3.2. Geografsko porijeklo stranih ulaganja u Republiku Srpsku	17
2.3.3. Regionalna distribucija stranih ulaganja unutar Republike Srpske	18
3. FAKTORI PRIVLAČENJA STRANIH ULAGANJA U REPUBLIKU SRPSKU	20
3.1. Konkurentnost Republike Srpske.....	20
3.1.1. Globalni indeks konkurentnosti.....	22
3.1.2. Indeks lakoće poslovanja.....	24
3.1.3. Indeks investicionih reformi	28
3.2. Konkurentnost jedinica lokalne samouprave.....	33
3.3. Konkurentnost malih i srednjih preduzeća i uključivanje u globalne lance vrijednosti	35
3.4. Inovativnost kao faktor privlačenja stranih ulaganja.....	37
3.5. Članstvo u EU kao faktor privlačenja stranih ulaganja	42
3.6. Klasteri.....	45
3.7. Poslovne i slobodne zone.....	48
3.8. Javno-privatno partnerstvo	49
3.9. Brendiranje kao faktor konkurenčnosti Republike Srpske	51
4. INVESTICIONA POLITIKA I INSTITUCIONALNI OKVIR PRIVLAČENJA STRANIH ULAGANJA U REPUBLIKU SRPSKU	52
4.1. Investiciona politika	52
4.1.1. Aktivnosti na realizaciji prethodno važećih strateških dokumenata u vezi sa stranim ulaganjima	53
4.2. Institucionalni okvir za privlačenje stranih ulaganja.....	55
5. CILJEVI PRIVLAČENJA STRANIH ULAGANJA U REPUBLIKU SRPSKU	59
5.1. Opšti cilj privlačenja stranih ulaganja u Republiku Srpsku.....	59
5.2. Operativni ciljevi za privlačenje stranih ulaganja u Republiku Srpsku	60
5.2.1. Podizanje konkurenčnosti i unapređivanje poslovnog okruženja	60

5.2.2.	Jačanje institucionalnih kapaciteta i razvoj partnerskih odnosa na republičkom i lokalnom nivou	63
5.2.3.	Aktivnosti promocije i kontakata za ciljane sektore i ciljana tržišta.....	64
5.3.	Sektorski ciljevi privlačenja stranih ulaganja u Republiku Srpsku	65
5.3.1.	Poljoprivreda.....	65
5.3.2.	Industrija.....	67
5.3.3.	Obnovljiva energija	80
5.3.4.	Turizam.....	82
5.3.5.	Informaciono-komunikacione tehnologije.....	89
6.	SWOT ANALIZA.....	90
7.	ZAKLJUČCI I PREPORUKE	92
8.	PRIJEDLOG AKCIONOG PLANA ZA REALIZACIJU STRATEGIJE SDU 2016-2020.....	95
9.	LITERATURA.....	132

SADRŽAJ TABELA

Tabela 1: Tokovi stranih direktnih ulaganja u svijetu 2012–2014. (u milijardama US\$)	3
Tabela 2: Vrijednost greenfield ulaganja po sektorima u svijetu, 2009–2014. u milionima US\$	4
Tabela 3: Motivi kompanija prilikom izbora lokacije stranog ulaganja	6
Tabela 4: Matrica za izbor lokacije i kontrolna lista sektorskih politika konkurentnosti.....	7
Tabela 5: Tokovi stranih ulaganja u Jugoistočnoj Evropi od 2008. do 2014. (u milionima US\$)	9
Tabela 6: Sektori sa najvećom dinamikom tražnje iz aspekta direktnih stranih ulaganja u Jugoistočnoj Evropi u periodu 2011 - 2015.godina*.....	10
Tabela 7: Strana ulaganja u Republiku Srpsku u periodu 2006–2014, u milionima KM	12
Tabela 8: Registrovana strana ulaganja u Republici Srpskoj od 2006. do juna 2010. godine po sektorima (stara klasifikacija djelatnosti) – u hiljadama KM	13
Tabela 9: Registrovana strana ulaganja po sektorima/djelatnostima u Republici Srpskoj u 2011–2015. godini (nova klasifikacija djelatnosti) – u hiljadama KM.....	14
Tabela 10: Geografsko porijeklo stranih ulaganja u Republiku Srpsku u periodu 2007–2015. godina – u hiljadama KM	17
Tabela 11: Broj novoregistrovanih privrednih društava sa elementom stranih ulaganja u Republici Srpskoj u periodu 2010–2015. godina	18
Tabela 12: Makroekonomski pokazatelji Republike Srpske za period od 2011-2014., procjene za 2015. i projekcije za 2016. godinu	21
Tabela 13: Globalni indeks konkurentnosti za zemlje Jugoistočne Evrope za 2015-2016. godinu.....	22
Tabela 14: Dvanaest stubova konkurentnosti u zemljama Jugoistočne Evrope.....	23
Tabela 15: Lakoća poslovanja u zemljama Jugoistočne Evrope za 2015. godinu	25
Tabela 16: Pokretanje poslovanja u zemljama Jugoistočne Evrope (2015. godina).....	27
Tabela 17: Indeks ekonomskih sloboda za BiH i zemlje Jugoistočne Evrope za 2015. godinu	31
Tabela 18: Bruto domaći izdaci za istraživanje i razvoj (u hiljadama KM)	37
Tabela 19: Globalni indeks inovativnosti, inovacioni inputi, inovacioni outputi i inovaciona efikasnost za 2015. godinu.....	39
Tabela 20: Struktura podindeksa inovacionih inputa globalnog indeksa inovativnosti/rang 2015.....	41
Tabela 21: Struktura podindeksa inovacionih outputa globalnog indeksa inovativnosti/rang 2015 ..	42
Tabela 22: Strana ulaganja u zemlje koje su se priključile EU 2004. godine za period 2003–2007. (u milionima US\$).....	43
Tabela 23: Strana ulaganja u zemlje koje su se priključile EU 2007. godine za period 2007–2011. (milionima US\$).....	43
Tabela 24: Učešće industrije u BDP Republike Srpske od 2009. do 2014. godine	67
Tabela 25: Izvoz, uvoz i pokrivenost uvoza izvozom industrije Republike Srpske za period 2009–2015. godina – u hiljadama KM	68
Tabela 26: Izvoz, uvoz i pokrivenost uvoza izvozom prerađivačke industrije Republike Srpske od 2009. do 2015. godine – u hiljadama KM	70
Tabela 27: Strana ulaganja u prerađivačku industriju u najznačajnijim sektorima, za period 2011–2015. godine u KM	71
Tabela 28:Strana ulaganja u prerađivačku industriju prema zemlji porijekla investitora u KM.....	71
Tabela 29: Izvoz, uvoz i pokrivenost uvoza izvozom metalne industrije Republike Srpske za period 2009–2015. godina	72

Tabela 30: Izvoz, uvoz i pokrivenost uvoza izvozom drvne industrije Republike Srpske za period 2009-2015. godine	73
Tabela 31: Izvoz, uvoz i pokrivenost uvoza izvozom industrije tekstila, kože i obuće Republike Srpske za period 2009–2015.	75
Tabela 32: Izvoz, uvoz i pokrivenost uvoza izvozom prehrambene i duvanske industrije Republike Srpske za period 2009–2015.....	77
Tabela 33 sa grafikonima: Pregled dolazaka i noćenja turista u Republici Srpskoj na godišnjem nivou (2013–2015. godina).....	83
Tabela 34: Tabelarni prikaz deset zemalja sa najvećim učešćem u ostvarenim dolascima i noćenjima u Republici Srpskoj u 2015. godini	85
Tabela 35: Pregled ostvarenih dolazaka stranih turista po vrsti turističkih mjesa za 2015.godinu	86
Tabela 36: Pregled ostvarenih noćenja stranih turista po vrsti turističkih mjesa za 2015. godinu.....	86

SADRŽAJ GRAFIKONA

Grafikon 1: Sektori sa najvećom dinamikom tražnje iz aspekta stranih ulaganja u svijetu po broju projekata.....	5
Grafikon 2: Strana ulaganja u svijetu prema stvaranju radnih mjeseta po sektorima	5
Grafikon 3: Sektori sa najvećim kapitalnim ulaganjima (u milionima US\$).....	6
Grafikon 4: Godišnji priliv stranih ulaganja u zemljama Jugoistočne Evrope (u milionima US \$, u tekućim cijenama i po trenutnom kursu)	10
Grafikon 5: Tokovi stranih ulaganja u Jugoistočnoj Evropi za period 2011-2015. godine po stvaranju radnih mjeseta	11
Grafikon 6: Ukupan broj projekata stranih ulaganja po zemljama Jugoistočne Evrope za period 2012-2015.	11
Grafikon 7: Sektorski pregled stranih ulaganja u zemljama Jugoistočne Evrope prema broju projekata	12
Grafikon 8: Lakoća poslovanja u BiH za 2015. godinu	26
Grafikon 9: Kapaciteti jedinica lokalnih samouprava za privlačenje investicija.....	34
Grafikon 10: Institucionalni okvir za privlačenje stranih ulaganja u RS	58
Grafikon 11: Prosječna starost tehnologija u prerađivačkoj industriji	69
Grafikon 12: Struktura dolazaka domaćih i stranih turista u 2015. godini	84
Grafikon 13: Struktura noćenja domaćih i stranih turista u 2015. godini	85
Grafikon 14: Struktura dolazaka stranih turista po vrsti turističkih mjeseta za 2015. godinu	86
Grafikon 15: Struktura noćenja stranih turista po vrsti turističkih mjeseta za 2015. godinu.....	87

1. UVOD

Strana ulaganja imaju značajnu ulogu u privrednom razvoju zemalja u razvoju i zemalja u tranziciji, jer omogućavaju dodatni izvor kapitala u uslovima nedovoljne domaće akumulacije. Ona takođe omogućavaju i prenos tehnologija i preduzetničkih vještina, te na taj način utiču na povećanje konkurentnosti cjelokupne privrede. U uslovima nedovoljnih domaćih investicija strana ulaganja povećavaju zaposlenost svih raspoloživih resursa, njihovo efikasnije korištenje i povećanje produktivnosti, te efikasnije uključivanje privrede u globalne tokove svjetske privrede.

Promjene na globalnom i regionalnom planu (pad cijene nafte, problemi u vezi sa Ukrajinom, sankcije Rusiji, problemi u vezi sa izgradnjom Južnog toka, nestabilnost deviznih kurseva, poplave koje su se dogodile u regionu, izbjeglička kriza i komplikovanje situacije na geopolitičkom planu) izazvale su nesigurnost na globalnom nivou, što se ogleda i u stalnim promjenama procjena kretanja stopa rasta BDP-a i kretanja stranih ulaganja najrelevantnijih svjetskih finansijskih organizacija. Ovakva kretanja prouzrokovala su kod stranih investitora oprez, što je dovelo do smanjivanja obima stranih ulaganja. Vraćanjem povjerenja, postepeno će se povećavati i strana ulaganja.

Prema World Investment Report-u 2015. ukupna strana ulaganja u svijetu u 2014. godini iznosila su 1.230 milijarde US\$, što predstavlja pad od 16% u odnosu na 2013. godinu. Razvijene zemlje zabilježile su pad od 28%, a zemlje u tranziciji pad u iznosu od 52%, što ukazuje da su se negativna kretanja u globalnoj ekonomiji najviše odrazila na zemlje u tranziciji. Ovakve tendencije su očekivane, s obzirom na to da su zemlje u tranziciji uglavnom male i otvorene privrede, pa samim tim i najosjetljivije na kretanja u globalnoj ekonomiji. UNCTAD-ov Investment Trends Monitor od 20. januara 2016. godine navodi da se u 2016. godini očekuje dalji pad stranih ulaganja zbog krhkosti svjetske privrede, nestabilnosti globalnih finansijskih tržišta, slabe agregatne tražnje, usporavanja rasta u nekim velikim novim tržištima, kao i povećanih geopolitičkih rizika i regionalnih napetosti.

Sektorski posmatrano, strana ulaganja u globalni sektor usluga rastu brže od ulaganja u proizvodnju. Najveći iznos stranih ulaganja predstavljaju ulaganja u ekstraktivnu industriju i komunikacije. Obnovljiva energija je sektor sa najbržim rastom tražnje za strana ulaganja u Evropi.

Strana ulaganja u Republiku Srpsku u 2014. godini, prema podacima Centralne banke BiH, iznose 379,1 milion KM, što predstavlja porast u odnosu na 2013. godinu kada je ostvareno 152,6 miliona KM stranih ulaganja.

Ukoliko analiziramo rezultate stranih ulaganja u Republiku Srpsku po sektorima, možemo uočiti da su ulaganja motivisana traženjem efikasnosti prisutna u ograničenoj mjeri, posebno u poređenju sa regionom. Nove greenfield investicije koje teže povećanju efikasnosti i kvalitetne brownfield investicije, koje predstavljaju najbrži i najjeftiniji način za realizaciju investicija jer se realizuju u već postojećim slobodnim proizvodnim kapacitetima (sa svom neophodnom infrastrukturom), najčešće imaju najveći efekat na ciljeve ekonomске politike, a odnose se prije svega na oporavak privrede i novi ekonomski rast i zapošljavanje. Republika Srpska treba da poveća konkurentnost za privlačenje navedenih oblika stranih ulaganja, jer takva ulaganja dovode do stvaranja novih radnih mjesta, jačaju izvozne performanse, omogućavaju proizvodnju proizvoda više faze obrade, a samim tim i veće novododate vrijednosti, jačaju lance vrijednosti i uključivanje malih i srednjih preduzeća u globalne lance vrijednosti, dovode do prenosa tehnologije, preduzetništva i inovacija koje povećavaju produktivnost, a time imaju i značajan uticaj na porast BDP-a, privredni razvoj i konkurentnost.

Republika Srpska ima prednost u tri sektora koja se poklapaju sa dinamikom regionalne tražnje, a to su: prerada hrane (agrobiznis), tekstilni sektor i drvoprerađivački sektor – posebno proizvodnja

namještaja. Privlačenjem stranih ulaganja u ove sektore podstiče se proizvodnja, a to ima za posljedicu povećanje razvoja cjelokupnog društva.

Značaj oživljavanja investicija u realnom sektoru i njihov uticaj na privredni razvoj posebno je izražen zahtjevom Evropske komisije za renesansu industrije u EU poslije finansijske krize¹.

Međutim, i pored značaja stranih ulaganja u proizvodnji Republika Srpska treba da jača i privlačenje stranih ulaganja u usluge i informaciono-komunikacione tehnologije, jer bez razvijenog sektora informaciono-komunikacionih tehnologija, gotovo je nemoguće uključivanje Republike Srpske u tokove globalne ekonomije. Posebnu pažnju Republika Srpska treba da pokloni izgrađivanju kvalitetnog znanja i inovativnosti, jer znanje i inovativnost predstavljaju osnovni faktor privrednog razvoja. S obzirom na to da ove aktivnosti zahtijevaju duži period, strana ulaganja u ovom sektoru bi taj rok značajno skratila i istovremeno omogućila prenošenje preduzetničkih vještina koje nisu dovoljno razvijene. Proces klasterizacije uz prisustvo stranih ulaganja, u segmentima koji nedostaju za efikasno uključivanje malih i srednjih preduzeća u globalne lance vrijednosti u sadejstvu sa naučnoistraživačkim centrima bi omogućio veće zapošljavanje mladih eksperata, te bi se na taj način smanjio njihov odliv, a preduzeća u Republici Srpskoj bi postala konkurentnija na globalnom tržištu.

Posebnu pažnju Republika Srpska treba da obrati na postojeće investitore, pogotovo u uslovima nestabilnosti i nesigurnosti u globalnoj privredi kada strani investitori smanjuju svoje aktivnosti, jer reinvestiranje takođe predstavlja značajan faktor stranih ulaganja i značajan izvor za dugoročno investiranje. Globalna stopa reinvestiranja je 7%, u zemljama u razvoju 8%, u zemljama u tranziciji 13% i mnogo je viša nego u razvijenim zemljama u kojima iznosi 5%. Postojeći investitori takođe predstavljaju značajan faktor u privlačenju stranih ulaganja, jer predstavljaju promotere zemalja u kojima su investirali.

Stvaranjem stimulativnog investicionog ambijenta, ekonomskim reformama, povećavanjem znanja i inovativnosti, klasterizacijom privrede i povećavanjem obima javno-privatnog partnerstva Republika Srpska može postati atraktivna destinacija za strana ulaganja, uz istovremeno stimulisanje domaćih investicija.

---

¹ Communication from the Commission to The European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and The Committee of the Regions – For a European Industrial Renaissance, Brussels, 2014.

2. STRANA ULAGANJA U SVIJETU, REGIONU I REPUBLICI SRPSKOJ

2.1. Strana ulaganja u svijetu

Ukupna strana ulaganja u svijetu u 2014. godini² iznosila su 1.228 milijardi US\$, što u odnosu na 2013. godinu predstavlja pad od 16%.

U 2015. godini je, prema procjenama UNCTAD-a, na globalnom nivou došlo do porasta stranih ulaganja za 36% (oko 1.700 milijardi US\$) u odnosu na 2014. godinu, što predstavlja najviši nivo od svjetske ekonomske i finansijske krize od 2008-2009. godine.³ Najveći doprinos ovakvim kretanjima stranih ulaganja u svijetu su dale razvijene zemlje (oko 55%) kroz nagli porast spajanja i preuzimanja (merdžera i akvizicija), koji bilježe porast od 61% u odnosu na prethodnu godinu. Greenfield investicije su u istom periodu ostvarile skroman porast od 0,9 %.

Tabela 1: Tokovi stranih direktnih ulaganja u svijetu 2012–2014. (u milijardama US\$)

Region/Ekonomija	2012	2013	2014	Stopa rasta 2013–2014 (%)
Svijet	1403	1467	1228	-16
Razvijene ekonomije	679	697	499	-28
Evropa	401	326	289	-11
Evropska unija	365	333	258	-23
Sjeverna Amerika	209	301	146	-51
Ekonomije u razvoju	639	671	681	1
Afrika	56	54	54	0
Latinska Amerika i Karibi	178	186	159	-15
Južna Amerika	144	126	121	-4
Centralna Amerika	28	55	33	-40
Karibi	6	5	5	0
Azijiske ekonomije u razvoju	401	428	465	9
Zapadna Azija	48	45	43	-4
Istočna Azija	212	221	248	12
Južna Azija	32	36	41	14
Jugoistočna Azija	108	126	133	6
Ekonomije u tranziciji	85	100	48	-52

Izvor: UNCTAD, *World Investment Report 2015*.

Iz navedene tabele vidljivo je da je u 2014. godini najveći pad stranih ulaganja bio u Sjevernoj Americi, ekonomijama u tranziciji i Centralnoj Americi.

² Obzirom da se podaci iz Global Investment Trends Monitor-a zasnivaju na procjenama, zadržaćemo se na analizi posljednjih zvaničnih podataka, koji su objavljeni u *World Investment Report-u 2015*

³ UNCTAD, *Global Investment Trends Monitor* broj 22 od 20. januara 2016. godine

⁴ UNCTAD, *World Investment Report 2015.*, New York and Geneva, 2015.

Kada su u pitanju zemlje u tranziciji prema projekcijama⁴, koje su dostupne, u 2015. godini se očekuje dalji pad stranih ulaganja. Međutim, iako se na globalnom nivou očekuje pad, procjene su da će do blagog porasta stranih ulaganja u zemljama u tranziciji doći u 2016. i 2017. godini.

Prema najnovijem UNCTAD-ovom pregledu agencija za promociju investicija, glavni ciljevi investicionih inicijativa su kreiranje radnih mjesta, praćeno transferom tehnologije i izvoznom promocijom, dok su najvažniji ciljani sektori informacione tehnologije i usluge, praćeni poljoprivredom i turizmom.⁵

Prema navedenom pregledu od 14 ekonomija koje su najinteresantnije za strana ulaganja u periodu od 2014. do 2016. godine polovina su ekonomije u razvoju i tranziciji.

Prilikom analiziranja globalne investicione klime i faktora koji pozitivno i negativno utiču na tokove stranih ulaganja na srednji rok, najveći broj anketiranih transnacionalnih korporacija i agencija za promociju investicija smatra da će na tokove stranih ulaganja negativno djelovati stanje u ekonomijama Evropske unije, kao i usvajanje mjera politike štednje, porast trgovinskog protekcionizma i problemi suverenog duga. Na globalne tokove stranih ulaganja negativan uticaj će imati i prijetnje od terorizma ili restrikcije u investiranju i donošenje mjera u skladu sa tim, iako investiciona liberalizacija i promocija i dalje dominiraju u nacionalnim investicionim politikama.

Nesigurnosti stranih investitora, kada je riječ o globalnoj investicionoj klimi, dovele su do toga da veliki broj investitora planira da obim stranih ulaganja zadrži na istom nivou, posmatrano sa stanovišta kratkog i srednjeg roka. Ovakva očekivana kretanja dovela su i do promjena načina ulaska investitora na strana tržišta. Najveći broj stranih investitora smatra da će u narednom periodu posebnu ulogu, kada su u pitanju strana ulaganja, imati greenfield i brownfield ulaganja u odnosu na spajanje i preuzimanje, koje je bilo dominantno u 2014. godini. Oko 45% anketiranih kompanija izjavilo je da će brownfield investicije u 2015. godini biti od izuzetnog značaja.⁶

Ukoliko posmatramo sektorsku strukturu stranih ulaganja u svijetu možemo konstatovati da su na globalnom nivou ulaganja u primarni sektor u 2014. godini u odnosu na 2013. godinu porasla za 41,8%, ulaganja u proizvodnju za 13,7%, a ulaganja u usluge su pala za 15,4%. Navedena kretanja su prikazana u narednoj tabeli:

Tabela 2: Vrijednost greenfield ulaganja po sektorima u svijetu, 2009–2014. u milionima US\$

Sektor	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Primarni	121839	60584	75636	27110	29889	42390
Proizvodnja	377578	432589	448285	285629	274874	312414
Usluge	474318	331654	355508	318019	402615	340773
Ukupno	973735	824827	879429	630757	707378	695577

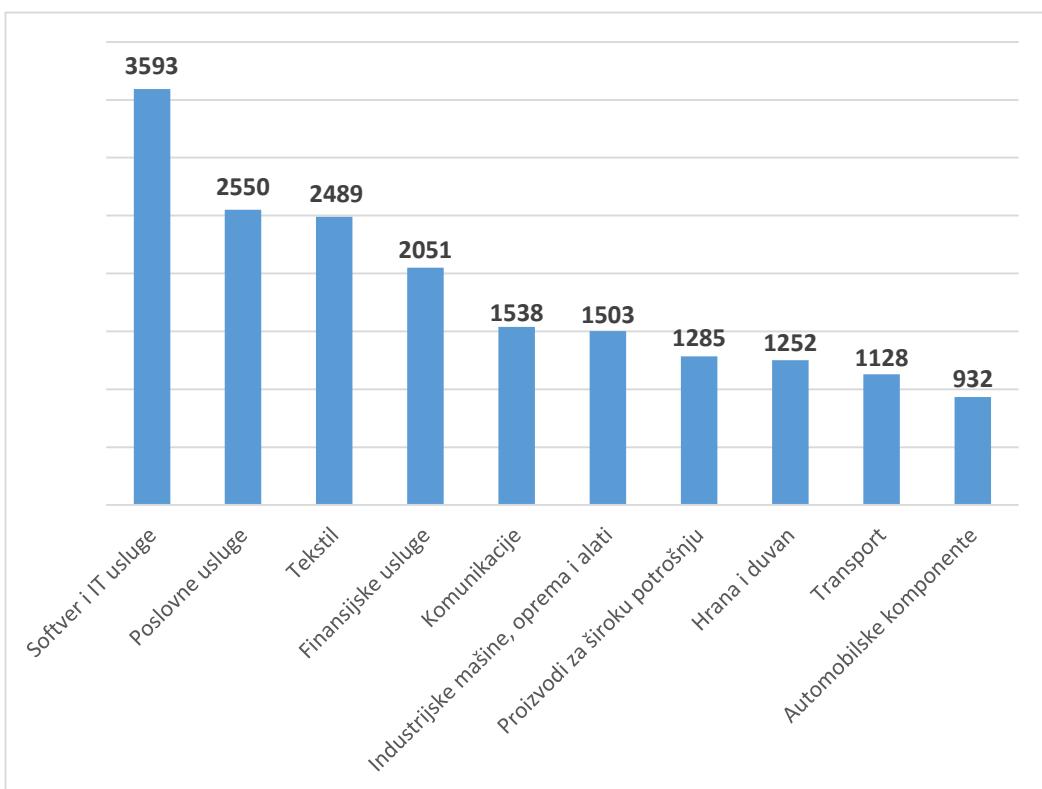
Izvor: UNCTAD, *World Investment Report 2015*.

⁴ UNCTAD, *World Investment Report 2015.*, New York and Geneva, 2015.

⁵ *World Investment Report 2014*, UNCTAD, New York and Geneva, 2014.

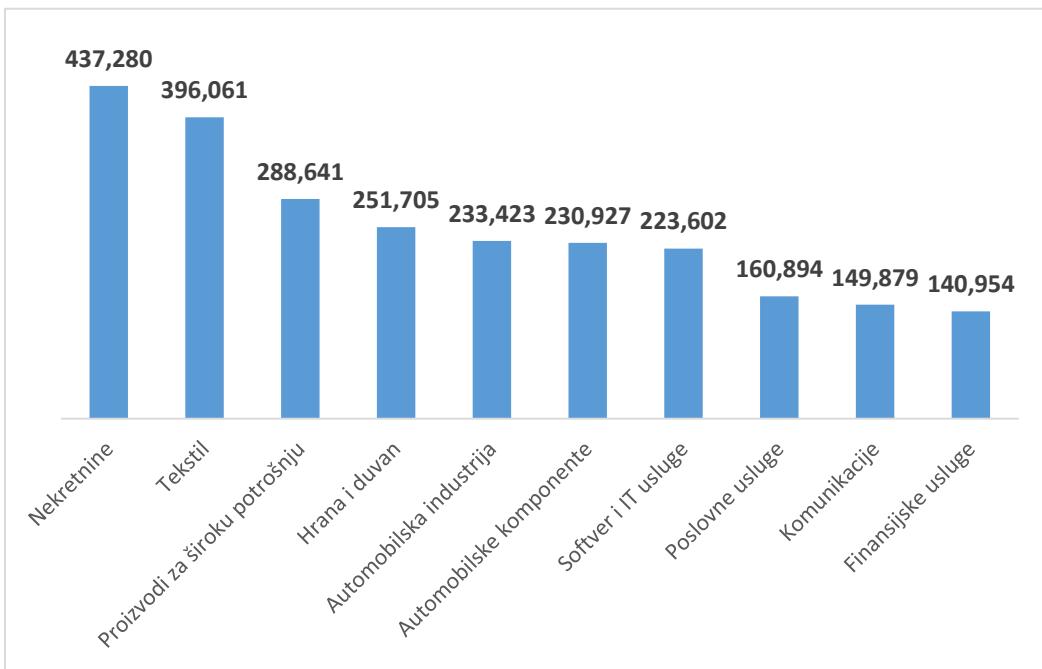
⁶ UNCTAD, *World Investment Prospects Survey 2013–2015*, UN, New York and Geneve, 2013.

Grafikon 1: Sektori sa najvećom dinamikom tražnje iz aspekta stranih ulaganja u svijetu po broju projekata

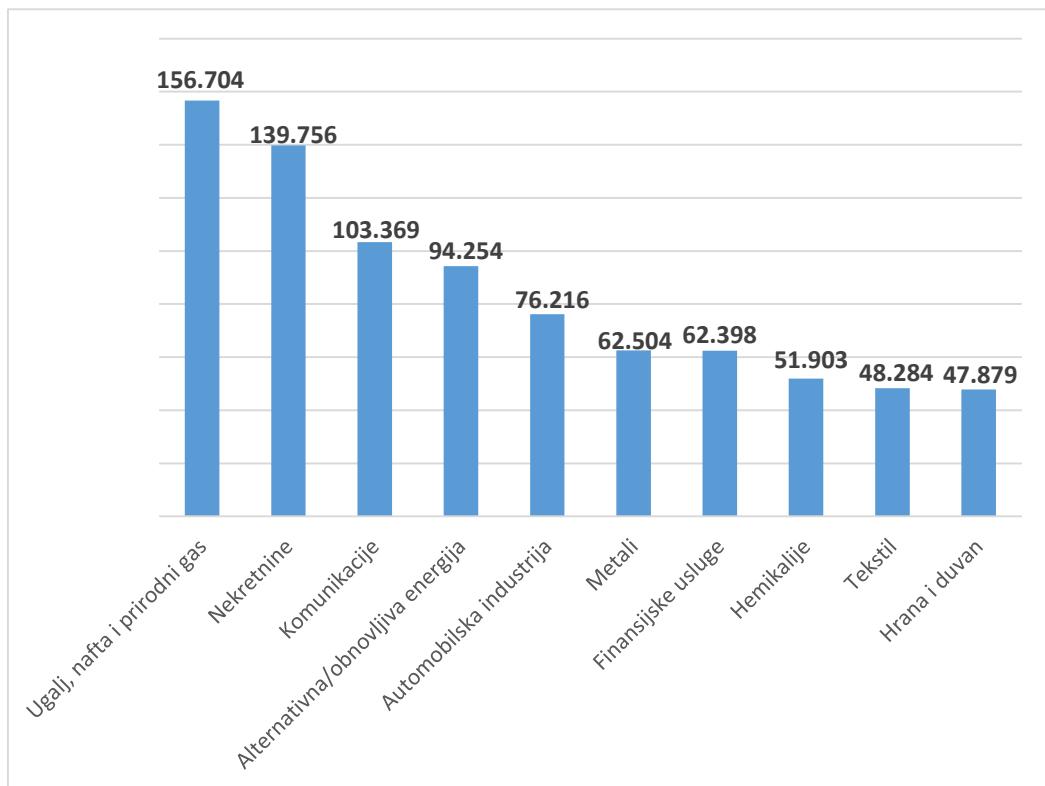
Izvor: fDI Markets 2015.

Grafikon 2: Strana ulaganja u svijetu prema stvaranju radnih mjesta po sektorima

Izvor: fDI Markets, 2015

Grafikon 3: Sektori sa najvećim kapitalnim ulaganjima (u milionima US\$)

Izvor: fDI Markets, 2015.

Analizirajući **motive stranih investitora prilikom izbora lokacije**, može se zaključiti da je više od 45% stranih ulaganja motivisano pristupom domaćem tržištu, a jedna trećina blizinom tržištima i kupcima. Drugi značajan motiv za izbor lokacije stranog ulaganja je regulativa, odnosno poslovni ambijent (20,6%) i raspoloživost kvalifikovane radne snage (17,7%)

Tabela 3: Motivi kompanija prilikom izbora lokacije stranog ulaganja

Motiv	Broj projekata	% od projekata
Potencijali rasta domaćeg tržišta	840	45,4
Blizina tržištima ili kupcima	611	33
Regulativa/poslovna klima	380	20,6
Raspoloživost kvalifikovane radne snage	328	17,7
Infrastruktura i logistika	158	8,5
Industrijski klasteri/kritična masa	119	6,4
Atraktivnost/kvalitet života	89	4,8
Agencija za promociju investicija ili podrška vlade	75	4
Tehnologija i inovacije	57	3,1
Niži troškovi	47	2,5
Ostali motivi	194	10,5

Izvor: fDI Report 2014, fDI Markets

Republika Srpska ima malo tržište, pa samim tim i male potencijale za rast domaćeg tržišta, međutim velika prednost Republike Srpske je njen geografski položaj, jer se nalazi na raskrsnici puteva od zapada prema istoku i graniči sa zemljama EU.

Proces izbora lokacije, posmatran očima investitora, olakšava određivanje prioriteta za mjere i politike koje treba preduzeti. MIGA (engl. Multilateral Investment Guarantee Agency) je razradila matricu za izbor lokacije i kontrolnu listu sektorskih politika konkurentnosti u kojoj su prikazane grupe motiva i pojedinačni motivi, te njihov značaj za sektor poslovnih usluga i sektor industrijske proizvodnje. Za svaki faktor koji je označen kao „kritično važan“ neophodno je sprovesti „test pogodnosti politike“ i na osnovu rezultata utvrditi gdje je potrebno obaviti izmjene.

Tabela 4: Matrica za izbor lokacije i kontrolna lista sektorskih politika konkurentnosti

	Faktor	Poslovne usluge	Industrijska proizvodnja
Pristup tržištu	Pristup klijentima	Ograničen	Kritičan
Raspoloživost na tržištu rada	Pristup dobavljačima	Važan	Vrlo važan
	Vrijeme i troškovi dostave	Važno	Vrlo važno
	Trgovinski sporazumi	Vrlo važno	Vrlo važno
	Radna snaga – generalno	Ograničeno	Kritično
	Stručna radna snaga	Ograničeno	Kritično
	Tehnički aspekt	Važno	Vrlo važno
	Menadžment	Kritično	Vrlo važno
	Troškovi	Važno	Vrlo važno
	Dodatni troškovi (soc. zaštita itd.)	Važno	Vrlo važno
	Produktivnost/stopa rasta	Kritično	Kritično
	Radni odnosi/sindikati	Ograničeno	Vrlo važno
	Propisi (zapošljavanje/otpuštanje)	Važno	Važno
	Demografija	Ograničeno	Važno
	Broj univerzitetskih diplomaca	Vrlo važno	Vrlo važno
	Tehničko/stručno obrazovanje	Važno	Vrlo važno
	Jezičke vještine	Kritično	Važno

Nekretnine	Raspoloživost zemljišta	Ograničeno	Kritično
	Raspoloživost objekata/prostora	Kritično	Vrlo važno
	Troškovi i porezi na nekretnine	Važno	Važno
	Prostorno planiranje i dozvole	Važno	Vrlo važno
	Vlasnička prava	Ograničeno	Važno
Infrastruktura	Pouzdano snabdijevanje el. energijom, gorivom, gasom, industrijskom vodom	Vrlo važno (el. energija)	Kritično
	Pouzdanost telekomunikacija	Kritično	Vrlo važno
	Troškovi komunalnog	Ograničeno	Vrlo važno
	Troškovi telekomunikacija	Vrlo važno	Ograničeno
	Integritet prenosa podataka	Vrlo važno	Važno
	Kvalitet puteva	Vrlo važno	Kritično
	Željezničke i vazdušne teretne veze	Ograničeno	Vrlo važno
Opšti uslovi za poslovanje	Komercijalne vazdušne veze	Kritično	Vrlo važno
	Stabilno socijalno i političko okruženje	Vrlo važno	Kritično
	Zaštita investitora	Vrlo važno	Kritično
	Lakoća poslovanja	Vrlo važno	Vrlo važno
	Nivo korupcije	Vrlo važno	Vrlo važno
	Zaštita intelektualnog vlasništva	Kritično	Važno
	Donacije i podsticaji	Važno	Važno
	Porezi i predvidivost režima	Kritično	Vrlo važno
Uslovi života	Lokalna dostupnost finansijskih sredstava	Važno	Ograničeno
	Stručnost Agencije za promociju investicija	Vrlo važno	Vrlo važno
Uslovi života	Troškovi života	Vrlo važno	Vrlo važno

	Kriminal i bezbjednost	Kritično	Vrlo važno
	Zdravstvena zaštita	Kritično	Važno
	Smještaj stranih stručnjaka	Kritično	Važno
	Međunarodne škole	Kritično	Važno
	Kultura, sport i rekreacija	Vrlo važno	Važno

Iz navedene tabele možemo uočiti da su za strane investitore, kada se analiziraju motivi ulaganja u industrijsku proizvodnju, najvažniji sljedeći faktori: pristup klijentima, radna snaga – generalno, stručna radna snaga, produktivnost – stopa rasta, raspoloživost zemljišta, pouzdano snabdijevanje električnom energijom, gorivom, gasom i industrijskom vodom, kvalitet puteva, stabilno socijalno i političko okruženje i zaštita investitora.

Kada analiziramo motive ulaganja stranih investitora u sektor poslovnih usluga najvažniji su sljedeći faktori: menadžment, produktivnost – stopa rasta, jezičke vještine, raspoloživost objekata (prostora), pouzdanost telekomunikacija, komercijalne vazdušne veze, zaštita intelektualnog vlasništva, porezi, kriminal i bezbjednost, zdravstvena zaštita, smještaj stranih stručnjaka i međunarone škole.

Prema anketi agencija za promociju stranih ulaganja, procjena je da je od 2013. do 2015. godine najveći obim stranih ulaganja bio iz Kine. Među razvijenim zemljama najveća strana ulaganja su iz SAD, Njemačke, Velike Britanije, Sjeverne Irske, Japana i Francuske, a iz zemalja u razvoju iz Indije, Republike Koreje, Rusije i Ujedinjenih Arapskih Emirata.

2.2. Strana ulaganja u regionu – Jugoistočna Evropa

Strana ulaganja u zemlje u tranziciji u Jugoistočnoj Evropi su u 2014. godini iznosila 4.698 miliona US\$, što predstavlja blagi pad u odnosu na 2013. godinu, kada je obim tokova stranih ulaganja iznosio 4.740 miliona US\$.

Tokovi stranih ulaganja u Jugoistočnoj Evropi u periodu od 2008. do 2014. godine su predstavljeni u narednoj tabeli:

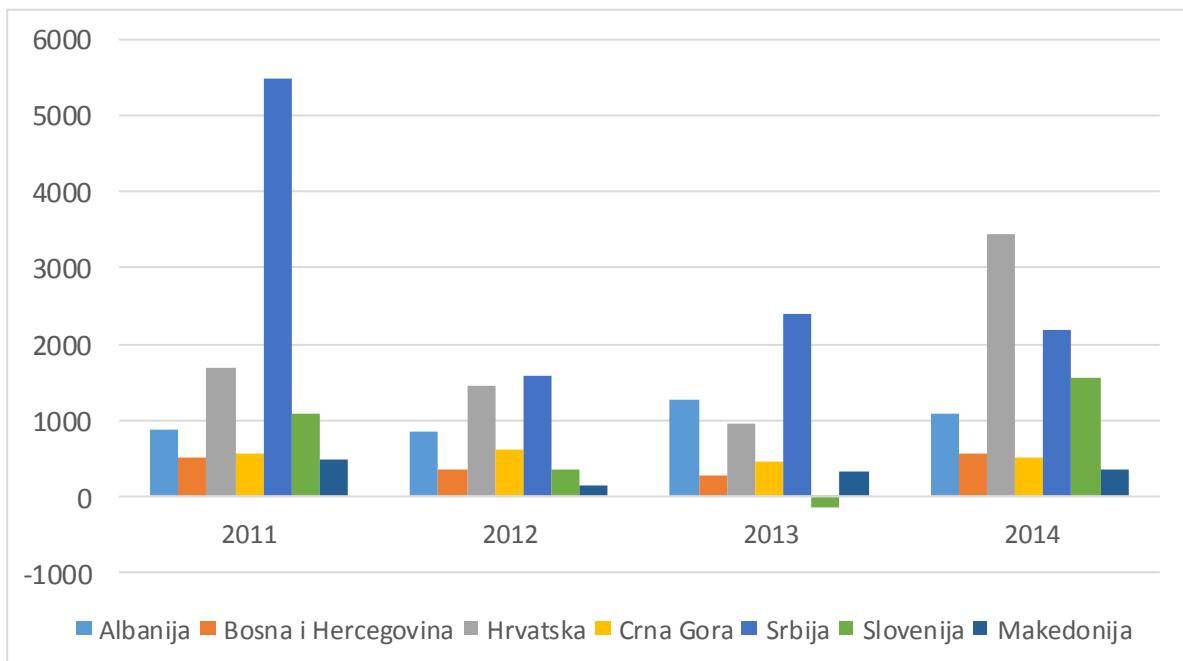
Tabela 5: Tokovi stranih ulaganja u Jugoistočnoj Evropi od 2008. do 2014. (u milionima US\$)

Zemlja	2008.	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.
Bosna i Hercegovina	1.002	250	406	496	351	283	564
Srbija	2.955	2.896	1.686	4.932	1.299	2.053	1.996
Crna Gora	960	1.527	760	558	620	447	497
Makedonija	586	201	213	479	143	335	348
Albanija	974	996	1.051	876	855	1.266	1.093
Slovenija	1.947	-476	105	1.087	339	-144	1.564
Hrvatska	5.938	3.077	1.133	1.682	1.451	955	3.451
Rumunija	13.909	4.665	3.041	2.363	3.199	3.602	3.234
Bugarska	9.855	3.385	1.525	1.849	1.467	1.920	1.710

Izvor: UNCTAD, World Investment Report 2015.

Iz navedene tabele možemo uočiti da skoro nijedna zemlja nije dospjela nivo stranih ulaganja prije izbijanja svjetske finansijske krize 2008. godine. U 2014. godini značajan porast obima stranih ulaganja u odnosu na 2013. godinu ostvarile su: Bosna i Hercegovina, Hrvatska i Slovenija. Crna Gora i Makedonija su ostvarile blagi porast, a Srbija, Albanija, Rumunija i Bugarska pad.

Grafikon 4: Godišnji priliv stranih ulaganja u zemljama Jugoistočne Evrope (u milionima US\$, u tekućim cijenama i po trenutnom kursu)

Izvor: UNCTAD, 11. april 2016

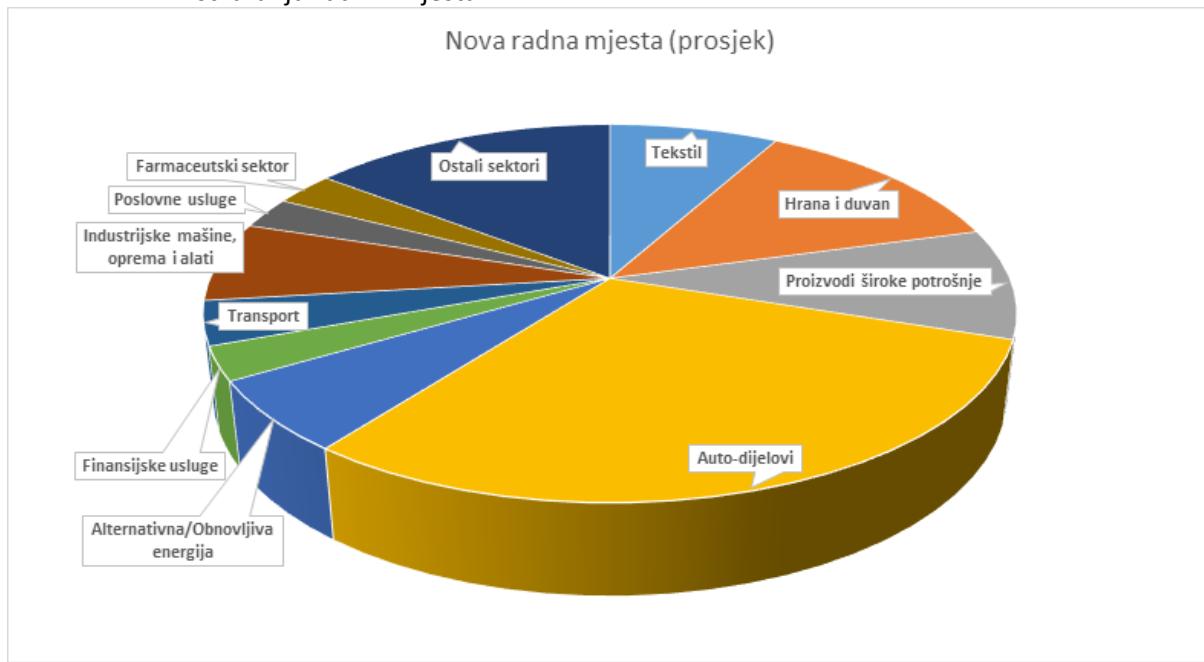
Tabela 6: Sektori sa najvećom dinamikom tražnje iz aspekta direktnih stranih ulaganja u Jugoistočnoj Evropi u periodu 2011 - 2015.godina*

Sektor	Broj projekata	Nova radna mjesta prosjek	Kapitalna ulaganja-prosjek (USD m)
Tekstil	195	134	8,70
Hrana & duvan	120	212	22,40
Proizvodi široke potrošnje	60	158	38,00
Auto-dijelovi	54	506	26,20
Alternativna/Obnovljiva energija	52	102	168,30
Finansijske usluge	51	48	28,20
Transport	46	63	28,80
Industrijske mašine, oprema & alati	45	114	12,50
Poslovne usluge	43	45	7,30
Farmaceutski sektor	43	48	6,00
Ostali sektori	369	243	56,70
Ukupno	1.078	183	38,70

Izvor: fDi Intelligence - The Financial Times Ltd

*podaci se odnose na Albaniju, BiH, Hrvatsku, Makedoniju, Crnu Goru i Srbiju

Grafikon 5: Tokovi stranih ulaganja u Jugoistočnoj Evropi za period 2011-2015. godine po stvaranju radnih mesta

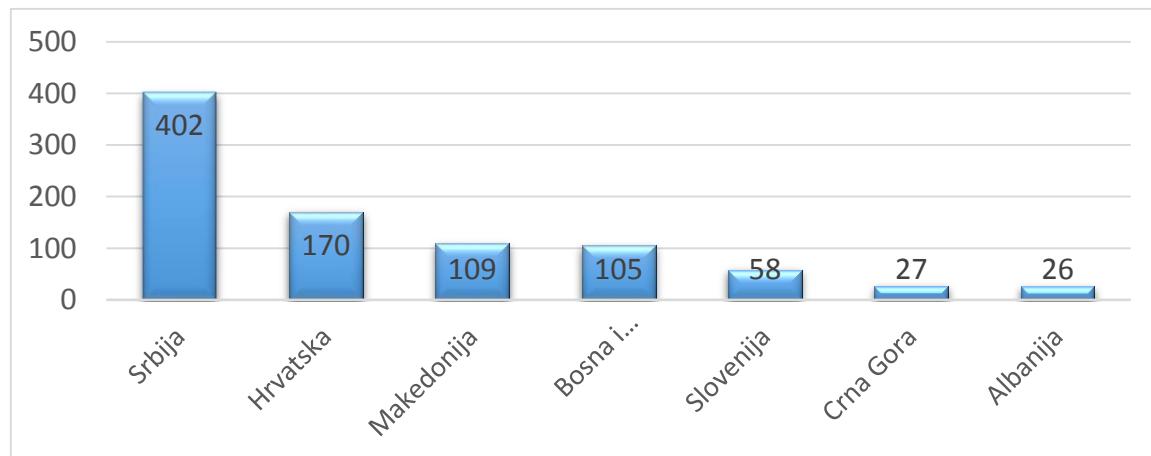

Izvor: fDi Intelligence - The Financial Times Ltd

S obzirom na to da strateški cilj Republike Srpske predstavlja povećanje zaposlenosti, a da je iz prethodnog grafikona uočljivo da se nova radna mjesta najviše kreiraju u sektoru auto-dijelova, bilo bi potrebno posebno analizirati ovaj sektor, pronaći modele njegovog razvoja i promovisati ga u cilju privlačenja stranih ulaganja, jer u Republici Srpskoj postoji „tehnička kultura“, koja se razvila kroz namjensku proizvodnju razvijenu još od predratnih 80-ih godina prošlog vijeka.

Ukoliko posmatramo strana ulaganja u Jugoistočnu Evropu po broju projekata za period od 2012-2015. možemo konstatovati da je najveći broj projekata ostvaren u Srbiji (402) i Hrvatskoj (170), a najmanje u Albaniji (26) i Crnoj Gori (27). U istom periodu u BiH je ostvareno 105 projekata.

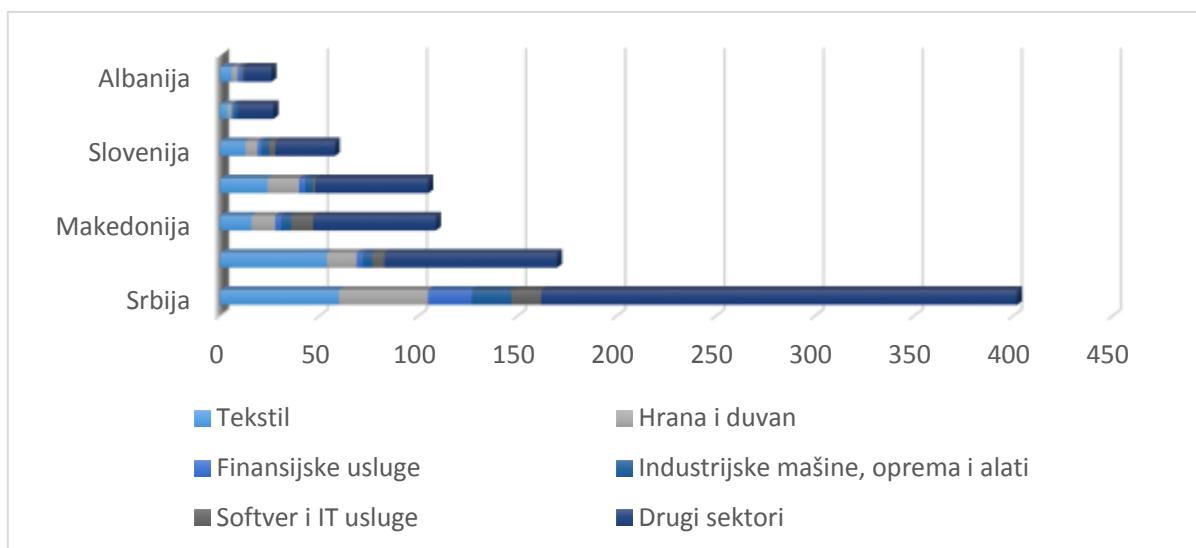
Grafikon 6: Ukupan broj projekata stranih ulaganja po zemljama Jugoistočne Evrope za period 2012- 2015.

Izvor: FDI Markets, april 2016

Sektorski posmatrano, najviše stranih ulaganja, posmatrano sa stanovišta broja projekata je bilo u sektore tekstila i hrane i duvana.

Grafikon 7: Sektorski pregled stranih ulaganja u zemljama Jugoistočne Evrope prema broju projekata

Izvor: FDI markets, april 2016

Najveća kapitalna ulaganja su ostvarena u sektor alternativne/obnovljive energije i to u iznosu od 168,3 miliona US\$ - prosjek.

2.3. Strana ulaganja u Republiku Srpsku

Ukupna strana ulaganja u Republiku Srpsku do 31. decembra 2014. godine, prema podacima Centralne banke BiH, iznose 4.158,1 milion KM⁷.

Tabela 7: Strana ulaganja u Republiku Srpsku u periodu 2006–2014, u milionima KM

⁷ Podaci o direktnim stranim ulaganjima u Republiku Srpsku prate se posredstvom nekoliko instrumenata, od kojih je svaki različit po svom karakteru i kalendaru objavljivanja. Podaci Centralne banke BiH odnose se na tokove i stanje stranog kapitala u datom periodu, i to u skladu sa metodološkim standardima i uputstvima Međunarodnog monetarnog fonda (MMF) i Organizacije za ekonomsku saradnju i razvoj (OECD). Podaci privrednih sudova i APIF-a zasnivaju se na formalnoj registraciji stranih preduzeća i njihovog osnovnog kapitala kod odgovarajućih sudova, pri čemu je procjena da oni prikazuju niži nivo od stvarnog iznosa ulaganja.

⁸ Podaci privrednih sudova Republike Srpske

Godina	Iznos	Struktura (%)
2006.	133,1	3,27
2007.	1.952,5	47,96
2008.	302,1	7,42
2009.	170,4	4,19
2010.	205,1	5,04
2011.	372,5	9,15
2012.	403,6	9,91
2013.	152,6	3,75
2014.	379,1	9,31

Izvor: Ministarstvo spoljne trgovine i ekonomskih odnosa BiH i Centralna banka BiH

Od 2006. do 2014. godine najveća strana ulaganja su bila u 2007. godini u ukupnom iznosu od 1,95 milijardi KM i predstavljala su ulaganja u:

- Telekomunikacije Republike Srpske Banja Luka – 1,27 milijardi KM (Srbija),
- Rafinerija nafte Brod – 328,9 miliona KM (Rusija),
- Rafinerija ulja Modriča – 153,9 miliona KM (Rusija),
- EFT Group Rudnik i Termoelektrana Stanari 208,5 miliona KM (Velika Britanija)⁸.

Zvanični podaci Centralne banke BiH o stranim ulaganjima u Republiku Srpsku za cijelu 2015. godinu će biti raspoloživi u septembru 2016. godine.

2.3.1. Sektorska struktura stranih ulaganja u Republiku Srpsku

Analiziranje sektorske strukture stranih ulaganja je od izuzetne važnosti, zato što ne samo da daje prikaz ulaganja po sektorima, nego omogućava da na osnovu ovih podataka kreatori ekonomske politike mogu da osmisle politiku privlačenja stranih ulaganja u sektore koji su značajni za ostvarivanje ciljeva privrednog razvoja.

U narednoj tabeli prikazan je pregled registrovanih stranih ulaganja u Republiku Srpsku po sektorima/djelatnostima (u skladu sa starom klasifikacijom djelatnosti) od 1. januara 2006. do 30. juna 2010.

Tabela 8: Registrovana strana ulaganja u Republici Srpskoj od 2006. do juna 2010. godine po sektorima (stara klasifikacija djelatnosti) – u hiljadama KM

SEKTORI / DJELATNOST	VRIJEDNOST ULAGANJA	
	januar 2006 – jun 2010.	% učešća
Telekomunikacije	1.279.507	50,34
Proizvodnja	807.015	31,75
Trgovina	222.929	8,77
Bankarstvo	176.703	6,95
Usluge	16.439	0,65

Osiguranje	14.057	0,55
Saobraćaj	6.105	0,24
Turizam	4.171	0,16
Finansije	2.523	0,10
Ostala ulaganja (do 100.000 KM)	14.081	0,55
Smanjenje kapitala	-1.956	-0,08
UKUPNO	2.541.574	100

Izvor: Ministarstvo za ekonomске odnose i regionalnu saradnju Republike Srbije uz korištenje podataka Ministarstva spoljne trgovine i ekonomskih odnosa BiH

Iz tabele se vidi da se najveći dio stranih ulaganja odnosi na ulaganja u telekomunikacije, u iznosu od 1,27 milijardi KM ili 50,34%, što se uglavnom odnosilo na privatizaciju. Na sektor industrije odnosi se sljedeći po veličini udio ulaganja od 807 miliona KM, ili 31,75%, ulaganja u sektor trgovine su na trećem mjestu sa 222,9 miliona ili 8,77%, četvrti najveći udio je u bankarskom sektoru sa 176,7 miliona KM ili 6,95% (uglavnom najviše u vezi sa privatizacijom), a usluge su na petom mjestu sa 16,4 miliona ili 0,65%. Strana ulaganja u privatizaciji obično dolaze zbog tipa preduzeća koje se privatizuje (potražnja za resursima, tržištima, strateškom imovinom) bez obzira na kvalitet poslovnog okruženja. Ovdje nije riječ o konkurentnom stranom ulaganju, već više o stranim ulaganjima kojima se traže tržišta, i koja ne donose značajna prelijevanja.

S obzirom na to da je usvojena nova klasifikacija djelatnosti, posebno su obrađeni sektorski podaci od 2011. godine (*u skladu sa novom klasifikacijom djelatnosti*). Kao izvor podataka za ovu analizu koriste se privredni sudovi, budući da su jedini izvor na osnovu kojih je moguće pratiti sektorskiju strukturu stranih ulaganja (iako su procjene da su realna ulaganja mnogo veća, o čemu govore i podaci Centralne banke za Republiku Srbiju (2010. godine 205 miliona KM, 2011. godine 372,5 miliona KM, 2012. godine 403,6 miliona KM i 2013. godine 152,6 miliona KM i 2014. godina 379,1 miliona KM)).

Tabela 9: Registrovana strana ulaganja po sektorima/djelatnostima u Republici Srpskoj u 2011–2015. godini (nova klasifikacija djelatnosti) – u hiljadama KM.

Sektori/djelatnost	Vrijednost ulaganja						Ukupno	% učešća 2011– 2015
	2011	2012	2013	2014	2015			
Vađenje ruda i kamena	906	68.060	88.317	106.278	8.971	272.532	51,34	
Trgovina	41.730	19.603	535	42.156	203	104.227	19,63	

Prerađivačka industrija	17.278	905	26.238	-1.958	24.105	66.568	12,54
Građevinarstvo	17.230	2.546	2.690	1.090	3.210	26.766	5,04
Proizvodnja i snabdijevanje električnom energijom, gasom, parom i klimatizacija	5.342	3.379	9.809	1	-255	18.276	3,44
Informacije i komunikacije	613	1.783	11.076	398	36	13.906	2,62
Finansijske djelatnosti i djelatnosti osiguranja	15.198	-1.777		31.380	-34.161	10.640	2,00
Poljoprivreda, šumarstvo i ribolov	2.120	614	756	8	4.984	8.482	1,60
Umjetnost, zabava i rekreacija			1.030	1.525	258	2.813	0,53
Snabdijevanje vodom, kanalizacija, upravljanje otpadom i djel. sanacije životne sredine	18	872	1.057	1	199	2.147	0,40
Stručne, naučne i tehničke djelatnosti	965	52	175	221	149	1.562	0,29
Djelatnosti pružanja smještaja, pripreme i posluživanja hrane, hotelijerstvo i ugostiteljstvo	63	6	15	1	1.009	1.094	0,21
Poslovanje nekretninama		6.072	-4.995	1	3	1.081	0,20
Saobraćaj i skladištenje	3	678	2	-135	89	637	0,12
Administrativne pomoćne i uslužne djelatnosti	206	30	4	4	3	247	0,05

Obrazovanje	2	1			0.2	3	0,00
Djelatnosti zdravstvene zaštite i socijalnog rada	1					1	0,00
Ostale uslužne djelatnosti		2	-100			-98	-0,01
UKUPNO	101.675	102.826	136.609	180.971	8.803	530.884	100,00

Izvor: *privredni sudovi Republike Srpske i APIF*

Generalno posmatrano, kada se izdvoje trgovina, rudarstvo i građevinarstvo, uočljiv je vrlo nizak nivo ulaganja kroz otvaranje novih kompanija (greenfield) kojima se nastoji ostvariti efikasnost. Ulaganja u Republiku Srpsku su u najvećoj mjeri ostvarena radi pristupa tržištu i resursima. Strana ulaganja kojima se traži pristup tržištu ostvarena su u sektorima telekomunikacija, trgovine i građevinarstva, a ulaganja kojima se traži pristup resursima ostvarena su u rudarstvu i eksploataciji minerala te nekretninama.

U vrijeme kada za stranim ulaganjima postoji potreba, kao pokretačima razvoja privatnog sektora, politika privlačenja stranih ulaganja postaje glavni izazov. S obzirom na to da povećanje zaposlenosti predstavlja jedan od prioritetnih ciljeva ekonomске politike i da ulaganja kroz pokretanje nove kompanije – greenfield investicije, kao i brownfield investicije najčešće imaju najveći efekat na zapošljavanje neophodno je kontinuirano raditi na mjerama kako bi se privukli ovakvi oblici stranih ulaganja. Pored direktnog uticaja na zapošljavanje, postoje i posredni efekti kao što je povećanje tražnje za domaćim ulaznim materijalima u proces proizvodnje. U ovom slučaju, među ostalim faktorima, politika zemlje u kojoj se ulaganje realizuje, kapacitet domaćih dobavljača da proizvedu ulazne materijale traženog kvaliteta, kao i vrsta stranih ulaganja odrediće kvalitet koristi za domaću privredu. Da bi efekat povećanja tražnje, prouzrokovanim stranim ulaganjima, na domaćem tržištu bio veći, bilo bi potrebno analizirati izvoz i uvoz po pojedinim proizvodima.

Republika Srpska bi trebala pojačati napore na privlačenju stranih ulaganja kojima se nastoji povećati efikasnost. Strana ulaganja kojima se nastoji ostvariti efikasnost će maksimizirati efekte inovacija, koja mogu biti pokretač značajne neto ekonomski dobiti. Republika Srpska bi se trebala fokusirati na regionalnu dinamiku tražnje stranih ulaganja na način da u većoj mjeri naglasi privlačenje stranih ulaganja kojim se nastoji povećati efikasnost u cilju maksimiziranja dodate vrijednosti, učešća u platnom bilansu i zapošljavanja.

Takođe, u kratkoročnom i srednjoročnom periodu, trebalo bi razmotriti opcije i mjere politika da se maksimizuju prednosti onih tipova stranih ulaganja koje Republika Srpska već privlači. U tom kontekstu, **uklanjanje ograničenja u regionalnom lancu vrijednosti u nekoliko sektora može predstavljati značajnu priliku za Republiku Srpsku, a to znači jačanje komponenti i veza između lanaca vrijednosti, pri čemu prioritet treba dati stvaranju uslova domaćim kompanijama da otklone slabosti i premoste nedostatke.** U slučajevima kada je to teško ostvariti, trebalo bi ciljati na konkretne vrste stranih ulaganja u cilju jačanja lanca vrijednosti i povećanja dodate vrijednosti. **Što se tiče ulaganja u Republiku Srpsku kojima se traži pristup resursima, ključni izazovi politika koje treba otkloniti su distribucija prihoda od rudarstva i eksploatacije minerala i povećanje povezanosti i prenesenih efekata na lokalnu privrodu.**

2.3.2. Geografsko porijeklo stranih ulaganja u Republiku Srpsku

Tabela 10: Geografsko porijeklo stranih ulaganja u Republiku Srpsku u periodu 2007–2015. godina – u hiljadama KM

Re d. br.	DRŽAVA	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	UKUPNO 2007–2015
1.	Srbija	1.284.740	59.803	51.551	19.399	66.019	18.748	15.058	-38.084	5.619	1.482.853
2.	Rusija	517.985			445	32	16	7.847	1	12	526.338
3.	Velika Britanija	760		2.069	2		2.005	125.334	103.641	1.602	235.413
4.	Holandija	7.272	16.371	1.017	6.265	360		761	103.771	4.914	140.731
5.	Slovenija	13.206	78.486	26.524	1.295	-12.499	2.638	21.908	3.077	-335	134.300
6.	Austrija	23.359	58.382	5.076	7.826	6.066	2.449	165	29.901	-15.337	117.887
7.	Kipar	2.562	9.961	4.866	306	2.858	2	61.646	423	7.743	90.367
8.	Italija	12.747	35.830	12.867	150	2.389	114	572	5.000	1.923	71.592
9.	Hrvatska	15.072	17.467	6.794	1.642	278	319	109	941	1.130	43.752
10.	Kajmanska ostrva	43.163									43.163
11.	Švajcarska		9.248	2.169	1.303	3	4.191	100	3	69	17.086
12.	SAD	4.417	1.397	990	3.054	281	2	- 6	169	1	10.305
13.	Lihtenštajn	6.496				1.966					8.462
14.	Djevičanska ostrva		1.990		1.959		1.862	1.051		1	6.863
15.	Crna Gora		845	3.945	1.533	2	-165	0.001	625	52	6.837
16.	Češka Republika			107	20	3.384	798	936	0.1	-255	4.990
17.	Njemačka	572	50		38	581	84	1.008	412	1.448	4.193
18.	Slovačka		1.757		1.647	20	2	2	-0.4	65	3.492
19.	Litvanija				3.002	1			235		3.238
20.	Izrael			1.288	1.302	2	2			-0.5	2.593
21.	Panama	1.990			240		21				2.251
22.	UAE	694	694					0.001		300	1.688
23.	Turska	100					2	4	2	1.530	1.638
24.	Ukrajina				1.333					4	1.337
25.	Luksemburg		118	631	2	29.338	568	2	-29.341		1.318
26.	Francuska	379			121	512	4	9	4	33	1.062
27.	Irska					2	862	18	0.7		883
28.	Dominika						700				700
29.	Norveška	100	319				25	8	1	126	579
30.	Portugal				500						500
31.	Španija		300		4						304
32.	Australija					2	2	263		15	282
33.	Poljska				98		-59	0.5	176	50	265
34.	Kina				73	28	48	33	7	33	222
35.	Danska	8.865	6.947		3	-16	67.357	-99.886			-16.730
36.	Island					2	166			-2.082	-1.914
37.	Ostalo	8.006	2.110	2.415	62	64	63	-333	7	143	12.537
38.	UKUPNO	1.952.485	302.075	122.309	53.624	101.675	102.826	136.609	180.971	8.803	2.961.377

Izvor: *Ministarstvo spoljne trgovine i ekonomskih odnosa BiH (2007–2009) društva sa kapitalom preko 100.000 KM i privredni sudovi Republike Srpske i APIF (2010–2015)*⁹

Ulaganja iz Srbije predstavljaju gotovo polovinu ukupnih ulaganja (50,07%), gdje dominira investicija u telekomunikacije. Na drugom mjestu su ulaganja iz Rusije (17,77%), gdje se kao najvažnije, mogu pomenuti investicije u Rafineriju nafte Brod i Rafineriju ulja Modriča. Na trećem mjestu je Velika Britanija (7,94%), gdje se kao najveća ulaganja mogu izdvajati investicije u EFT- Rudnik i Termoelektrana Stanari, na četvrtom mjestu je Holandija (4,75%), sektor trgovine, a na petom mjestu je Slovenija (4,53%) sa više investicionih projekata (metalna industrija, bankarstvo i trgovina).

2.3.3. Regionalna distribucija stranih ulaganja unutar Republike Srpske

Strana ulaganja imaju značajan uticaj na ekonomski razvoj pojedinih područja Republike Srpske, pa je zbog toga neophodno, gdje je to moguće, različitim mjerama usmjeravati strana ulaganja, kako bi se postigao ravnomjeran regionalni razvoj i smanjile disproporcije u razvoju pojedinih područja Republike Srpske.

Tabela 11: Broj novoregistrovanih privrednih društava sa elementom stranih ulaganja u Republici Srpskoj u periodu 2010–2015. godina

Br.	Opština/Grad	Broj novoregistrovanih privrednih društava	Udio broja novoregistrovanih preduzeća u dатој opštini/gradу u odnosu na ukupan broj novoregistrovanih privrednih društava (u%)
1	Grad Banja Luka	294	37,12
2	Grad Bijeljina	88	11,11
3	Laktaši	46	5,80
4	Gradiška	42	5,30
5	Grad Trebinje	25	3,15
6	Grad Istočno Sarajevo	22	2,77
7	Grad Prijedor	19	2,39
8	Grad Doboj	19	2,39
9	Grad Zvornik	19	2,39
10	Derventa	18	2,27
11	Brod	14	1,76
12	Prnjavor	14	1,76
13	Novi Grad	14	1,76
14	Teslić	12	1,51
15	Višegrad	10	1,26
16	Modriča	10	1,26
17	Šipovo	10	1,26
18	Kozarska Dubica	9	1,13
19	Pale	9	1,13
20	Bileća	9	1,13

⁹ Napomena: ukupni iznosi ulaganja su veći prema drugim izvorima (Centralna banka), ali jedini izvor podataka koji daje pregled ulaganja prema zemaljama ulagača su privredni sudovi i APIF.

21	Šamac	7	0,88
22	Srbac	6	0,75
23	Čelinac	6	0,75
24	Petrovo	5	0,63
25	Sokolac	5	0,63
26	Kostajnica	5	0,63
27	Foča	5	0,63
28	Nevesinje	5	0,63
29	Ugljevik	4	0,50
30	Lopare	4	0,50
31	Mrkonjić Grad	4	0,50
32	Srebrenica	4	0,50
33	Kotor Varoš	4	0,50
34	Ljubinje	3	0,37
35	Berkovići	3	0,37
36	Rudo	3	0,37
37	Vlasenica	2	0,25
38	Bratunac	2	0,25
39	Milići	1	0,12
40	Vukosavlje	1	0,12
41	Oštara Luka	1	0,12
42	Gacko	1	0,12
43	Žabar	1	0,12
44	Čajniče	1	0,12
45	Osmaci	1	0,12
46	Drinić	1	0,12
47	Kneževina	1	0,12
48	Krupa na Uni	1	0,12
49	Rogatica	1	0,12
50	Stanari	1	0,12
UKUPNO		792	100,00

Izvor: *privredni sudovi Republike Srpske i APIF*

U tri jedinice lokalne samouprave u Republici Srpskoj registrovano je 428 novih privrednih društava (54,04%): 294 privredna društva (37,12%) u gradu Banjoj Luci, 88 privrednih društava (11,11%) u gradu Bijeljini i 46 privredna društva (5,80%) u opštini Laktaši. Broj novoregistrovanih privrednih društava sa elementom stranih ulaganja u preostalih 47 opština i gradova¹⁰ Republike Srpske je 364 (45,95%). Ovo ukazuje na potrebu diversifikovanja distribucije stranih ulaganja u Republiku Srpsku što bi dovelo do smanjenja razlika u ekonomskom rastu među regijama.

S obzirom na to da Banja Luka predstavlja privredni i finansijski centar Republike Srpske najveći broj novoregistrovanih privrednih društava sa elementom stranih ulaganja odnosio se upravo na ovaj grad.

---

¹⁰ Ukupan broj jedinica lokalne samouprave u Republici Srpskoj je 64 (57 opština i sedam gradova).

3. FAKTORI PRIVLAČENJA STRANIH ULAGANJA U REPUBLIKU SRPSKU

3.1. Konkurentnost Republike Srpske

U Ekonomskoj politici Republike Srpske za 2016. godinu jedna od ključnih reformskih oblasti je stabilan privredni rast, koji će se ostvariti putem oporavka privrede i unapređenja poslovne klime i konkurentnosti.

Konkurentnost zemlje predstavlja sposobnost zemlje da zaposli svoje raspoložive resurse, kako bi ostvarila dugoročno održiv i stabilan rast, odnosno ostvarila što višu stopu rasta BDP-a i obezbijedila bolji standard za svoje građane. Konkurentnost predstavlja skup politika, institucija i faktora koji utiču na produktivnost neke zemlje, pri čemu produktivnost predstavlja nivo napretka koji neka zemlja može postići.

Povećanje konkurentnosti jedne zemlje zavisi od velikog broja faktora, pri čemu je, u uslovima globalizacije, povećanje konkurentnosti zemlje u uskoj vezi sa poboljšanjem konkurentnosti zemlje u privlačenju stranih ulaganja.

Postoje brojne analize faktora koje utiču na konkurentnost jedne zemlje. Izdvojimo samo neke. Npr. analiza faktora¹¹ koji utiču na konkurentnost jedne zemlje i uticaj promjena tih faktora na nivo stranih ulaganja u toj zemlji¹² pokazala je da su, kada se radi o **makroekonomskim varijablama**, značajne četiri i to: troškovi po jedinici rada, poreska stopa, članstvo u Evropskoj Uniji i tehnološka superiornost. Troškovi po jedinici rada su veoma značajni, jer zemlja koja ima 60% veće troškove po jedinici rada će imati manja strana ulaganja za 25%. Ako zemlja smanji ukupnu poresku stopu na dobit za 10% to će voditi do povećanja stranih ulaganja za 30%. Smanjivanje poreske stope je direktna mjera koju vlada može preduzeti da bi privukla strana ulaganja. U prošloj dekadi, gotovo sve zemlje istočne Evrope su to i učinile, a Makedonija poresku stopu na dobit konstantno smanjuje od 2008. godine. Republika Srpska je na ovom planu učinila mnogo, jer poreska stopa na dobit iznosi 10% i jedna je od najnižih, ne samo u regionu, nego i u cijeloj Evropi. Članstvo u Evropskoj Uniji se najviše odražava na privlačenje stranih ulaganja, jer sama najava da će neka zemlja steći članstvo Evropske Unije dovodi do povećanja stranih ulaganja za 70 %.

Pored toga, važni su i drugi faktori. Kada se radi o početku poslovanja najvažniji faktor su troškovi početka poslovanja. Ako zemlja smanji troškove početka poslovanja za 11% od *per capita* dohotka to će dovesti do povećanja stranih ulaganja za 40%.

I kod dobijanja građevinskih dozvola najvažniji faktor su troškovi dobijanja građevinskih dozvola.

Smanjivanje troškova registrovanja imovine za 3% od vrijednosti imovine će dovesti do 30 puta većih ulaganja.

Kod plaćanja poreza najvažniji faktor je broj plaćanja. Strani investitori su destimulisani birokratijom, tako da zemlja koja ima 15 plaćanja godišnje (Litvanija) će imati 30% veća strana ulaganja, nego zemlja koja ima 68 plaćanja (Crna Gora).

Kod prekogranične trgovine najvažniji faktori su broj dokumenata za izvoz, tako da će zemlja koja ima 9 dokumenata za izvoz (Uzbekistan) imati oko 37% manje stranih ulaganja nego zemlja koja ima 7 dokumenata (Litvanija).

¹¹ B. Jovanović – B. Jovanović, Ease of Doing Business and Investment in Eastern Europe and Central Asia, 2014.

¹² Analiza je obuhvatila 28 zemalja istočne Evrope i centralne Azije i strana ulaganja iz zemalja OECD-a.

Kod indikatora rješavanja nesolventnosti je važna stopa oporavka. Zemlja sa stopom oporavka od 10% će imati više stranih ulaganja za 46%.

Infrastruktura takođe predstavlja značajan faktor privlačenja stranih ulaganja. Ukoliko zemlja povećava procenat asfaltiranih puteva za 10% to će dovesti do povećanja stranih ulaganja za 10% od BDP-a (Makedonija).

Analiza je takođe pokazala da postojanje agencija za promociju investicija nema toliko veliki značaj koliko se očekuje, jer su investitori najčešće dobro upoznati sa situacijom u zemlji. Nivo obrazovanosti, prema analizi, takođe nije relevantan faktor, jer sve posmatrane zemlje imaju relativno dobro obrazovanu populaciju, ali **kvalitet znanja** predstavlja značajan faktor pri privlačenju stranih ulaganja.

Prema ekspertima OECD-a opšti uslovi za privlačenje stranih ulaganja, odnosno konkurentnost zemlje u privlačenju stranih ulaganja su:

1. Stvaranje stabilnog makroekonomskog ambijenta uz jasno definisanu investicionu politiku za nastup na inostranim tržištima
2. Obezbeđenje sigurnog, fleksibilnog i nediskriminatorskog zakonskog okvira uz pojednostavljenje administrativnih procedura za osnivanje i poslovanje preduzeća
3. Raspoloživi resursi uz razvijenu infrastrukturu i ljudski potencijal.

Tabela 12: Makroekonomski pokazatelji Republike Srpske za period od 2011-2014., procjene za 2015. i projekcije za 2016. godinu¹³

PROIZVODNA METODA	2011	2012	2013	2014	2015	2016
BDP u milionima KM – nominalni	8.682	8.585	8.761	8.847	8.873	9.135
Broj stanovnika – u milionima	1,43	1,43	1,43	1,42	1,42	1,42
BDP po stanovniku u KM	6.073	6.006	6.146	6.225	6.256	6.454
% rasta BDP-a, nominalno	4,4%	-1,1%	2,1%	1,0%	0,3%	2,9%
% rasta BDP-a, realno	0,8%	-1,1%	1,9%	0,2%	1,4%	2,4%
Inflacija – godišnja stopa	3,9%	2,1%	0,0%	-1,2%	-1%	0,5%
Prosječne neto plate u KM	809	818	808	825	833	842
Uvoz u milionima KM	4.578	4.488	4.558	4.946	4.575	4.777
Rast uvoza u %	13,0%	-2%	1,6%	8,5%	-7,5%	4,4%
Izvoz u milionima KM	2.561	2.375	2.604	2.692	2.613	2.744
Rast izvoza u %	17,6%	-7,3%	9,7%	3,4%	-2,9%	5,0%
Pokrivenost uvoza izvozom u %	55,9%	52,9%	57,1%	54,4%	57,1%	57,4%
Stopa nezaposlenosti %	24,5%	25,6%	27,0%	25,7%	25,2%	24,7%

Izvor: Republički zavod za statistiku Republike Srpske (2011-2014), procjena (2015) i projekcija (2016)
Ministarstva finansija Republike Srpske

Svjetski ekonomski forum smatra da je za održiv privredni rast neophodno ostvariti održivu konkurentnost, jer donosioci politika, poslovni ljudi i građani sve više spoznaju potrebu da ekonomski rast treba biti uravnotežen stvaranjem mogućnosti i koristi za sve segmente stanovništva, uz poštovanje ekoloških principa. Socijalne i ekološke dimenzije ekonomije se moraju sagledati u potpunosti u svakom planu rasta i razvoja. Iako su veze između produktivnosti, socijalnog razvoja i ekoloških zahtjeva kompleksne, Forum u kontinuitetu istražuje kako se održivost odnosi na konkurentnost i ekonomske performanse.¹⁴

¹³ Ekonomска politika Republike Srpske za 2016. godinu

¹⁴ World Economic Forum, The Global Competitiveness Report 2015–2016 Geneva.

Pokazatelji konkurentnosti neke zemlje u privlačenju stranih ulaganja značajni su ne samo za strane investitore, nego i za kreatore politike privlačenja stranih investicija, jer omogućavaju da se, upoređivanjem sa ostalim zemljama u regionu, analiziraju sopstvena dostignuća, ali i uoče nedostaci i pronađu mјere za njihovo otklanjanje.

Konkurentnost Republike Srpske se može najbolje sagledati putem sljedećih pokazatelja: globalnog indeksa konkurentnosti, indeksa lakoće poslovanja, indeksa investicionih reformi i rizika poslovanja (indeksa ekonomskih sloboda i kreditnog rejtinga).

3.1.1. Globalni indeks konkurentnosti

Globalni indeks konkurentnosti objavljuje Svjetski ekonomski forum u okviru Izvještaja o globalnoj konkurentnosti.¹⁵

Globalni indeks konkurentnosti za Republiku Srpsku se jedino može analizirati putem globalnog indeksa konkurentnosti za BiH, s obzirom na to da se ne rade posebni izvještaji za entitete. Moguće je da su pojedini indeksi povoljniji u slučaju Republike Srpske kako kod ovog izvještaja, tako i kod ostalih gdje ne postoje posebno iskazani za Republiku Srpsku.

Tabela 13: Globalni indeks konkurentnosti za zemlje Jugoistočne Evrope za 2015-2016. godinu

Zemlja	Rang za 2015–2016. (ukupno 140 zemalja)	Ukupan broj poena
Albanija	93	3,9
Bosna i Hercegovina	111	3,7
Bugarska	54	4,3
Crna Gora	70	4,2
Hrvatska	77	4,1
Makedonija	60	4,3
Rumunija	53	4,3
Srbija	94	3,9

Izvor: *Global Competitiveness Report 2015-2016*.

BiH se u izvještaju za 2015–2016. godinu nalazi na 111. mjestu sa ukupnim brojem poena od 3,7. Obzirom da Bosna i Hercegovina nije rangirana u prethodnom izvještaju, nije moguće utvrditi i upoređivati promjenu pozicije Bosne i Hercegovine na rang listi globalnog indeksa konkurentnosti.

---

¹⁵ Globalni indeks konkurentnosti se sastoji od 12 stubova konkurentnosti, koji su svrstani u tri grupe: 1) osnovni faktori, 2) faktori koji unapređuju efikasnost i 3) faktori inovativnosti i sofisticiranosti. Svjetski ekonomski forum definije globalni indeks konkurentnosti kao indeks koji je determinisan skupom institucija, sprovođenom politikom i faktorima koji definišu nivo produktivnosti u zemlji. Indeks se može tumačiti i kao indikator vjerovatnoće da je zemlja u stanju da ima održiv ekonomski rast. Vrijednost globalnog indeksa konkurentnosti se kreće od 1 do 7.

U izvještaju za 2015–2016. godinu napredak u odnosu na prethodnu godinu su ostvarile Rumunija (za šest mesta), Albanija (za četiri mesta) i Makedonija (za tri mesta). Srbija i Bugarska su zadržale prošlogodišnje pozicije, a lošiju poziciju u odnosu na prethodnu godinu je ostvarila Crna Gora (za tri mesta).

Analizom dvanaest stubova konkurentnosti, odnosno posmatrajući ih kao tri grupe faktora (osnovni faktori, faktori efikasnosti i faktori inovativnosti i sofisticiranosti), možemo uočiti na kojem nivou razvoja se nalaze pojedine zemlje, odnosno da li se radi o faktorski vođenim ekonomijama, ekonomijama vođenim efikasnošću ili ekonomijama vođenim inovativnošću.

Tabela 14: Dvanaest stubova konkurentnosti u zemljama Jugoistočne Evrope

Zemlja	Osnovni faktori				Faktori efikasnosti				Faktori inovativnosti i sofisticiranosti			indeks konkurentnosti
	Institucije	Infrastruktura	Makrekonomska stabilnost	Zdravstvo i osnovno obrazovanje	Visoko obrazovanje i obuka	Efikasnost tržišta roba	Efikasnost tržišta radne snage	Razvijenost finansijskog tržišta	Tehnološka spremnost	Veličina tržišta	Sofisticiranost poslovanja	
Albanija	3,7	3,6	4,0	6,0	4,7	4,3	4,0	3,2	3,4	3,0	3,7	2,8 3,9
BiH	3,2	3,1	4,3	6,0	3,8	3,7	3,4	3,3	3,6	3,1	3,3	2,8 3,7
Bugarska	3,4	4,0	4,9	6,0	4,5	4,4	4,2	4,0	4,9	3,9	3,6	3,1 4,3
Crna Gora	3,9	4,0	4,6	6,2	4,6	4,3	4,2	4,3	4,3	2,2	3,6	3,3 4,2
Hrvatska	3,6	4,6	4,2	5,8	4,6	4,0	3,8	3,6	4,6	3,6	3,7	3,1 4,1
Makedonija	4,1	3,8	5,1	5,6	4,8	4,6	4,1	4,1	4,2	2,9	3,9	3,4 4,3
Rumunija	3,7	3,6	5,4	5,5	4,5	4,3	4,1	4,0	4,6	4,6	3,7	3,2 4,3
Srbija	3,2	3,9	3,6	5,9	4,3	3,7	3,7	3,2	4,5	3,7	3,1	2,9 3,9

Izvor: *Global Competitiveness Report 2015–2016*.

Analizom podataka iz tabele možemo uočiti da Bosna i Hercegovina ima najpovoljnije pokazatelje kada su u pitanju osnovni faktori (rang 95. i 4,2 poena), koji su ključni za faktorski (resursno) vođene ekonomije. Po faktorima efikasnosti BiH se nalazi na 112. mestu (3,5 poena). Najnepovoljniji uticaj na konkurentnost imaju faktori inovativnosti i sofisticiranosti (rang 120. i 3,0 poena), koji su ključni za inovativno vođene ekonomije, odnosno faktori koji u savremenim uslovima imaju značajan uticaj na povećanje konkurentnosti privrede. Pokazatelj za visoko obrazovanje i obuku je relativno visok i kada se uporedi sa faktorima inovativnosti proističe da je kvalitet znanja nedovoljan. Uticaj ova dva elementa odražava se i na tehnološku spremnost, a takođe i na razvijenost finansijskog tržišta.

Analiza pojedinačnih faktora unutar stubova konkurentnosti ukazuje na područja u kojima je neophodno izvršiti izmjene, kako bi imale značajniji doprinos u poboljšanju konkurentnosti BiH, a time i Republike Srpske. S obzirom na to da primjena novih tehnologija i inovacije predstavljaju najznačajniji faktor poboljšanja konkurentnosti, a da strana ulaganja predstavljaju značajan faktor transfera tehnologije, uočljivo je da je BiH na 135. mjestu kada se radi o stranim ulaganjima i transferu tehnologije, a po raspoloživosti najnovijih tehnologija na 103. mjestu. Ova situacija bi se znatno popravila kada bi došlo do poboljšanja pojedinih faktora u stubu poslovne sofisticiranosti. Problem inovativnosti i njen značajniji uticaj na povećanje konkurentnosti bi se popravio ukoliko bi kvalitet obrazovnog sistema bio bolji, jer se BiH po kvalitetu obrazovnog sistema nalazi na 136. mjestu. Po kapacitetu za inovacije BiH je na 134. mjestu, a u uskoj vezi sa tim je i kapacitet zemlje da zadrži talente (136. mjesto) kao i da privuče talente (137. mjesto). Poboljšanjem navedenih faktora BiH, a samim tim i Republika Srpska, bi postepeno od faktorski vođenih ekonomija, postala ekonomija vođena efikasnošću, a zatim i inovativno vođena ekonomija.

Globalni indeks održive konkurentnosti predstavlja globalni indeks konkurentnosti *korigovan pokazateljima socijalne i ekološke održivosti*. Globalni indeks konkurentnosti pokazuje konkurentnost na kratki i srednji rok, dok globalni indeks održive konkurentnosti prikazuje konkurentnost na dugi rok.

Korigovanje globalnog indeksa konkurentnosti se vrši putem dvije grupe pokazatelja:

1. pokazatelji socijalne održivosti:

- pristup osnovnim potrebama (sanitacija, pitka voda i zdravstvo),
- osjetljivost na šokove (zaposlenost, neformalna ekonomija i zaštita socijalne sigurnosti),
- socijalna kohezija (Gini koeficijent¹⁶, socijalna mobilnost i nezaposlenost mladih).

2. pokazatelji ekološke održivosti:

- politika zaštite životne sredine (regulativa o zaštiti životne sredine, broj ratifikovanih međunarodnih sporazuma o zaštiti životne sredine i zaštita biosfere),
- korištenje obnovljivih izvora (snabdijevanje poljoprivrede vodom, promjena šumskog pokrivača i prekomjerna eksploatacija ribleg fonda),
- degradacija životne sredine (nivo koncentracije čestica, intenzitet CO₂ i kvalitet prirodnog okruženja).

3.1.2. Indeks lakoće poslovanja

Indeks lakoće poslovanja objavljuje Svjetska banka u okviru Izvještaja o lakoći poslovanja (engl. Doing Business Report). On predstavlja važan pokazatelj stranim investitorima prilikom izbora lokacije, jer rang zemlje značajno utiče na odluku stranog investitora. U zadnjem objavljenom izvještaju prate se uslovi poslovanja u ukupno 189 zemalja. Indeks lakoće poslovanja za Republiku Srpsku se u okviru ovog izvještaja ne prati posebno, već se prate pokazatelji za Bosnu i Hercegovinu (pri čemu se kao

---

¹⁶ Džini koeficijent predstavlja najčešće korištenu mjeru disperzije, a koristi se kao mjera nejednakosti prihoda, nejednakosti distribucije ili raspodjele bogatstva među pojedinim društvenim grupama. Vrijednosti mu se kreću između 0 i 1, gdje nizak Džini koeficijent predstavlja jednaku raspodelu prihoda ili bogatstva, a visok Džini koeficijent predstavlja nejednaku raspodjelu.

referentni pokazatelji uzimaju uslovi poslovanja u Sarajevu). BiH se u izještaju za 2015. godinu nalazi na 79. mjestu po ukupnim rezultatima.

Obzirom da Izještaj prikazuje podatke za 189 zemalja, upoređivanjem podataka sa zemljama u okruženju omogućava se sagledavanje konkurenetskog položaja zemlje, odnosno može se sagledati u kojim segmentima je zemlja bolja, a u kojim lošija od okruženja, te na taj način uočiti područja u kojima je neophodno izvršiti promjene, kako bi zemlja stekla konkurenetsknu prednost u odnosu na okruženje, a samim tim i postala privlačnija za strana ulaganja.

Tabela 15: Lakoća poslovanja u zemljama Jugoistočne Evrope za 2015. godinu¹⁷

Zemlja	Ukupan rang (189 zemalja)	Započinjanje poslovanja	Pribavljanje građevinskih dozvola	Snabdijevanje električnom energijom	Registriranje imovine	Dobijanje kredita	Zaštita investitora	Porezi	Prekogranična trgovina	Poštovanje ugovora	Zatvaranje biznisa
BiH	79	175	171	119	97	42	66	154	28	66	38
Srbija	59	65	139	63	73	59	81	143	23	73	50
Bugarska	38	52	51	100	63	28	14	88	20	52	48
Crna Gora	46	59	91	163	79	7	36	64	42	43	36
Hrvatska	40	83	129	66	60	70	29	38	1	10	59
Makedonija	12	2	10	45	50	42	14	7	26	26	37
Rumunija	37	45	105	133	64	7	57	55	1	34	46
Albanija	97	58	189	162	107	42	8	142	37	96	42

Izvor: Doing Business Report 2016.

BiH, Srbija, Crna Gora i Makedonija su zemlje koje su na ukupnoj rang listi zabilježile poboljšanje pozicije u odnosu na prethodni izještaj i to BiH za tri mjesta, Srbija za 9, Crna Gora za jedno i Makedonija za dva mjesta. Pogoršanje pozicije ostvarile su Bugarska za dva mjesta, Hrvatska za jedno i Albanija za 35 mjesta.

Pored globalnog izještaja „Doing Business“ grupacija Svjetske banke je pripremila i izještaje „Doing Business“ za druge nivoe za 2009. i 2011. godinu u koje je bila uključena i Banja Luka u poređenju sa Sarajevom. Tokom 2011. godine Banja Luka je, pored Skoplja, proglašena gradom reformatorom od 22 grada u Jugoistočnoj Evropi, čemu su doprinijeli reformski procesi u oblasti pribavljanja građevinskih dozvola i početka poslovanja.

Izještaj prati i mjeri reforme koji utiču na poslovanje malih i srednjih preduzeća (MSP) kroz deset područja: pokretanje poslovanja, dobijanje građevinskih dozvola, snabdijevanje električnom energijom, registrovanje imovine, dobijanje kredita, zaštita manjinskih ulagača,

¹⁷ Najnoviji izještaj DB2016 je revidirao podatke i metodologiju koja je korištena u prethodnom DB izještaju tako da postoje odstupanja u rangiranjima.

plaćanje poreza, prekogranična trgovina, poštovanje ugovora, rješavanje nesolventnosti – zatvaranje poslovanja. Izvještaj prati i regulaciju tržišta rada i to u onim segmentima, koji nisu uključeni u agregatnim pokazateljima.

BiH je gotovo u svim područjima zabilježila pad u odnosu na prethodnu godinu, osim u području dobijanja električne energije, gdje je ostvarila poboljšanje pozicije za 12 mesta (sa 131. na 119. mjesto) i poštovanja ugovora gdje je ostvarila poboljšanje za jedno mjesto (sa 67. na 66. mjesto), pri čemu je pozicija prekogranične trgovine ostala nepromijenjena. Ovakva pozicija ukazuje na promjene koje je neophodno učiniti u gotovo svim posmatranim područjima, kako bi se popravila konkurentnost BiH, a samim tim i Republike Srpske.

Analiza pokazatelja po područjima je veoma važna donosiocima odluka, jer omogućava sagledavanje napretka ili pogoršanja ne samo po godinama, nego i upoređivanja sa zemljama u okruženju i na taj način daje smjernice u kojim segmentima je neophodno izvršiti promjene, kako bi se popravio konkurenčki položaj zemlje, a samim tim i povećala atraktivnost zemlje za strana ulaganja.

Na narednom grafikonu su prikazani pokazatelji za BiH za 2015. godinu:

Grafikon 8: Lakoća poslovanja u BiH za 2015. godinu

Izvor: *Doing Business Report 2016*.

Ukoliko analiziramo područje **pokretanje poslovanja** možemo konstatovati da je BiH pogoršala svoju poziciju na rang listi za deset mesta (sa 165. mesta u 2014. godini na 175. mesto u 2015. godini).

U narednoj tabeli prikazana su četiri segmenta pokretanja poslovanja za BiH, zemlje u okruženju, Evropu i Centralnu Aziju i zemlje OECD-a:

Tabela 16: Pokretanje poslovanja u zemljama Jugoistočne Evrope (2015. godina)

Zemlja	Rang	Broj procedura	Broj dana	Troškovi (% od dohotka)	Minimalni kapital (kao % BDP per capita)
BiH	175	12,0	67,0	14,8	28,0
Srbija	65	6,0	12,0	6,6	0,0
Bugarska	52	4,0	18,0	0,7	0,0
Crna Gora	59	6,0	10,0	1,4	0,0
Hrvatska	83	7,0	12,0	3,3	26,6
Makedonija	2	1,0	1,0	0,1	0,0
Rumunija	45	5,0	8,0	2,0	0,6
Albanija	58	6,0	5,5	10,4	0,0
Evropa i centralna Azija		4,7	10,0	4,8	3,8
OECD		4,7	8,3	3,2	9,6

Izvor: *Doing Business Report 2016*

Ovaj pokazatelj za BiH je izdvojen kako bi se prezentovala i činjenica da svi izvještaji ne prate stanje u cijeloj BiH. U slučaju *Doing Business Report* **prati se stanje samo u jednom gradu u jednoj zemlji, u slučaju BiH to je Sarajevo**. Realnost ulaganja u Republiku Srpsku u ovom području je povoljnija. Za pokretanje poslovanja u BiH je potrebno 12 procedura i 67 dana, a troškovi iznose 14,8% od dohotka p/c. U Republici Srpskoj je za pokretanje poslovanja je kroz sprovedenu reformu registracije poslovanja potrebno značajno manji broj dana, a smanjeni su i troškovi i vrijeme neophodno za pokretanje poslovanja (troškovi minimalnog kapitala su 1 KM). Iz naprijed navedenog je uočljiv značaj reformi u području pokretanja poslovanja koje je sprovela Republika Srpska. Republika Srpska bi, ukoliko bi se prikazivali podaci koji se odnose samo na nju, bila mnogo bolje pozicionirana, odnosno rezultati reformi bi pokazivali realno stanje poboljšanja poslovног okruženja za strane investitore, nego kada se podaci prikazuju za cijelu BiH.

Od ukupno 189 zemalja BiH je po **dobijanju građevinskih dozvola** rangirana na 171. mjestu. Za dobijanje građevinskih dozvola u BiH je potrebno 15 procedura i 179 dana, a troškovi iznose 19,3% vrijednosti objekta. Najbolje rangirana je Makedonija gdje je za dobijanje građevinske dozvole potrebno 10 procedura i 74 dana, a troškovi iznose 5,4% od vrijednosti objekta. Od svih zemalja u okruženju najlošije je rangirana Albanija (189 mjesto). Uočljivo poboljšanje pozicije, kada se radi o građevinskim dozvolama ostvarila je Srbija (poboljšanje za 39 mesta). Srbija je donijela novi Zakon o planiranju i izgradnji, čija primjena je počela 1. marta 2014. godine. Zakon omogućava objedinjenu proceduru izdavanja građevinskih dozvola za najviše 28 dana.

Narodna skupština Republike Srpske je 25. aprila 2013. godine usvojila novi Zakon o uređenju prostora i građenju, kojim se pojednostavljaju postupci i procedure za dobijanje dozvola, skraćuju rokovi, broj koraka i potrebnih dokumenata za dobijanje građevinskih dozvola. Novim zakonom je značajno izmijenjeno ili ukinuto osam formalnosti.

Kada govorimo o **snabdijevanju električnom energijom**, BiH se nalazi na 119. mjestu. Broj procedura za priključenje električne energije je 8, a potrebno je 125 dana. Čekanje i prijem radova za eksternu konekciju traje 31 dan.

Najbolje rangirana je Makedonija (88), u kojoj je za priključenje električne energije potrebno 3 procedura i 97 dana.

Plaćanje poreza, odnosno poreske politike u BiH su rangirane na 154. mjestu, pri čemu za plaćanje poreza privredna društva u BiH prosječno potroše 420 sati. Na godišnjem nivou prosječno se vrši 45 plaćanja poreza.

3.1.3. Indeks investicionih reformi

Stvaranje povoljnog investicionog ambijenta od velike je važnosti za privlačenje stranih ulaganja. Indeks investicionih reformi je za zemlje Jugoistočne Evrope prvi put objavljen 2006. godine u publikaciji OECD-a. Od objavljivanja publikacije učinjen je značajan napredak u reformisanju politika i institucija koje čine povoljan ambijent za investiranje. Indeks investicionih reformi, takođe pokazuje reforme, koje je neophodno sprovesti u različitim oblastima, a koje su od suštinskog značaja za podsticanje investicija. Zaključci i preporuke dobijene analizom Indeksa investicionih reformi 2016. su¹⁸:

1. Investiciona politika i promocija - Usvojena zakonska regulativa omogućava poboljšanje tretmana stranih i domaćih investitora; poboljšan je pristup industrijskoj zemlji za strane investitore, smanjene su barijere za kretanje stranog osoblja i kretanje kapitala u vezi sa investicijom; ojačano je zakonodavstvo prava intelektualne svojine i njegova primjena. Preporuke: dalje unapređenje implementacije strategija investicione promocije i usluga agencija za promociju investicija; dalje razvijanje modela podsticanja stranih investicija; jačanje prakse povezivanja stranih investitora sa domaćim dobavljačima; poboljšati komunikaciju sa potencijalnim i postojećim investitorima putem modela CRM-a i jednošalterskog sistema; olakšati stranom investitoru pristup zemlji, posebno poljoprivrednoj putem jasnog definisanja vlasništva nad zemljom; intenzivirati aktivnosti za podizanje svijesti o pravima intelektualne svojine.
2. Trgovinska politika i olakšice – Poboljšana je integracija u svjetski sistem trgovine putem povećanog broja sporazuma o trgovini i smanjenju carina; ojačani su institucionalni okviri kroz osnivanje jednog tijela za koordinaciju trgovinske politike. Preporuke: dalje smanjivanje trgovinskih necarinskih barijera- posebno za sanitarne i fitosanitarne mjere; adresirati regulatorne barijere za trgovinu uslugama; ojačati formulaciju trgovinske politike na osnovu analiza i procjena uticaja.
3. Obrazovanje i vještine – Poboljšane su strategije za kvalitet obrazovanja i vještina radne snage; unapređeno je sprovođenje okvira nacionalnih kvalifikacija; povećani su napor da se naprave okviri politika koji podržavaju jednakost u obrazovanju. Preporuke: Prioritet treba da bude kontinuirani profesionalni razvoj kadrova koji rade u obrazovanju; stručno obrazovanje i obuku treba učiniti atraktivnijim putem povećane saradnje i učenja uz rad; u mjerama politike obrazovanja posvetiti posebnu pažnju ranijem napuštanju školovanja; dalje razvijati usluge vođenja karijere; povećati učešće u cijeloživotnom učenju
4. Istraživanje, razvoj i inovacije – Povećana je efikasnost troškova za istraživanje i razvoj; poboljšani su okviri politike istraživanja i razvoja; prepoznat je značaj međunarodne saradnje u istraživanju i razvoju kao prioritet. Preporuke: poboljšati upravljanje politikom istraživanja i razvoja putem usvajanja strategije inovacije, uspostavljanje koordinacionih tijela na nacionalnom nivou, uspostavljanje tijela za koordinaciju na nacionalnom nivou i uspostavljanje nezavisnih agencija za implementaciju i povećan monitoring i evaluaciju; povećati izdatke za istraživanje i razvoj i broj istraživača; povećati učešće privatnog sektora u istraživanje i razvoja kroz indirektne instrumente (npr porez, krediti) i direktnе mјere (tj donacije, grantovi, krediti); podsticati kvalitet kroz grantove za istraživanje i razvoj; omogućiti saradnju poslovne i akademiske zajednice u istraživanju i razvoju.

---

¹⁸OECD, Competitiveness in South East Europe: A Policy Outlook 2016

5. Digitalno društvo - Poboljšano je uspostavljanje institucionalnog i regulatornog okvira za informaciono društvo; u nacionalne krivične zakone uveden je zakon o internet kriminalu povećani su obavezni standardi u informaciono-komunikacionim tehnologijama; donešeni su zakoni o elektronskom poslovanju.
6. Infrastruktura - Unapređena je fizička infrastruktura i uklonjena uska grla, povećan je broj infrastrukturnih projekata; unapređena je infrastrukturna regulativa i upravljanje; uvedene su strategije o sigurnosti na putevima.
7. Pristup finansijama – Razvijeni su institucionalni i regulatorni okviri za poboljšanje pristupa finansijama; reformisani okviri bankarskog finansiranja su olakšali pristup finansijama; unapređen je zakon o nesolvenstnosti. Preporuke: Dalji razvoj kreditnih i založnih sistema; osigurati redovno ažuriranje sistema kreditnog registra, pokretne imovine i katastra; dalje razvijanje preduzetničkog kapitala kako bi se obezbijedile nove finansijske mogućnosti za inovativna preduzeća i pojasniti aktivnosti ulaganja kapitala u regulativi; omogućiti spremnost za ulaganje i programe za finansijsku pismenost za što veći broj preduzeća; poboljšati zaštitu finansijskih potrošača.
8. Poreska politika - Potpisani su sporazumi o izbjegavanju dvostrukog oporezivanja između zemalja Jugoistočne Evrope i sa zemljama EU; racionalizovi su i modernizovani postupci i procedure evidentiranja i plaćanja; uvedena su pravila za transferne cijene; unapređeni su kapaciteti za analizu poreza.
9. Politika konkurenčije – Ustanovljene su politike koje zabranjuju antikonkurenčko ponašanje; formirana su nezavisna tijela koja se bave konkurenčijom. Preporuke: Razviti uputstva za vlasnike dionica o praksama konkurenčkih tijela; proširiti upotrebu tržišnih tijela u saradnji sa tijelima vlade; pojačati intra-regionalnu saradnju o politici konkurenčije; ojačati evidenciju o provođenju zakona o konkurenčiji.
10. Politika zapošljavanja - Razvijene su sveobuhvatne strategije zapošljavanja putem procesa konsultacija; u strategijama su potencirane strukturna nezaposlenost i nezaposlenost mladih. Preporuke: i dalje promovisati aktivne politike tržišta rada (npr. programi zapošljavanja mladih, samozapošljavanje, dodatne mogućnosti usavršavanja za dugotrajno nezaposlene itd); poboljšati i povećati infrastrukturu javnih službi za zapošljavanje; usaglasiti statistiku rada sa normama Eurostat-a; poboljšati otkrivanje i mjere za susbijanje i rješavanje neformalnog zapošljavanja; razvijanje zakonodavnog okvira za socijalne radnike.

Rizici poslovanja i zaštita od rizika poslovanja

Rizici poslovanja predstavljaju rizike koje strani investitori uzimaju u obzir prilikom donošenja odluke o investiranju. Smanjivanje rizika poslovanja dovodi do poboljšanja konkurentnosti Republike Srpske, a samim tim i do povećanja atraktivnosti Republike Srpske za strana ulaganja¹⁹.

Rizici poslovanja se najčešće analiziraju putem indeksa ekonomskih sloboda i kreditnog rejtinga zemlje.

Indeks ekonomskih sloboda²⁰ objavljuje Heritidž fondacija (Heritage foundation) i The Wall Street Journal. Veliki ugled koji uživa Heritidž fondacija ima značajan uticaj na donošenje odluka stranih

---

¹⁹ Prema Forbsovoj listi najboljih zemalja za biznis od 144 rangirane zemlje Bosna i Hercegovina se nalazi na 78 mjestu.

investitora prilikom investiranja. Za 2015. godinu za BiH vrijednost indeksa ekonomskih sloboda iznosi 59, što predstavlja poboljšanje za 0,6 poena u odnosu na prethodnu godinu. Od 178 rangiranih zemalja BiH se nalazi na 97. mjestu.

Na poboljšanje indeksa ekonomskih sloboda najviše su uticala poboljšanja u polovini od ukupno deset faktora, a to su: javna potrošnja, sloboda na tržištu rada, monetarna i trgovinska sloboda i borba protiv korupcije. Borba protiv korupcije je ocijenjena sa dodatnih 12 poena, što je veoma značajno. Reforme, koje su sprovedene dovele su do poboljšanja indeksa ekonomskih sloboda u posljednjih pet godina za 1,5 što predstavlja najbolje poboljšanje do sada.

Indeks ekonomskih sloboda je za Bosnu i Hercegovinu prvi put prikazan 1998. godine i do 2015. godine vrijednost ovog indeksa se povećala za 29,6 poena što predstavlja drugo po veličini povećanje kada se uzmu u obzir sve zemlje za koje se prikazuje ovaj indeks. BiH je za čitav period od početka posmatranja ekonomskih sloboda ostvarila poboljšanje indeksa za svih 10 indikatora ekonomskih sloboda što predstavlja pokazatelj značajnog napretka. Prosječna vrijednost indeksa ekonomskih sloboda za sve zemlje za 2015. godinu je 60,4, a za zemlje u regionu 67,0.

Pregled indeksa ekonomskih sloboda za BiH i zemlje u okruženju je prikazan sljedećom tabelom:

---

²⁰ Indeks ekonomskih sloboda obuhvata pokazatelje za deset indikatora: sloboda poslovanja, trgovinske slobode, fiskalne slobode, javna potrošnja, monetarne slobode, investicione slobode, finansijske slobode, imovinska prava, borba protiv korupcije i sloboda na tržištu rada. Najveća vrijednost indeksa ekonomskih sloboda je 100 – vrijednost indeksa 0 znači da uopšte nema ekonomskih sloboda, a 100 da postoji potpuna ekonomска sloboda.

Tabela 17: Indeks ekonomskih sloboda za BiH i zemlje Jugoistočne Evrope za 2015. godinu

Zemlja	Rang	Broj poena	Vlasnička prava	Borba protiv korupcije	Sloboda poslovanja	Sloboda na tržištu rada	Monetarna sloboda	Javna potrošnja	Fiskalna sloboda	Trgovinska sloboda	Sloboda investiranja	Finansijska sloboda
BiH	97	59,0	20,0	42,0	53,5	63,4	84,0	27,3	82,9	87,2	70,0	60,0
Srbija	90	60,0	45,0	42,0	57,8	70,4	72,2	27,1	82,4	78,2	75,0	50,0
Bugarska	55	66,8	30,0	41,0	68,5	76,6	83,2	64,5	91,1	88,0	65,0	60,0
Crna Gora	66	64,7	40,0	44,0	77,1	77,5	79,7	36,7	92,6	84,8	65,0	50,0
Hrvatska	81	61,5	40,0	48,0	55,8	42,8	80,0	46,5	74,9	87,2	80,0	60,0
Makedonija	53	67,1	35,0	44,0	79,2	70,7	79,0	65,6	91,4	86,2	60,0	60,0
Rumunija	57	66,6	40,0	43,0	69,8	68,6	77,3	62,3	86,9	88,0	80,0	50,0
Albanija	63	65,7	30,0	31,0	70,6	52,9	80,8	76,1	87,2	87,8	70,0	90,0
Hong Kong	1	89,6	90,0	75,0	100,0	95,9	81,8	89,7	93,2	90,0	90,0	90,0

Izvor: *Index of Economic Freedom 2015, Heritage Foundation and The Wall Street Journal*

Ukoliko analiziramo podatke iz naprijed navedene tabele, možemo konstatovati da se BiH i dalje nalazi u grupi uglavnom ekonomski neslobodnih ekonomija²¹, iako je zabilježila poboljšanje pozicije na rang listi u odnosu na prethodnu godinu za četiri mjesta (101). Najlošije je rangirano poštovanje vlasničkih prava (20 poena) – prosjek za sve zemlje regiona je 35 poena. Sloboda investiranja je na nivou prosjeka grupe (70.6). S obzirom na to da se u okviru ovog indikatora glavne primjedbe u Izvještaju odnose na početak poslovanja, nesumnjivo je da bi Republika Srpska imala bolje pokazatelje za ovaj indikator, s obzirom na to da je uveden jednošalterski sistem i urađeno niz reformi u ovom području.

Kreditni rejting zemlje određuje generalnu kreditnu sposobnost zemlje da obezbijedi sigurno investiciono okruženje i obuhvata sljedeće indikatore: ekonomski status zemlje, transparentnost kretanja kapitala, kretanje stranih i domaćih investicija, nivo stranih državnih rezervi i sposobnost zemlje da ostane stabilna i u uslovima političkih promjena. Kreditni rejting Bosne i Hercegovine prate dvije agencije: Moody's Investors Service i Standard & Poors. Kao rezultat svojih analiza 11. marta 2016. godine agencija Standard & Poor's potvrdila je Bosni i Hercegovini suvereni kreditni rejting „B sa stabilnim izgledima“. 26. februara 2016. godine agencija Moody's Investors Service potvrdila je Bosni i Hercegovini suvereni kreditni rejting B3/stabilni izgledi.

Agencija Moody's Investors Service je na zahtjev Vlade Republike Srpske prvi put uradila kreditni rejting za Republiku Srpsku u januaru 2015. godine i ocijenila ga sa „B3 sa stabilnim izgledima“. 10. februara 2016. godine Moody's Investors Service je potvrdio kreditni rejting Republike Srpske „B3 sa stabilnim izgledima“.

Zaštita stranih investitora od rizika poslovanja

Prava stranih investitora definisana su i zaštićena Ustavom Republike Srpske: Svojinska i druga prava stranog ulagača stečena na osnovu uloženog kapitala, ne mogu se ograničiti ili oduzeti zakonom ili drugim propisom. Jamči se pravo stranom licu da obavlja privrednu ili drugu djelatnost i prava po osnovu poslovanja, pod uslovima koji se ne mogu mijenjati na njegovu štetu. Stranom ulagaču jamči se slobodno iznošenje dobiti i uloženog kapitala iz Republike. Zakonom o stranim ulaganjima Republike Srpske i Zakonom o politici direktnih stranih ulaganja u BiH stranim investitorima osigurava se nacionalni tretman, tj. strani investitori imaju ista prava i obaveze kao i rezidenti, ne može se vršiti diskriminacija stranih investitora u bilo kom obliku, uključujući ali ne i ograničavajući se na državljanstvo, sjedište/boravište stranog investitora, religiju ili državu porijekla investicije.

Imovina stranih investitora ne može biti nacionalizovana, eksproprijsana. Ukoliko se, međutim, utvrdi postojanje javnog interesa, imovina stranih investitora može biti nacionalizovana ili eksproprijsana, a stranim investitorima se garantuje pravo na primjerenu nadoknadu. Nadoknada će se smatrati primjerenom ako je adekvatna, efektivna i brza.

Kao zaštitu od rizika ulaganja strani investitori koji su zabrinuti zbog restrikcija u transferu dobiti, eksproprijacije, ratnih i civilnih nereda i uskraćivanja pravde, mogu se osigurati protiv ovih rizika kod Multilateralne agencije za davanje garancija za ulaganje (MIGA – dio grupacije Svjetske banke).

---

²¹ Zemlje koje imaju manje od 50 poena su ekonomski represivne, od 50 do 60 poena uglavnom ekonomski neslobodne, od 60 do 70 poena ekonomski umjereno slobodne, od 70 do 80 poena uglavnom ekonomski slobodne i preko 80 poena ekonomski slobodne zemlje.

Investitorima prilikom ulaganja u Republiku Srpsku zaštitu od rizika takođe omogućava osiguranje za političke rizike američki Overseas Private Investment (OPIC).

Bosna i Hercegovina je potpisala ugovore o unapređivanju i zaštiti investicija sa 41-om zemljom.

3.2. Konkurentnost jedinica lokalne samouprave

Jedinice lokalne samouprave predstavljaju značajan faktor privlačenja stranih ulaganja. Jačanje konkurentnosti jedinica lokalne samouprave direktno utiče na jačanje konkurentnosti Republike Srpske. Povećanje konkurentnosti jedinica lokalne samouprave je jedan od preduslova za privlačenje investicija.

Na bazi raspoloživih empirijskih podataka moguće je definisati skup faktora investicione klime na nivou lokalnih samouprava kojima je određen kapacitet gradova i opština za privlačenje novih (ali i za zadržavanje postojećih) investitora, bez obzira na njihovu veličinu i zemlju porijekla.

Za potrebe analize uslovljenosti stvarnog priliva investicija stepenom izraženosti ovih faktora, širi skup pokazatelja treba podijeliti na dva podskupa koje sačinjavaju:

1. egzogeni faktori (elementi privrednog ambijenta koji su u potpunosti određeni odlukama na centralnom nivou vlasti ili datim eksternim okolnostima),
2. endogeni faktori (komponente poslovnog okruženja u većoj ili manjoj mjeri zavisne od aktivnosti lokalnih organa uprave).²²

Kapaciteti lokalnih samouprava za privlačenje investicija su predstavljeni sljedećim grafikonom:

---

²² Dragan Pejićić, Ekonomski kapacitet lokalnih samouprava za privlačenje investicija (Projekat Institucionalna podrška SKGO), Savez gradova i opština Srbije i Švajcarska agencija za razvoj i saradnju, Beograd, 2011.

Grafikon 9: Kapaciteti jedinica lokalnih samouprava za privlačenje investicija

Geografski položaj <ul style="list-style-type: none"> •Udaljenost od autoputa i aerodroma (u km), •Udaljenost od državne granice (u km) 	Raspoloživost sirovina <ul style="list-style-type: none"> •Postojanje prirodnih resursa 	Ekonomска razvijenost <ul style="list-style-type: none"> •Bruto domaći proizvod po stanovniku (u EUR)
Lokalni dobavljači <ul style="list-style-type: none"> •Broj aktivnih preduzeća na 1000 stanovnika, ukupno i po sektorima 	Raspoloživost radne snage <ul style="list-style-type: none"> •Stopa (ne)zaposlenosti (u%) 	Kvalitet radne snage <ul style="list-style-type: none"> •Struktura (ne)zaposlenih po SSS •Produktivnost radne snage
Troškovi radne snage <ul style="list-style-type: none"> •Prosječna mjesечna neto zarada, ukupno i po sektorima (u EUR) 	Dostupnost građevinskog zemljišta <ul style="list-style-type: none"> •Površina raspoloživog zemljišta (u ha) 	Razvijenost infrastrukture <ul style="list-style-type: none"> •Dužina drumske i željezničke mreže (u km)
Lokalne naknade <ul style="list-style-type: none"> •Prosječne naknade za korišćenje i uređenje građevinskog zemljišta (u EUR/m) 	Podsticaji za ulaganja <ul style="list-style-type: none"> •Državna bespovratna sredstva (u EUR) •Umanjenje naknada za zemljište (%) 	Kvalitet administracije <ul style="list-style-type: none"> •Stopa riješenih zahtijeva za izdavanje odobrenja za izgradnju (u%)

Izvor: D. Pejić, *Ekonomski kapacitet lokalnih samouprava za privlačenje investicija*, Beograd, 2011.

U cilju poboljšanja konkurentnosti jedinica lokalne samouprave Republika Srpska je pristupila Projektu certifikacije opština sa povoljnim poslovnim okruženjem (BFC)²³. Certifikacija opština sa povoljnim poslovnim okruženjem predstavlja ocjenu investicione klime u jedinicama lokalne samouprave. Projekat obuhvata BiH, Srbiju, Makedoniju i Hrvatsku. Republika Srpska je 2013. formirala nacionalnu koordinacionu mrežu koju čine Ministarstvo za ekonomske odnose i regionalnu saradnju, Ministarstvo uprave i lokalne samouprave, Privredna komora Republike Srpske, Savez opština i gradova i Razvojna agencija EDA. Privredna komora Republike Srpske je tehnički sekretarijat Mreže. Mreža je članica Regionalnog savjeta za povoljno poslovno okruženje Jugoistočne Evrope.

²³ BFC (Business Friendly Certificate) je počeo kao pilot projekat u Srbiji 2007. godine, a pokrenula ga je Nacionalna alijansa za lokalni ekonomski razvoj (NALED) uz podršku Američke agencije za međunarodni razvoj (USAID). 2011. godine projekat je proširen na Jugoistočnu Evropu. Glavni donatori ovog projekta su: Njemačka agencija za međunarodnu saradnju GIZ, Švajcarska agencija za kooperaciju i razvoj i projekat USAID Gold.

Investitorima koji žele da ulažu u Jugoistočnu Evropu, certifikat za povoljno poslovno okruženje služi kao standardizovan mehanizam za procjenu lokalnih uslova za poslovanje i ukazuje na to koje jedinice lokalne samouprave u regionu imaju najpovoljniju klimu za investiranje. Certifikacija opština predstavlja reformski proces kojim se procedure prilagođavaju investitoru u cilju što jednostavnijeg pokretanja poslovanja. Jedinice lokalne samouprave moraju ispuniti oko 80 kriterija grupisanih u 12 kategorija²⁴ kako bi dobile certifikat.

U Republici Srpskoj BFC certifikat su dobili Prijedor (recertifikat), Banja Luka, Bijeljina, Teslić i Mrkonjić Grad. U različitim fazama certifikacije nalazi se još 10 opština: Gradiška, Trebinje, Laktaši, Ugljevik, Doboј, Brod, Bileća, Kozarska Dubica, Novi Grad i Kotor Varoš.

Ministarstvo za ekonomске odnose i regionalnu saradnju, Ministarstvo uprave i lokalne samouprave i Privredna komora RS su u martu 2015. godine organizovali međunarodnu konferenciju pod nazivom „Konkurentnost jedinica lokalne samouprave – kako do investicija?“ Na konferenciji su dati odgovori na pitanja u čemu su certifikovane opštine najbolje i šta je to što ih čini povoljnijima za ulaganje u odnosu na druge opštine, a takođe, razmatrane su i mogućnosti saradnje jedinica lokalnih samouprava u cilju stvaranja povoljne investicione klime, promocije ulaganja i privlačenja investicija.

3.3. Konkurentnost malih i srednjih preduzeća i uključivanje u globalne lance vrijednosti

Posmatranje i analiza konkurentnosti Republike Srpske je neodvojiva od posmatranja i analize konkurentnosti na mikro nivou, pri čemu u uslovima globalizacije svjetske privrede, nije važna samo konkurentnost na lokalnom nivou ili u okviru privrede kao cjeline, nego i međunarodna konkurentnost preduzeća Republike Srpske. Povećanje konkurentnosti Republike Srpske na svjetskom tržištu je moguće postići jedino ukoliko se povećava međunarodna konkurentnost preduzeća Republike Srpske. Jačanjem međunarodne konkurentnosti preduzeća Republike Srpske jača se i njena konkurentnost u privlačenju stranih ulaganja.

S obzirom na to da u strukturi privrednih subjekata u Republici Srpskoj dominiraju mala i srednja preduzeća i preduzetnici, koji ukupno čine 99,59%²⁵ svih privrednih subjekata, uočljiva je potreba za povećanjem konkurentnosti ovih privrednih subjekata, kako bi postali konkurentni na svjetskom tržištu i uključili se u globalne lance vrijednosti, pri čemu uključivanje u globalne lance vrijednosti ne podrazumijeva samo uključivanje domaćih preduzeća, nego i stranih preduzeća njihovim ulaganjima u Republiku Srpsku.

Strana ulaganja u MSP bi imala veliku ulogu ne samo u horizontalnom povezivanju preduzeća, nego i u vertikalnom, pogotovo ukoliko se uzme u obzir potreba da se na svjetsko tržište izvoze proizvodi više

---

²⁴ Strateški pristup lokalnom ekonomskom razvoju; organizacioni kapacitet za pružanje podrške privredi; saradnja i direktna komunikacija sa lokalnom privredom; efikasan sistem za izдавanje građevinskih dozvola; baze podataka o dostupnim lokacijama, radnoj snazi, privredi; primjena marketinga u cilju promocije investicija; kreditna sposobnost i finansijska stabilnost; promocija zapošljavanja i razvoja ljudskih resursa; podsticanje javno-privatnih partnerstava; adekvatna infrastruktura i pouzdane komunalne usluge; transparentna i podsticajna politika lokalnih taksi, poreza i podsticaja i primjena informacionih tehnologija.

²⁵ Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća Republike Srpske za period 2016-2020. – nacrt

faze obrade sa većom novododatom vrijednošću. Jačanje konkurentnosti MSP i povećanje stranih ulaganja u MSP dovelo bi i do povećanja zaposlenosti, podizanja kvaliteta proizvoda, povećanja produktivnosti i inovativnosti, transferu savremene tehnologije, te poboljšanju preduzetništva.

Kada posmatramo zaposlenost u sektoru MSP, vidljivo je da ovaj sektor ima značajan udio u zapošljavanju u Republici Srpskoj, jer 75% ukupno zaposlenih lica radi u ovom sektoru. MSP ostvaruju: 77,13% poslovnih prihoda svih preduzeća, 73,12% prihoda od prodaje na inostranom tržištu i 75,54% ukupne neto dobiti svih preduzeća.²⁶

U cilju poboljšanja konkurentnosti MSP u Republici Srpskoj je osnovana Agencija za razvoj MSP²⁷, a 2013. godine je usvojen Zakon o razvoju MSP²⁸, koji je usklađen sa principima EU akta²⁹ za MSP.

Za jačanje konkurentnosti MSP od posebne važnosti je jačanje preduzetništva i razvoj preduzetničke infrastrukture.

Preduzetništvo predstavlja inovativan proces kreiranja i razvoja poslovnih poduhvata ili aktivnosti i stvaranja poslovnog uspjeha na tržištu, a preduzetnička infrastruktura predstavlja prostorno-tehničke oblike za podršku razvoja preduzetništva sa posebnim akcentom na uspostavljanje i razvoj MSP³⁰.

Preduzetnička infrastruktura može biti organizovana u obliku poslovne zone, tehnološkog parka, preduzetničkog inkubatora i klastera.

Prema Globalnom monitoru preduzetništva za BiH³¹ u Republici Srpskoj najbrojnija grupa preduzetnika je između 23 i 34 godine, dok je u Federaciji BiH između 45 do 54 godine, što je izuzetno povoljan pokazatelj za Republiku Srpsku. Najveći procenat među ranim preduzetnicima imaju osobe sa višim nivoom obrazovanja.

Strana ulaganja nesumnjivo doprinose razvoju konkurentnosti MSP, jer spajaju inovativnost MSP, koje predstavlja osnovu razvoja MSP. BiH ima nepovoljne pokazatelje inovativnosti u okviru globalnog indeksa konkurentnosti, jer se od 148 zemalja nalazi na 108. mjestu. Jačanje preduzetničke infrastrukture bi se značajno poboljšalo stranim ulaganjima, pogotovo u području poslovnih zona, tehnoloških parkova i klastera, jer se BiH, a u okviru nje i Republika Srpska, po razvoju klastera nalazi na 148. mjestu.

Strana ulaganja imaju značajnu ulogu i u uključivanju preduzeća iz Republike Srpske u globalne lanc vrednosti, pogotovo ako se uzme u obzir, da se BiH, a u okviru nje i Republika Srpska, po širini lanaca vrednosti nalazi na 136. mjestu globalnog indeksa konkurentnosti.

---

²⁶ Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća Republike Srpske za period 2016-2020. – nacrt

²⁷ Na osnovu Zakona o podsticanju razvoja MSP, „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 23/09.

²⁸ Zakon o razvoju MSP, „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 50/13.

²⁹ Small Business Act for Europe, European Commission.

³⁰ Zakon o razvoju MSP, „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 50/13.

³¹ Global Enterpreneurship Monitor BiH, 2012.

3.4. Inovativnost kao faktor privlačenja stranih ulaganja

Povećanje konkurentnosti je u uskoj vezi sa povećanjem produktivnosti, a na povećanje produktivnosti značajan uticaj ima inovativnost. Analize ukazuju da se privrede koje imaju veća ulaganja u istraživanje i razvoj i koje razvijaju informaciono-komunikacione tehnologije brže razvijaju (inovativno vođene ekonomije) i postaju konkurentnije na svjetskom tržištu. U savremenim uslovima globalizacije, vodeći faktor u razvoju svake ekonomije postaje znanje i inovativnost. Primjenom novih naučnotehnoloških dostignuća dolazi do razvoja preduzeća, jedinica lokalne samouprave, a samim tim i privrede kao cjeline. S obzirom na to da Republika Srpska nema dovoljno sredstava za veća ulaganja u naučna istraživanja, povećanje obima stranih ulaganja dovodi i do prenosa naučnotehnoloških dostignuća iz zemalja iz kojih potiču strani ulagači. Na taj način privredi Republike Srpske se stvara mogućnost da postepeno prelazi iz privrede vođene efikasnošću u inovativno vođene privrede, odnosno prelazak od komparativnih prema konkurentnim prednostima. Normalno, za ovakav razvoj je neophodno da se povećaju ulaganja u naučna istraživanja i da na osnovu toga univerziteti postanu aktivni učesnici u kreiranju razvojnih politika. Izdvajanja za naučnoistraživački rad u Republici Srpskoj su prikazana sljedećom tabelom:

Tabela 18: Bruto domaći izdaci za istraživanje i razvoj (u hiljadama KM)

	Ukupno	Poslovni sektor	Državni sektor	Visoko obrazovanje	Neprofitni
2009.	24.566	10.017	1.670	12.879	-
2010.	20.779	8.520	2.019	10.091	142
2011.	26.191	15.526	3.592	7.031	42
2012.	34.297	27.430	1.946	4.875	46
2013.	49.035	43.541	924	4.464	106
2014.	17.839	10.614	1.598	4.845	782

Izvor: *Statistički godišnjak 2015, Republički zavod za statistiku Republike Srpske*

U 2014. godini je došlo do naglog smanjenja izdataka za istraživanje i razvoj u iznosu od 63,6% u odnosu na prethodnu godinu. Od ukupnog iznosa za 2014. godinu, najveći bruto domaći izdaci za istraživanje i razvoj su bili za zemljiste i građevinske objekte.

Ukupan broj preduzeća u periodu od 2012-2014. godine je 1765. Od toga inovativno aktivno je bilo 379 preduzeća odnosno 21,5%, a neinovativnih preduzeća 1385, odnosno 78,5%. Od ukupnog broja preduzeća, 259 odnosno 14,7% su tehnološki inovativno aktivna (to su preduzeća koja su uvela samo tehnološke inovacije i tehnološke i netehnološke inovacije istovremeno), a 302 odnosno 17,1% su netehnološki inovativno aktivna preduzeća. Od 379 tehnološko inovativnih aktivnih preduzeća 230 su mala, 120 srednjih i 29 velikih preduzeća.

Uključivanjem inovacija u proces proizvodnje povećava se produktivnost, lakše uključivanje domaćih preduzeća u globalne lance vrijednosti viših faza obrade proizvoda, konkurenčnost za privlačenje stranih ulaganja, zapošljavanje i konkurenčnost privrede kao cjeline.

Iako u posmatranom periodu, ukoliko se izuzme 2010. i 2014. godina, postoji konstantno povećavanje ulaganja u istraživanje i razvoj, ipak je to nedovoljno, pogotovo ako se uzme u obzir da razvijene zemlje

ulažu mnogo više (npr. Holandija 2,16% BDP-a, Francuska 2,26%, Velika Britanija 1,72%, Njemačka 2,92%, Kanada 1,73%, SAD 2,79% i Finska 3,55%³² i da je potrebno ulagati minimalno 1% BDP-a da bi rezultati istraživanja i razvoja imali značajan uticaj na investicije i doveli do ubrzanog privrednog razvoja.

Tendencije na globalnom planu su da se povećavaju izdvajanja za inovacije od strane poslovnog sektora, a da se umanjuje učešće države.

Povećavanjem inovativnosti i primjenom naučnotehnoloških dostignuća, te razvojem informaciono-komunikacionih tehnologija Republika Srpska će ne samo povećati svoju konkurentnost u privlačenju stranih ulaganja, nego i povećati domaće investicije.

Inovativnost BiH, a u okviru nje i Republike Srpske se najbolje prikazuje putem globalnog indeksa inovativnosti (GII)³³. GII se sastoji od dva podindeksa – podindeksa inovacionih inputa i inovacionih outputa a njihov odnos pokazuje inovacionu efikasnost.

GII, inovacioni inputi, inovacioni outputi i inovaciona efikasnost su prikazani sljedećom tabelom:

---

³² <http://data.worldbank.org/indicator/GB.XPD.RSDV.GD.ZS>

³³ Globalni indeks inovativnosti je kompozitni indikator, koji rangira zemlje prema odnosu mogućnosti za inovacije (inputa) i primjene inovacija (outputa). Inovaciona efikasnost predstavlja odnos između dva podindeksa: inovacioni inputi i inovacioni outputi.

Tabela 19: Globalni indeks inovativnosti, inovacioni inputi, inovacioni outputi i inovaciona efikasnost za 2015. godinu

Zemlja	GII (broj poena) 2014.	GII (rang) 2014.	Inovacioni outputi (broj poena)	Inovacioni outputi (rang)	Inovacioni inputi (broj poena)	Inovacioni inputi (rang)	Inovaciona efikasnost (broj poena)	Inovaciona efikasnost (rang)	GII (broj poena) 2015.	GII (rang) 2015.
BiH	32,4	81	18,2	122	46,4	47	0,4	135	32,3	79
Srbija	35,9	67	31,2	59	41,8	70	0,7	55	36,5	63
Crna Gora	37,0	59	36,5	40	45,9	50	0,8	29	41,2	41
Hrvatska	40,7	42	35,7	41	47,7	43	0,8	50	41,7	40
Makedonija	36,9	60	32,1	55	44,0	56	0,7	64	38,0	56
Bugarska	40,7	44	38,2	35	46,1	49	0,8	21	42,2	39
Rumunija	38,1	55	32,4	52	44,0	57	0,7	58	38,2	54
Albanija	30,5	94	20,3	112	41,2	73	0,5	129	30,7	87
Švajcarska	64,8	1	68,6	1	68,0	2	1,0	2	68,3	1

Izvor: *Global Innovation Index 2015, Cornell University, INSEAD and the World Intellectual Property Organization*

Iz navedene tabele možemo uočiti da se BiH po globalnom indeksu inovativnosti nalazi na 79. mjestu od 141. U odnosu na 2014. godinu BiH se na rang ljestvici popravila za dva mjesta.

Ukoliko uporedimo inovacione outpute i inovacione inpute dobijamo inovacionu efikasnost, koja ukazuje na odnos inovacionih potencijala i iskorištenost inovacionih potencijala. Vrijednost ovog pokazatelja za BiH je 0,4 i po ovom pokazatelju BiH se nalazi na 135. mjestu. Raskorak između inovacionih inputa, po kojima se BiH nalazi na 47. mjestu i inovacionih outputa, po kojima se BiH nalazi na 122. mjestu, ukazuje da BiH nije iskoristila svoje raspoložive inovacione inpute, odnosno da univerziteti sa svojim istraživačkim kapacitetima nisu u potpunosti uključeni u poslovni i industrijski sektor.

Sve ovo ukazuje da u Republici Srpskoj postoji povećana potreba za stranim ulaganjima, jer se stranim ulaganjima povećava preljevanje rezultata istraživanja i razvoja iz drugih zemalja, kao i transfer tehnologije i omogućava brže i efikasnije uključivanje u globalne lance vrijednosti.

Razloge ovakvog ranga BiH možemo pronaći ukoliko analiziramo stubove u podindeksima outputa i inputa.³⁴

Podindeksi i stubovi GII su prikazani sljedećom tabelom

---

³⁴Oba subindeksa se sastoje od 79 indikatora, grupisanih u sedam stubova, pri čemu svaki stub sadrži tri indikatora. Inovacioni inputi sadrže sljedeće stubove: institucije (političko okruženje, regulatorno okruženje i poslovno okruženje), ljudski kapital i istraživanje (obrazovanje, više i visoko obrazovanje i istraživanje i razvoj), infrastruktura (informacione i komunikacione tehnologije, infrastruktura uopšte i ekološka održivost), tržišna sofisticiranost (krediti, investicije i trgovina i konkurenčija) i poslovna sofisticiranost (obrazovanost radne snage, inovacione veze i apsorpcija znanja). Inovacioni outputi sadrže sljedeće stubove: outputi znanja i tehnologije (kreacija znanja, uticaj znanja i difuzija znanja) i kreativni outputi (nematerijalna imovina, kreativne robe i usluge i internet kreativnost).

Tabela 20: Struktura podindeksa inovacionih inputa globalnog indeksa inovativnosti/rang 2015.

Zemlja	Institucije				Ljudski kapital i istraživanje				Infrastruktura				Tržišna sofistikacija				Poslovna sofistikacija			
	Rang	Političko okruženje	Regulatorno okruženje	Poslovno okruženje	Rang	Obrazovanje	Više i visoko obrazovanje	Istraživanje i razvoj	Rang	IK tehnologije	Infrastruktura uopšte	Eколошка održivost	Rang	Krediti	Investicije	Trgovina i konkurenacija	Rang	Obrazovanost radne snage	Inovacione veze	Apsorpcija znanja
BiH	71	92	50	81	38	1 ³⁵	81	99	96	92	100	92	18	54	17	1	41	84	3	119
Srbija	64	70	49	83	64	99	42	58	56	60	71	34	90	67	72	111	95	92	119	45
Crna Gora	47	51	48	38	49	33	23	77	70	51	84	73	50	47	40	97	71	80	85	47
Hrvatska	41	39	47	52	47	15	51	54	50	53	92	16	68	84	69	53	50	36	94	49
Makedonija	55	77	55	15	55	5	78	93	94	88	126	60	46	46	75	35	62	64	66	59
Bugarska	45	54	39	40	58	74	50	57	53	81	50	26	61	52	101	45	60	50	48	102
Rumunija	46	61	32	37	73	88	67	63	58	61	96	20	81	58	114	70	67	81	81	42
Albanija	70	72	91	56	101	91	85	108	71	74	88	40	24	53	3	99	118	113	126	58
Švajcarska	10	5	11	28	6	28	19	7	15	41	26	2	5	15	4	14	3	4	7	14

Izvor: Global Innovation Index 2015, Cornell University, INSEAD and the World Intellectual Property Organization

³⁵ Indikator je izračunat samo na osnovu jednog pokazatelja- odnos đaka i profesora u srednjoj školi. Za ostale pokazatelje (troškovi za obrazovanje kao % od BDP-a, odnos troškova vlade po đaku u srednjim školama kao postotak od BDP-a, očekivana dužina školovanja u godinama i rang na PISA skali u čitanju, matematički i naučni) podaci nisu raspoloživi.

Od pet stubova podindeksa inovacionih inputa BiH je najlošije rangirana u segmentu infrastrukture (96).

Kada analiziramo tržišnu sofistikaciju (47), najlošiji rang je indikator o kreditima, odnosno pristupu finansijama (54), iako se BiH po ovom indikatoru nalazi ispred svih zemalja u regionu. Ovaj stub obuhvata carinske stope, pristup tržištu izvoza nepoljoprivrednih proizvoda i jačinu lokalne konkurenčije. Podaci za jačinu lokalne konkurenčije nisu sadržani, jer nisu bili raspoloživi.

Segment poslovne sofistikacije (41) pokazuje da se po % preduzeća koja obezbjeđuju obuku BiH nalazi na 21. mjestu. Međutim, prema apsorpciji znanja BiH se nalazi na 119. mjestu, što je značajno lošije nego kada su u pitanju ostale zemlje iz okruženja. U okviru ovog indikatora nalazi se i pokazatelj neto tokova stranih ulaganja kao % od BDP-a i prema tom pokazatelju BiH se nalazi na 91. mjestu.

Analiza strukture podindeksa inovacionog outputa nam pokazuje iskorištenost inovacionih potencijala. Ovaj indeks se sastoji od dva stuba: outputi znanja i tehnologije i kreativni outputi.

Tabela 21: Struktura podindeksa inovacionih outputa globalnog indeksa inovativnosti/rang 2015.

Zemlja	Outputi znanja i tehnologije					Kreativni outputi		
	Rang	Kreacija znanja	Uticaj znanja	Difuzija znanja	Rang	Nematerijalna imovina	Kreativna dobra i usluge	Internet kreativnost
BiH	89	105	63	86	135	137	112	49
Srbija	59	47	105	50	60	99	34	44
Crna Gora	54	63	23	97	26	59	41	20
Hrvatska	44	48	34	78	39	61	29	43
Makedonija	69	73	54	63	46	52	47	50
Bugarska	37	37	18	62	34	33	59	38
Rumunija	43	66	11	48	72	93	61	47
Albanija	110	126	117	74	114	129	69	81
Švajcarska	1	3	5	1	3	6	3	5

Izvor: *Global Innovation Index 2015, Cornell University, INSEAD and the World Intellectual Property Organization*

3.5. Članstvo u EU kao faktor privlačenja stranih ulaganja

Republika Srpska predstavlja malu i otvorenu privredu i upravo zbog malog tržišta postoji potreba ulaska u regionalne integracije.

BiH, a samim tim i Republika Srpska je članica CEFTA-e³⁶. Jedan od ciljeva CEFTA-e je da se ovakvom integracijom poboljšaju uslovi za unapređivanje ulaganja, a samim tim i stranih ulaganja. Članstvom u CEFTA poboljšava se pripremljenost zemalja za članstvo u EU.

Članstvo u EU ima dvije važne implikacije u pogledu stranih ulaganja:

1. omogućava zemljama koje imaju malo tržište da ga povećaju. Preduzeća, koja su locirana u EU imaju pristup cijelom tržištu EU (500 miliona ljudi),
2. članstvo u EU je uslovljeno političkom, ekonomskom i zakonskom stabilnošću³⁷.

Uticaj priključenja EU na strana ulaganja se može najbolje sagledati, ako se analiziraju strana ulaganja u zemlje prije i poslije priključenja EU.

Tabela 22: Strana ulaganja u zemlje koje su se priključile EU 2004. godine za period 2003–2007. (u milionima US\$)

Zemlja	2003.	2004.	2005.	2006.	2007.
Češka	3.915	6.520	4.567	7.667	7.491
Mađarska	5.670	5.146	7.850	8.784	9.550
Poljska	10.501	14.786	14.265	15.669	18.776
Slovačka	2.969	4.720	9.108	9.032	5.485
Slovenija	561	1.966	476	657	1.037

Izvor: UNCTAD, *World Investment Report 2014*.

Tabela 23: Strana ulaganja u zemlje koje su se priključile EU 2007. godine za period 2007–2011. (milionima US\$)

Zemlja	2007.	2008.	2009.	2010.	2011.
Rumunija	21.006	30.474	15.019	7.764	16.156
Bugarska	7.695	11.231	4.780	3.680	5.300

Izvor: UNCTAD, *World Investment Report 2014*.

Iz navedenih tabela možemo uočiti da je poslije ulaska u EU kod većine zemalja došlo do naglog povećanja stranih ulaganja i da je taj trend nastavljen u narednim godinama. Izuzetak čine Rumunija i Bugarska koje su se EU priključile 2007. godine, ali pozitivan trend povećanja stranih ulaganja nije nastavljen zbog globalne finansijske krize 2008. godine. Pod uticajem globalne finansijske krize došlo je do naglog smanjenja stranih ulaganja u gotovo svim zemljama, tako da je poslije ovog perioda došlo do naglog povećavanja konkurenčije u privlačenju stranih ulaganja.

Članstvo u EU zahtijeva velika ulaganja u infrastrukturu, a takva ulaganja omogućavaju bolje poslovno okruženje, što povećava konkurentnost zemlje u privlačenju stranih ulaganja.

³⁶ CEFTA – Centralnoevropski ugovor o slobodnoj trgovini je potpisana 1992. godine. S obzirom na to da su se Češka, Mađarska, Poljska, Slovenija i Slovačka 2004. godine priključile EU, 2006. godine Ugovor o izmjeni i dopuni pristupanju CEFTA-i potpisale su: Albanija, BiH, Bugarska, Crna Gora, Hrvatska, Makedonija, Moldavija, Rumunija i Srbija. Bugarska i Rumunija su se 2007. priključile EU, a Hrvatska 2013.

³⁷ Rajneesh Narula and Christian Bellak, EU Enlargement and Cosequences for FDI Assisted Industrial Development, United Nations University – Maastricht Economic and social Research and training centre on Innovation and Technology, 2008.

Uticaj članstva u EU na privlačenje stranih ulaganja ogleda se i u poboljšanju kvaliteta institucija, što zajedno sa sprovođenjem neophodnih ekonomskih reformi i dostupnošću sredstava fondova EU vodi do povećanja ne samo stranih, nego i domaćih investicija, a samim tim i do povećanja zaposlenosti.

Prilikom definisanja pravaca razvoja u oblasti privlačenja stranih investicija, cijenimo važnim uzeti u obzir i strateške pravce definisane na nivou EU, regije, kao i preporuka međunarodnih organizacija na kojima se baziraju EU politike, posebno UNCTAD-a, OECD-a³⁸ i Svjetske banke.

Kada se govori o politici EU u ovoj oblasti važno je napomenuti Strategiju „Evropa 2020“ (Obaveštenje Komisije „Evropa 2020“ Strategija pametnog, održivog i inkluzivnog rasta).

Ciljevi i obaveze koje proističu iz Strategije Evropa 2020 ne predstavljaju dodatne kriterijume ili ekonomske ciljeve za zemlje kandidate ili potencijalne kandidate za članstvo u EU, ali sama strategija predstavlja potencijal za kandidate i potencijalne kandidate za članstvo u EU i to prije svega za usmjeravanje njihovih reformih procesa. U dokumentu se ističe važnost ovog programa za države kandidate i države susjedstva, koji na naki način služi kao putokaz za ubrzanje i kompatibilnost reformskih procesa u budućim državama članicama.

Relevantnost strategije za ostale zemlje može se sagladati u raznim oblastima, inovacije, zapošljavanje i vještine, obrazovanje, konkurenost, digitalno društvo itd.

Kao rezultat težnji što uspješnijeg i jednostavnijeg uključivanja zemalja Jugoistočne Evrope u EU i povećanja konkurentnosti Jugoistočne Evrope, OECD je 2010. inicirao izradu Strategije razvoja Jugoistočne Evrope do 2020³⁹ (Strategija JIE 2020), čiji su osnovni ciljevi izvedeni iz Strategije razvoja Evrope do 2020. Strategija je usvojena 21. novembra 2013. godine na ministarskoj konferenciji Investicionog komiteta Jugoistične Evrope, a odnosi se na grupu međusobno povezanih stubova razvoja, i to:

Integriran rast – kroz promociju regionalnih i investiconih veza i politika, koje nisu disriminatorske, koje su transparentne i predvidive

Pametan rast – kroz opredjeljenje da se uvedu novine i na se konkuriše na osnovu dodate vrijednosti, a ne na osnovu cijene radne snage

Održivi rast – kroz podizanje nivoa konkurenosti privatnog sektora, razvijenosti infrastrukture i rasta okrenutog više ka energetskoj efikasnosti

Inkluzivni rast – kroz veći naglasak na razvoj vještina, otvaranje radnih mesta i inkluzivno učešće na tržištu radne snage

Upravljanje u funkciji rasta – kroz povećanje kapaciteta javnih uprava da ojačaju pravnu državu i smanje korupciju u cilju stvaranja okruženja pogodnog za poslovanje i pružanja javnih usluga neophodnih za ekonomski razvoj.

---

³⁸ Npr. OECD; Policy Framework for Investment 2015.

³⁹ Generalni ciljevi Strategije JIE 2020 su: povećanje DBP-a *per capita* u zemljama JIE u odnosu na prosjek EU sa 36,4% (2010) na 44% (2020); povećanje ukupnog trgovinskog prometa roba i usluga sa 94,4 milijarde EUR-a u 2010. na 209,5 milijardi EUR-a u 2020. godini; smanjivanje trgovinskog deficit-a u zemljama JIE sa -15,7% (prosjek u periodu 2008–2010) na -12.3% BDP-a u 2020.; kreiranje milion novih radnih mesta u zemljama JIE do 2020. godine. Ključni razvojni stubovi Strategije JIE su: integrirani rast, održivi rast, inkluzivni rast i upravljanje rastom.

Ostvarivanje ciljeva Strategije JIE ima za cilj povećanje konkurentnosti cijelog regiona JIE, pri čemu bi u postizanju cilja milion novih radnih mjesta strana ulaganja trebala imati značajnu ulogu.

Vlada Republike Srpske je u maju mjesecu 2015. godine usvojila svoj akcioni plan za sprovođenje Strategije Jugoistočne Evrope 2020. čime se potvrđuje posvećenost Republike Srpske regionalnoj saradnji i regionalnim inicijativama u kontekstu evrointegracionog procesa zemalja Zapadnog Balkana, što će dodatno osnažiti i podržati ekonomsko upravljanje u Republici Srpskoj.

U pravcima budućih aktivnosti Republike Srpske iz oblasti privlačenja stranih ulaganja biće važno imati na umu kretanja u EU i akte kojima se definiše investiciona politika EU.⁴⁰

3.6. Klasteri

Posljednjih godina klasteri predstavljaju značajan faktor privrednog razvoja, jer omogućavaju vertikalno i horizontalno povezivanje privrednih subjekata, povećanje konkurentnosti privrednih subjekata, a time i povećanje konkurentnosti cjelokupne privrede.

Pojam klastera je u Republici Srpskoj definisan Zakonom o razvoju malih i srednjih preduzeća⁴¹:

„Klaster je oblik preduzetničke infrastrukture koju na jednom geografskom području čine međusobno povezani privredni subjekti koji posluju u istim, srodnim ili različitim djelatnostima i sa njima povezani specijalizovani dobavljači, pružaoci usluga, obrazovne i naučnoistraživačke institucije, agencije i drugi.“

Prema Porteru klasteri predstavljaju „geografske koncentracije međusobno povezanih preduzeća, specijalizovanih dobavljača, isporučioца usluga, firmi iz srodnih industrija i sa njima povezanih ustanova (npr. univerziteti, agencije, turistička i trgovinska udruženja), koje se nadmeću ali i sarađuju.“⁴²

Obzirom da je u uslovima globalne konkurenčnosti, konkurenčnost pojedine zemlje u uskoj vezi sa konkurenčnošću pojedinačnih preduzeća, jer se povećavanjem konkurenčnosti na mikro nivou, povećava i konkurenčnost na makro nivou, odnosno na nivou privrede kao cjeline, u uslovima nedovoljnosti kapitala za razvoj malih i srednjih preduzeća, koja su nosioci razvoja privrede, izuzetan značaj imaju strana ulaganja, jer omogućavaju efikasnije povezivanje MSP kako u horizontalnim tako i u vertikalnim lancima vrijednosti, a samim tim i lakše uključivanje u međunarodne lance vrijednosti. Strana ulaganja mogu predstavljati katalizator u međusobnom povezivanju domaćih preduzeća u klasterski oblik preduzetničke infrastrukture, povećavajući efikasnost i produktivnost, kako za klaster kao cjelinu, tako i za pojedinačna preduzeća u okviru klastera. Upravo zbog toga neophodno je pored tradicionalnog načina formiranja klastera, odnosno stvaranja veza između lokalnih potrošača, snabdjevača, specijalizovanih institucija i konkurenata i promotivnim aktivnostima, podsticati stvaranje i transnacionalnih klastera odnosno omogućiti učešće stranih preduzeća u formiranju klastera, čime bi se značajno povećao nivo konkurenčnosti cijele privrede.

Prisustvo stranih ulaganja, pogotovo putem međunarodno poznatih kompanija podiže svijest o regionu globalno i utiče na tehnološki razvoj zemlje, pri čemu transformišu znanje i razvijaju vještine lokalne

⁴⁰ Npr. COM (2014) 903 Plan ulaganja za Evropu.

⁴¹ Zakon o razvoju malih i srednjih preduzeća, član 9. stav 4. „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 50/13.

⁴² M. Porter, Clusters and the new economics of competition, Harvard Business Review, November–December, 1998, str. 78.

radne snage za posebne oblasti i omogućavaju lakši pristup stranim tržištima, pogotovo ako se ima u vidu blizina tržišta Evropske unije. Primjer Irske najbolje prikazuje prednosti koje donosi ovakav način formiranja klastera. Irska je od nerazvijene zemlje u kojoj je dominirala poljoprivredna proizvodnja, uspjela da, izgradnjom regionalnih klastera sa svjetskim rangom istraživanja i razvoja ohrabri strane investitore da se angažuju u aktivnostima veće dodate vrijednosti, promovišući međuzavisnost industrije, instituta, vlade, agencija za finansiranje i regulatornih vlasti na regionalnom nivou, stvoriti povoljni poslovni ambijent i privuče investitore koji su izvršili ulaganja u preduzeća sa visokom tehnologijom. Priliv stranih investicija je bio posljedica strateškog cilja razvoja Irske – razvoj visokih tehnologija, koji se sprovodio putem Irske agencije za industrijski razvoj i stranih ulaganja.

Da bi klasteri bili nosioci privrednog razvoja neophodno je detaljnim pripremama dobro osmisliće formiranje klastera. Klaster inicijativa obuhvata tri segmenta:

1. privlačenje stranih ulaganja,
2. regionalni razvoj i razvoj malih i srednjih preduzeća i
3. nauka i inovacije.⁴³

Vlada Republike Srpske je prepoznala značaj klastera za privredni razvoj Republike Srpske kroz usvajanje „Programa promocije i razvoja klastera Republike Srpske“, koje je pripremilo Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva. U dokumentu je konstatovano sljedeće:

- da u Republici Srpskoj postoje zakonske pretpostavke za uspostavljanje klastera,
- da je u relevantnim strategijama Vlade prepoznata korist od klastera, i potreba pomaganja njihovog uspostavljanja,
- da je zahvaljujući pomoći iz budžeta putem Republičke agencije za razvoj malih i srednjih preduzeća, u toku 2007. godine uspostavljeno šest klastera te da je uspostavljeno i djeluje još nekoliko klastera. Iskustva iz klasterske prakse su veoma pozitivna i ohrabrujuća,
- pored zvanično uspostavljenih (registrovanih) klastera u Republici Srpskoj djeluje više udruženja koja imaju preduslove da postanu klasteri.

Razlog za donošenje ovog Programa leži u činjenici da stimulisanje razvoja klastera predstavlja jedan od načina za poboljšanje efikasnosti razvoja i poslovanja malih i srednjih preduzeća, odnosno jačanja njihove konkurentnosti kroz međusobno povezivanje i saradnju. Posebno važno je stvaranje inovativnih klastera, koji predstavljaju povezivanje obrazovanja, nauke i proizvodnje u cilju osvajanja novih tehnologija, otvaranja novih radnih mesta i izlaska na nova tržišta. S tim u vezi Evropska unija i zemlje u okruženju kroz svoje programe i instrumente podrške podstiču stvaranje inovativnih klastera. Navedena podrška predstavlja jednu od najčešćih mjera za jačanje konkurentnosti ovog sektora.

Imajući u vidu navedeni značaj klastera, u Programu su obuhvaćeni osnovni pojmovi u vezi sa klasterima, te analizirano stanje politika razvoja klastera u Evropskoj uniji, zemljama okruženja i Republici Srpskoj. Na osnovu navedenog predložene su mjere podrške i plan realizacije istih.

---

⁴³ Örjan Sölvell, Christian Ketels and Göran Lindqvist, The Cluster Initiative, Greenbook The Competitiveness Institute, TCI, Gothenburg, 2003, str. 17

Mjere u Programu se odnose na mapiranje klastera (detaljna analiza klasterskih potencijala), jačanje klastera i institucija za podršku, finansijsku podršku iz raspoloživih izvora, promociju klastera te umrežavanje klastera u Republici Srpskoj i saradnja sa klasterima u okruženju.

U skladu sa navedenim Programom u periodu 2013–2014. godina započela je realizacija Projekta „Veneto RS“ koji je podržala Vlada Republike Srpske sa 600.000 KM, a projekat realizuje Republička agencija za razvoj MSP. Strateški cilj Projekta je uspostavljanje transnacionalnog klastera u kojem učestvuju partnerska drvoprerađivačka preduzeća iz regiona Veneto i Republike Srpske, te eventualno preduzeća iz okruženja. Do 31. decembra 2014. godine u klaster se udružilo 38 preduzeća. Razvojno-istraživačka kancelarija umreženih drvoklastera RIKUD je osnovana 12. septembra 2014. godine, čime je omogućeno da se uvede viša faza prerade u značajan broj preduzeća iz različitih djelatnosti.

U okviru projekta „Veneto“ razmatra se mogućnost stvaranja klastera u metalnoj i tekstilnoj industriji. Specifični ciljevi Projekta odnose se na zaključenje ugovora o izvozu na višegodišnjem nivou i ugovora o pristupanju klasteru, proizvodnja probne količine u skladu sa definisanim tehničko-tehnološkim zahtjevima tržišta i zaokružen jedan ciklus isporuke, obezbjeđenje stabilnog finansiranja za nastavak rada i širenje na nova tržišta po usvojenom modelu.

U Republici Srpskoj postoje sljedeći klasteri: Klaster Drvo Prijedor, Drvo klaster Banja Luka, Drvo G Gradiška, klaster kožarsko-prerađivačke industrije Koža Banja Luka, SD Energetski klaster Srbac, Klaster Metal Banja Luka, Klaster auto-servisi Banja Luka, Health RTD Cluster Prijedor, kao i Pčelarska zadruga Žalfija Trebinje, koja ima sve prepostavke da preraste u klaster.

Health RTD Cluster Prijedor predstavlja klaster za jačanje istraživanja i tehnološkog razvoja u oblasti medicine, a čine ga: Medicinski fakultet Banja Luka, Medicinski fakultet Istočno Sarajevo, Elektrotehnički fakultet, Klinički centar Banja Luka, Opšta bolnica Prijedor, Euro projekt centar Banja Luka, Agencija za ekonomski razvoj PREDA Prijedor, Paroco B Banja Luka.

Međutim, i pored pozitivnih iskustava iz klasterske prakse, neophodno je dalje razvijanje klastera i formiranje klastera u ostalim sektorima privrede (npr. prerađivačka industrija) kako bi sinergetski efekat djelovanja svih učesnika (MSP, kako domaćih tako i stranih, lokalnih vlasti i Vlade) bio maksimalan i kako bi klasteri postali faktor privlačenja stranih ulaganja, pri čemu je u formiranje i razvoj klastera neophodno uključiti istraživanje i razvoj, odnosno obrazovne institucije (fakultete, institute...), jer u savremenim uslovima globalizacije tržišta znanje, inovacije i preduzetništvo predstavljaju osnovne elemente konkurentnosti.⁴⁴

Regionalni pristup izgradnji klastera imao bi značajan uticaj na ravnomjerniji regionalni razvoj Republike Srpske, a zasniva bi se na komparativnim prednostima pojedinih područja.

BiH, a u okviru nje i Republika Srpska učestvuje u projektu Triple Helix modela⁴⁵, čija je svrha klasterizacija u upravljanju promjenama a predstavlja partnerstvo za inovacije između istraživanja,

⁴⁴ U Novom Sadu je 28 .marta 2014. godine osnovana prva IKT klaster akademija, kao rezultat zajedničkih napora Univerziteta, lokalne zajednice i međunarodnih institucija (USAID). Akademija ima nastavne planove prilagođene potrebama IT kompanija.

⁴⁵ Implementacija pilot projekta je počela 1. januara 2011. godine u okviru Inicijative za regionalnu konkurentnost (engl. Regional Competitiveness Initiative – RCI), a uz finansijsku podršku Evropske komisije i Vlade Flandrije. Projektni tim čine predstavnici Ministarstva civilnih poslova BiH, predstavnici OECD-a, uz podršku

privrede i uprave. Opšti cilj projekta je da stvori temelj za održiva ulaganja u inovacije, a da se pri tome sačuva konkurentska pozicija i zapošljavanje u postojećim ili novonastalim preduzećima.

3.7. Poslovne i slobodne zone

„Poslovna zona je oblik preduzetničke infrastrukture koji predstavlja građevinski uređen i komunalno opremljen prostor, namijenjen da ga usklađeno i planski koristi veći broj privrednih subjekata koji obavljaju privrednu djelatnost“.⁴⁶

U Republici Srpskoj je predviđeno 65 lokacija za **poslovne zone**. Djelimično izgrađenu infrastrukturu (put, elektro, vodovodni i kanalizacioni sistem do zone i u zoni) ima 10 zona ili 26%, a pet poslovnih zona imaju potpunu infrastrukturu do zone. Vrste, uslovi, načini, nosioci i potrebne aktivnosti za uspostavljanje poslovnih zona regulisani su Pravilnikom o uslovima i načinu uspostavljanja poslovnih zona.⁴⁷

Uspostavljanje poslovnih zona je u Republici Srpskoj u nadležnosti jedinica lokalnih samouprava. Ovaj proces je dugotrajan i zahtijeva značajna sredstva za izradu potrebne dokumentacije, izgradnju infrastrukture i promociju zona te ovakav način organizovanja poslovnog povezivanja privrednih subjekata do sada nije imao značajniji uticaj na privlačenje stranih ulaganja. Međutim, u narednom periodu potrebno je izvršiti kategorizaciju zona te podržati razvoj onih zona koje se pokažu kao perspektivne.

Mnoge zemlje su prepoznale značaj **slobodnih ekonomskih zona** za njihov privredni razvoj. Slobodne ekonomiske zone u Češkoj, Mađarskoj i Slovačkoj privlače preko 80% priliva stranih ulaganja. Kina je svoj nagli privredni razvoj ostvarila upravo zahvaljujući slobodnim ekonomskim zonama.⁴⁸ Irska je postala najbrže rastuća privreda u Evropi upravo zato što je svoj privredni razvoj bazirala na razvoju slobodnih ekonomskih zona.⁴⁹ Od 1987. do 2013. godine Irska je privukla 13 milijardi evra investicija. Irske slobodne ekonomiske zone su planski građene kao izvozno-proizvodne zone u regijama koje su najmanje razvijene i koje imaju najveću nezaposlenost. Jedna od najuspješnijih slobodnih ekonomskih zona u svijetu je Dubai DMCC Free Zone, koja je privukla više od 10000 investitora, uglavnom stranih i u kojoj je zaposleno preko 85.000 ljudi. 70% svih preduzeća u ovoj zoni čine mala i srednja preduzeća.⁵⁰

Osnovni koncept slobodnih ekonomskih zona uključuje nekoliko specifičnih karakteristika:

1. to je geografski razgraničeno područje, obično fizički obezbijeđeno,
2. ima zajednički menadžment i administraciju,
3. pruža koristi bazirane na fizičkoj lokaciji unutar zone,

Ministarstva nauke i tehnologije Republike Srpske, Privredne komore Republike Srpske, Ministarstva obrazovanja i nauke FBiH, Privredne komore FBiH uz savjetodavnu ulogu predstavnika Univerziteta u Banjoj Luci i Sveučilišta u Mostaru. Saradnja je uspostavljena sa predstvincima istraživačkih instituta i ustanova i postojećih preduzeća iz oblasti „hrana“.

⁴⁶ Zakon o razvoju malih i srednjih preduzeća, „Službeni glasnik Republike Srpske“, član 9, stav 1, broj 50/13.

⁴⁷ „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 23/14.

⁴⁸ Prve slobodne ekonomiske zone Kina je osnovala u priobalnom području kao eksperimentalne laboratorije.

⁴⁹ Prva slobodna ekonomска zona u Irskoj je Shanon aerodrom. Vremenom, ova slobodna ekonomска zona je prerasla u veliki kompleks od 240 ha u kojem se nalazi 130 kompanija i zaposleno 8000 ljudi.

⁵⁰ FDI Intelligence, Global Free Zones of the Year 2015. - Winners

4. ima odvojena carinska područja i modernije procedure.
5. posluje po mnogo liberalnijim zakonima, nego onim koji preovlađuju u zemlji.

Slobodne ekonomiske zone donose dva glavna oblika koristi: generisanje zaposlenosti i devizne prihode. Osim direktnih koristi, slobodne ekonomiske zone donose i indirektne koristi. Direktne koristi su: devizni prihodi, strane direktne investicije, generisanje zaposlenosti, prihodi vlade i porast izvoza. Indirektne koristi su: nadogradnja vještina, testirano područje za šire ekonomске reforme, transfer tehnologije, izvozna diversifikacija, učvršćivanje trgovinske efikasnosti domaćih preduzeća.⁵¹

Smjernice za razvoj ekonomskih zona koje je uradila OECD daju važne preporuke vladama koje su za osnivanje ekonomskih zona, a odnose se na izbor tipa zone, politike, podsticaje, zakonske i institucionalne okvire i fizički razvoj i menadžment.

Otvaranje i razvoj slobodnih ekonomskih zona trebalo bi da bude i jedna od mjera za Republiku Srpsku, s obzirom na pozitivna iskustva velikog broja zemalja. Slijedeći primjere ostalih zemalja Republika Srpska bi trebala da razmotri osnivanje jedne slobodne ekonomске zone (na primjer Aerodrom Banja Luka), sagleda njen uticaj na povećanje zaposlenosti i konkurentnosti zemlje, privlačenje stranih ulaganja i ukupan privredni razvoj i na osnovu tih iskustava osmisli dalji pristup povećanju broja slobodnih ekonomskih zona. Izbor lokacije i tipa slobodne ekonomске zone se treba zasnivati na pažljivo urađenoj analizi ekonomске opravdanosti.

3.8. Javno-privatno partnerstvo

Javno-privatno partnerstvo (JPP) ima sve značajniju ulogu u privlačenju stranih ulaganja, pogotovo kada su u pitanju zemlje u razvoju i zemlje u tranziciji, jer se jedino sadejstvom javnog i privatnog sektora mogu obezbijediti potrebna finansijska sredstva i odgovarajući tehnički i menadžerski uslovi za projekte u oblasti infrastrukture, zdravstva i obrazovanja. OECD procjenjuje da je za ulaganje u infrastrukturne projekte u zemljama u razvoju potrebo izdvojiti 7% BDP-a, a da trenutna izdvajanja iznose 3%. Raskorak između raspoloživih i potrebnih finansijskih sredstava za kapitalna ulaganja se može uspješno riješiti putem JPP, umjesto uzimanja kredita sa nepovoljnom kamatnom stopom.

Veliki značaj JPP su posvetile ne samo zemlje u razvoju i tranziciji, nego i razvijene zemlje a posebno poslije globalne ekonomске krize 2008. godine.

JPP je u Republici Srpskoj regulisano Zakonom o javno-privatnom partnerstvu⁵², koji je definisano kao oblik saradnje javnog i privatnog sektora, koje se realizuje udruživanjem resursa, kapitala i stručnih znanja, radi zadovoljavanja javnih potreba. Specifični ciljevi koji se žele postići javno-privatnim partnerstvom su: ugovaranje i izvođenje većeg broja projekata čijom realizacijom će javni partner kvalitetnije odgovoriti svojim obavezama i efektivnije iskoristiti javne prihode; kreiranje novih izvora prihoda, nove infrastrukture i novih usluga; prirodna tržišna raspodjela rizika između javnog i privatnog sektora; stvaranje dodatne vrijednosti kroz alokaciju resursa, znanja i vještina privatnog i javnog sektora; povećanje produktivnosti, konkurenčije i racionalnog korištenja privrednih kapaciteta privatnih i javnih

⁵¹ How do Special Economic Zones and Industrial Clusters Drive China Rapid Development, Douglas Zhiua Zeng, The World Bank, 2011.

⁵² Zakon o javno-privatnom partnerstvu Republike Srpske, „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 59 od 2. jula 2009, član 2.

subjekata i transparentnost u izboru i ugovaranju. JPP može biti u sljedećim oblastima: vazdušni, drumski, riječni i željeznički saobraćaj, obrazovne, kulturne, sportske zdravstvene, komunalne, informaciono-komunikacione i inovaciono-preduzetničke infrastrukture, upravljanje ekološkim i čvrstim otpadom i u drugim oblastima od interesa za Republiku Srpsku i jedinice lokalne samouprave.

Povećanjem kvaliteta zadovoljavanja javnih potreba povećava se i konkurentnost Republike Srpske i to ne samo na republičkom nivou, nego i na lokalnom nivou, a u okviru toga i konkurentnost Republike Srpske i jedinica lokalne samouprave za privlačenje stranih ulaganja. JPP, prema tome, ima dvostruki uticaj na povećanje obima stranih ulaganja i to jednim dijelom kroz partnerstvo u JPP i drugim dijelom kroz uticaj na poboljšanje investicionog ambijenta.

Kvalitetna infrastruktura predstavlja veoma značajan faktor investicionog ambijenta i preduslov privlačenja stranih ulaganja. JPP su u prethodnom periodu u Republici Srpskoj uglavnom sprovodila kroz koncesije⁵³ i to u vezi sa korištenjem prirodnih bogatstava Republike Srpske.

Dosadašnjim JPP značajno su se poboljšale usluge u turizmu i zdravstvu i nesumnjivo je da ovakva JPP predstavljaju značajan faktor razvoja sektora turizma i sektora zdravstva. JPP u sektoru zdravstva i sticanje konkurentnosti u ovom segmentu, može značajno unaprijediti razvoj zdravstvenog turizma, povećavanjem broja stranih državljana koji bi dolazili da koriste ove usluge u Republicu Srpsku.

Na osnovu svega možemo zaključiti da je za Republiku Srpsku od izuzetnog značaja razvijati JPP, pogotovo ako se uzme u obzir da Republika Srpska nema dovoljno finansijskih sredstava za velike infrastrukturne projekte, putem kojih je moguće povećati zaposlenost, poboljšati poslovni ambijent i povećati konkurentnost. JPP-om se smanjuje potreba za uzimanjem kredita za finansiranje kapitalnih investicija, što, ukoliko se u JPP uključe strana ulaganja ima dvostruku prednost- smanjenje javnog duga i priliv finansijskih sredstava od stranog ulaganja, uz dodatno povećanje javnih prihoda. JPP dovodi do kreiranja novih radnih mesta i povećanja zaposlenosti.

JPP treba da imaju značajniju ulogu u razvoju novih zdravstvenih usluga, razvoju riječnog, željezničkog, avio i drumskog saobraćaja i u sektoru edukacije, jer omogućavaju prenos znanja i izgradnju znanja novih generacija u skladu sa zahtjevima na globalnom tržištu. JPP takođe treba da imaju važnu ulogu u upravljanju otpadom, jer se tim procesima stvaraju novi izvori energije uz zadovoljenje ekoloških zahtjeva.

Za Republiku Srpsku je od posebnog značaja razvijanje JPP i u ostalim sektorima privrede kao na primjer, poljoprivrede (izgradnja agro centara), pored infrastrukture, zdravstva i obrazovanja.

Kao rezultat zajedničke inicijative Evropske investicione banke, Evropske komisije, članica Evropske Unije i zemalja kandidata za ulazak u EU nastao je Evropski centar znanja za JPP (EPEC). Centar je napravio priručnik za JPP. U Jugoistočnoj Evropi je osnovana mreža JPP-a za razvoj infrastrukture u Jugoistočnoj Evropi, u okviru koje je sproveden projekat „Jačanje institucija za JPP na Zapadnom Balkanu“, putem kojeg se razmjenjuju dobra iskustva, znanje i vrši promovisanje dobre prakse među zemljama regije. Projekat se sprovodio od januara 2013. do juna 2014. godine i pružio je tehničku podršku zemljama u usklađivanju institucionalnog okvira i napredovanju u programiranju projekata JPP.

---

⁵³ Zakon o koncesijama Republike Srpske („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 59/13).

3.9. Brendiranje kao faktor konkurentnosti Republike Srpske

Brendiranje proizvoda i usluga, jedinica lokalne samouprave, regija i država, u savremenim uslovima postaje sve značajnije, jer se brendiranjem nastoji probuditi svijest u glavama potrošača i investitora o prepoznatljivosti proizvoda i usluga, regija, jedinica lokalne samouprave ili države. Prepoznatljivost proizvoda i usluga, jedinica lokalne samouprave i regija nesumnjivo utiče na povećanje konkurentnosti a takođe predstavlja i kvalitetnu promociju.

Obzirom da je Republika Srpska mala i otvorena zemlja, njena prepoznatljivost po pojedinim proizvodima i uslugama bi u svakom slučaju povećala zainteresovanost stranih investitora, jer prepoznatljivost po kvalitetu ili geografskom porijeklu nesumnjivo vodi ka povećanju povjerenja stranih ali i domaćih investitora.

Republika Srpska ima dovoljno potencijala za prepoznatljivost pojedinih proizvoda, pogotovo u prehrambenoj i drvnoj industriji i turizmu. Obzirom da Republika Srpska spada u zemlje u kojima je sačuvan tradicionalan način proizvodnje pojedinih dobara i uz očuvanost i nezagađenost prirodne okoline, Republika Srpska ima velike mogućnosti proizvodnje organske hrane, za kojom postoji velika tražnja u razvijenim zemljama. Takođe, veliki broj šuma, kvalitetnijih nego većina šuma u Evropi, pruža velike mogućnosti prepoznatljivosti ne samo proizvoda, nego i čitavih regija i jedinica lokalne samouprave. Nesumnjivo je da je olimpijska planina Jahorina prepoznatljiva u cijelom svijetu zbog održavanja olimpijskih igara. Republika Srpska, zbog postojanja velikog obima geotermalnih voda, čistog vazduha i nedirnute prirode ima mogućnost stvaranja prepoznatljivosti i kada se radi i o zdravstvenom turizmu.

Upravo zbog svega navedenog, Ministarstvo trgovine i turizma je napravilo analizu mogućnosti brendiranja u Republici Srpskoj dokumentom „Politika brendiranja u Republici Srpskoj“, kojim se pružaju detaljne smjernice o značaju i načinu kreiranja brenda, uz primjere uspješnih svjetskih brendova. U skladu sa ciljevima dokumenta Ministarstvo je održalo sedam konferencijskih sastanaka, pokrenulo dvije kampanje u saradnji sa Privrednom komorom Republike Srpske, koje se provode u kontinuitetu, „Naše je bolje i „Najbolje iz Srpske“ sa ciljem promocije domaćih proizvoda i domaćih proizvodnih potencijala.

Veliki uticaj na prepoznatljivost jedinica lokalne samouprave, kada je u pitanju pružanje usluga, ima i dobijanje certifikata o povolnjem poslovnom okruženju (BFC), koji u suštini predstavlja brendiranje jedinica lokalne samouprave, jer i domaćem i stranom investitoru garantuje kvalitet usluga. Posjedovanje BFC certifikata jedinicama lokalne samouprave povećava konkurentnost i nesumnjivo omogućava privlačenje većeg broja stranih investitora nego što je to slučaj sa jedinicama lokalne samouprave koje ga nemaju. Upravo zbog toga, u Republici Srpskoj se stalno povećava broj jedinica lokalne samouprave koje učestvuju u ovom programu. Grad Prijedor se na listi mikro gradova budućnosti za 2016/2017⁵⁴ godinu nalazi na četvrtom mjestu. Postoji prostor i da grupa jedinica lokalne samouprave prepozna i uveže svoje kapacitete i predstavi ih kao poseban investicioni proizvod i isti učini prepoznatljivim.

Za Republiku Srpsku je važno i privlačenje svjetskih brendova, jer se time omogućava uspješnije uključivanje malih i srednjih preduzeća u globalne lancove vrijednosti, a takođe i stvara mogućnost izgrađivanja sopstvenog brenda i prepoznatljivosti u globalnim razmjerama u proizvodnji pojedinih

⁵⁴ FDI Magazine, Financial Times Group, European Cities and Regions of the futures 2016/2017

dijelova proizvoda za svjetski poznate brendove. U uskoj vezi sa ovim je i formiranje i razvoj klastera, koji mogu biti brend i po prepoznatljivosti i po geografskom porijeklu.

4. INVESTICIONA POLITIKA I INSTITUCIONALNI OKVIR PRIVLAČENJA STRANIH ULAGANJA U REPUBLIKU SRPSKU

4.1. Investiciona politika

Investiciona politika predstavlja značajan faktor u privlačenju stranih ulaganja, jer u zavisnosti od kvaliteta investicione politike zavisi i da li će se strani investitori odlučiti da svoja ulaganja usmjere u Republiku Srpsku. Upravo iz tog razloga kreatori investicione politike treba da svojim aktivnostima Republiku Srpsku učine atraktivnom destinacijom za strana ulaganja, pogotovo u uslovima kada se u cijelom svijetu naglo povećava konkurenca u ovom segmentu privrednog djelovanja.

Politika odnosa prema stranim ulaganjima u Republici Srpskoj je definisana Zakonom o stranim ulaganjima⁵⁵, Ekonomskom politikom Vlade RS, „Studijom o posticanju stranih ulaganja za period 2014-2017“ te nizom drugih zakonskih akata i podataka. Veliki značaj u formiranju politike odnosa prema stranim ulaganjima imaju i sektorske strategije kao što su:

- Strategija i politika razvoja industrije Republike Srpske za period 2016–2020. godine (nacrt),
- Strateški plan razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Republike Srpske 2016–2020. godina,
- Strategija razvoja energetike Republike Srpske do 2030. godine,
- Strategija razvoja turizma Republike Srpske 2011–2020,
- Studija o mogućnosti korištenja i razvoja solarne energije u BiH, 2008,
- Izvještaj „Procjena konkurentnosti tri vrijednosna lanca u poljoprivredi Republike Srpske“, IFC, 2012,
- Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća u Republici Srpskoj za period 2016–2020. (nacrt),
- Strategija razvoja obrazovanja Republike Srpske 2016–2021 (prijedlog).

U prethodnom periodu okvir politike odnosa prema stranim ulaganjima bio je definisan „Strategijom podsticanja i razvoja stranih ulaganja 2009–2012. godine“ i pripadajućim akcionim planovima.

Tokom 2014. godine, nakon niza konsultacija sa resornim ministarstvima, jedinicama lokalne samouprave, te Privrednom komorom finalizovana je „Studija o podsticanju stranih ulaganja za period 2014–2017. godina“ sa pripadajućim akcionim planom, kao dokument koji će poslužiti za izradu detaljnijih strateških dokumenata iz ove oblasti u budućnosti.

Politika odnosa Vlade Republike Srpske prema stranim ulaganjima će uzeti u obzir i kretanja na međunarodnom i regionalnom nivou i biće determinisana strateškim pravcima koji se usaglašavaju kroz druge strateške dokumente, kao što je Strategija razvoja Jugoistočne Evrope do 2020.

---

⁵⁵ Zakon o stranim ulaganjima („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 25/02, 24/04, 52/11 i 68/13).

4.1.1. Aktivnosti na realizaciji prethodno važećih strateških dokumenata u vezi sa stranim ulaganjima

Narodna skupština Republike Srpske 1. juna 2009. godine usvojila je „Strategiju podsticanja i razvoja stranih ulaganja u Republicu Srpsku 2009–2012. godine“. U oktobru 2009. godine Vlada Republike Srpske je, nakon međusektorskih konsultacija, a na prijedlog Ministarstva za ekonomski odnose i regionalnu saradnju, usvojila Akcioni plan za njeno sprovođenje.

Akcioni plan je bio razrađen kroz mjere i aktivnosti četiri prioritetna cilja, a to su:

Strateški cilj 1: Unapređivanje investicione i poslovne klime

Strateški cilj 2: Stvaranje efektivnog institucionalnog okvira za privlačenje stranih direktnih investicija

Strateški cilj 3: Usmjerenje na prioritetne sektore

Strateški cilj 4: Usmjerenje za odabrane zemlje uz privlačenje svih tipova stranih direktnih investicija.

Na godišnjoj osnovi je rađena analiza realizacije mera i aktivnosti i o tome je obavještavana Vlada Republike Srpske. S obzirom na formu nekih predloženih mera (neke od mera su opšteg karaktera) nije moguće dati procentualnu ocjenu realizacije Akcionog plana. Međutim, iz detaljne analize prethodno pomenutih izvještaja, je moguće utvrditi da je najveći dio mera realizovan.

U dijelu Akcionog plana koji se odnosi na unapređivanje investicione i poslovne klime tokom prethodnih godina zabilježene su značajne promjene, koje su imale pozitivan efekat na poslovno okruženje. Navećemo neke:

- Reforma registracije poslovanja, kojom su značajno smanjeni troškovi, procedure i vrijeme potrebno za pokretanje poslovanja. Od 1. decembra 2013. godine počeo je sa radom jednošalterski sistem registracije poslovanja, koji podrazumijeva podnošenje zahtjeva za registraciju kod jedne institucije, Agencije za posredničke, informatičke i finansijske usluge (APIF) u jedanaest područnih kancelarija. U okviru ove reforme u toku je formiranje jedinstvenog elektronskog registra svih poslovnih subjekata (pravnih i fizičkih lica). Za prve dvije godine rada jednošalterskog sistema povećan je broj novoregistrovanih subjekata za oko 30%.
- Smanjeni su troškovi, procedure i vrijeme registracije zanatsko-preduzetničke djelatnosti.
- Novi Zakon o građenju Republike Srpske je smanjio rokove i troškove dobijanja dozvola koje se odnose na građenje.
- Po pitanju regulatorne reforme usvojena je „Strategija regulatorne reforme i uvođenja procesa procjene uticaja propisa (RIA) u Republicu Srpsku za 2012–2015“ čijom realizacijom je uveden proces procjene uticaja propisa trajno u pravni sistem Republike Srpske i na njenoj realizaciji Republika Srpske je među liderima u regionu.
- U nekoliko lokalnih zajednica je realizovana „giljotina propisa“ lokalnog karaktera (npr. Banja Luka, Bijeljina, Doboј, Višegrad, Modriča, Novi Grad, Zvornik).
- Izvršene su izmjene i dopune Zakona o stranim ulaganjima, sa ciljem dalje liberalizacije mogućnosti za ulaganja (za sektor namjenske industrije), te unapređivanja saradnje sa stranim investitorima i lokalnim zajednicama.
- Osnovan je Savjet za strane investitore Republike Srpske od predstavnika republičkih i lokalnih institucija i stranih investitora, sa ciljem olakšanja poslovanja.

- Izvršena je procjena uticaja na Zakon o malim i srednjim preduzećima Republike Srpske i detaljno su analizirana finansijska opterećenja za mala i srednja preduzeća i preuzetnike. Sprovode se aktivnosti na njihovom smanjenju; smanjeni su troškovi pokretanja poslovanja, smanjeni su i troškovi uvođenjem neoporezivog dijela dohotka od 200 KM itd.
- Uvedene su i određene povlastice kroz Zakon o izmjenama i dopunama Zakona o porezu na dobit, kojim se umanjuje poreska osnovica za vrijednost ulaganja u opremu za vršenje vlastite proizvodne djelatnosti, kao i u slučaju zapošljavanja najmanje 30 radnika u toku godine
- Uvedeni su određeni finansijski podsticaji za zapošljavanje, obuke i ulaganje putem Programa podrške zapošljavanju, koji realizuje JU Zavod za zapošljavanje Republike Srpske. Sredstva se dodjeljuju po raznim osnovama, posebno za svaku budžetsku godinu, a na osnovu akcionog plana i javnog poziva. Podrška investicijama i zapošljavanju se realizovala i kroz Uredbu o uslovima i načinu realizacije programa podrške investicijama i zapošljavanju („Službeni glasnik Republike Srpske“ 70/12, 38/13) i Uredbu o uslovima i načinu realizacije programa zapošljavanja („Službeni glasnik Republike Srpske“ 88/14, 24/15).
- U oblasti javno-privatnog partnerstva donešena je Uredba o postupku realizacije projekata JPP u Republici Srpskoj i priručnik itd.
- U prethodnom periodu je zaključeno da postoji snažna potreba za jačanjem saradnje republičkog i lokalnog nivoa i jačanjem kapaciteta jedinica lokalne samouprave za prihvati i privlačenje stranih (domaćih) investitora. Uspostavljen je sistem postinvesticione podrške čija je namjena da se investitori podstaknu da povećaju i prošire svoje aktivnosti u Republici Srpskoj, te da se identifikuju problemi u radu investitora. Uz podršku IFC/Grupacije Svjetske banke, Vlada Republike Srpske je započela proces sa 21 jedinicom lokalne samouprave u Republici Srpskoj: u 2013. godini programu se priključilo deset opština (Bileća, Brod, Derventa, Čelinac, Foča, Istočno Novo Sarajevo, Novi Grad, Šipovo i Šamac), 2014. godine pet opština (Kotor Varoš, Modriča, Mrkonjić Grad, Laktaši, Prnjavor), 2015. godine tri grada (Banja Luka, Bijeljina, Prijedor) i u 2016. godini tri opštine (Teslić, Pale i Sokolac). U ime Republike Srpske, nadležno ministarstvo je Ministarstvo za ekonomске odnose i regionalnu saradnju. U okviru programa postinvesticione podrške u periodu od 2013 do oktobra 2015. godine zajednički timovi (sastavljeni od predstavnika Ministarstva za ekonomске odnose i regionalnu saradnju i imenovanih opštinskih koordinatora za podršku investitorima) posjetili su ukupno 56 kompanija od čega su 30 kompanija domaći investitori, a 26 kompanije strani investitori. Namjera je da se program proširi i na ostale jedinice lokalne samouprave i da se nastavi u narednom periodu. Cilj ove saradnje je unapređivanje saradnje nadležnih institucija sa privatnim sektorom, kako bi se postojećim investitorima (domaćim i stranim) olakšalo poslovanje i kako bi se podstakli na reinvestiranje.
- Vlada Republike Srpske je pokrenula niz obuka za lokalne zajednice (u saradnji sa GIZ-om, IFC/WB, UNDP) u cilju stvaranja kapaciteta za privlačenje stranih ulaganja. Npr. kroz Projekat poboljšanja poslovnog okruženja koji se realizuje u saradnji Međunarodnom finansijskom korporacijom IFC/WB, a koji pokriva oblasti regulatorne reforme, poljoprivrede i politike promocije investicija u Republici Srpskoj je realizovano niz aktivnosti, uključujući i obuke i izradu promotivnih materijala jedinica lokalnih samouprava namijenjenih stranim investitorima
- Prikupljena je i objedinjena investiciona ponuda lokalnih zajednica Republike Srpske
- Započet je i proširen je regionalni projekat Certifikacije opština sa pozitivnim poslovnim okruženjem (BFC SEE), kroz uspostavljanje jedinstvenog standarda kvaliteta usluga i informacija koje opštine i gradovi pružaju potencijalnim investitorima i privrednicima koji posluju na

lokalnom nivou. U programu certifikacije u Republici Srpskoj trenutno je uključeno petnaest jedinica lokalne samouprave: Prijedor (recertifikovan), Banja Luka, Bijeljina, Teslić i Mrkonjić Grad (koji su osigurali certifikate), te Bileća, Laktasi, Novi Grad, Gradiška, Kozarska Dubica, Ugljevik, Doboj, Brod, Trebinje i Kotor Varoš i iste nalaze se u različitim fazama implementacije programa.

- Kroz registar odobrenja u privredi www.regodobrenja.net javno-privatni dijalog se odvija na dnevnoj osnovi, samo u toku 2014. i 2015. godine odgovoreno je na oko 300 pitanja poslovne zajednice.
- Intenzivirane su promotivne aktivnosti na privlačenju stranih investitora u Republici Srpskoj i izvan nje. Organizovano je više poslovnih foruma i konferencija i posjećeno više sajmova sa ciljem promocije domaće privrede i investicionih potencijala Republike Srpske. U septembru 2011. godine Ministarstvo za ekonomске odnose i regionalnu saradnju organizovalo je dvodnevnu Investicionu konferenciju „Mogućnosti ulaganja u metaloprerađivački sektor, sektor turizma, energetike i prerade hrane“ sa preko 420 učesnika iz 20 zemalja, investicioni potencijali Republike Srpske su predstavljeni na međunarodnom sajmu u Minhenu EXPO REAL u 2012., 2013. 2014. i 2015. godini, Održano je više značajnih poslovnih foruma kao npr. sa privrednom delegacijom Azerbejdžana, Sankt Peterburga, Poslovni forumi u Beču, Budimpešti, Štutgartu, Londonu, u SAD itd.
- Pokrenut je portal www.investsrpska.net koji unapređuje kvalitet informacija za strane investitore prezentacijom detaljnog poslovnog vodiča, navođenjem pratećih troškova poslovanja, opisom pravnog okvira, i upućivanjem na institucije koje mogu pomoći investitorima, kao i na druge skupove podataka koji investitorima mogu biti potrebni
- Izrađeni su novi promotivni materijali, brošura *Invest in Srpska*, snimljen je promotivni film koji obuhvata mogućnosti ulaganja u prehrambeni, metaloprerađivački sektor kao i u sektor turizma, investicioni potencijali opština Republike Srpske predstavljeni su putem elektronskih medija.

4.2. Institucionalni okvir za privlačenje stranih ulaganja

Kvalitetan institucionalni okvir za privlačenje stranih ulaganja predstavlja osnovnu prepostavku za atraktivnost zemlje kao investicione destinacije. Efikasan i jasno uređen institucionalni okvir je veoma značajan ne samo pri donošenju odluke o investiranju, nego i u toku trajanja cijele investicije.

Zakonom o izmjenama i dopunama Zakona o republičkoj upravi („Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 24/12), propisano je, između ostalog da **Ministarstvo za ekonomске odnose i regionalnu saradnju** obavlja upravne i druge stručne poslove, koji se odnose na privlačenje stranih ulaganja u Republiku Srpsku, stvaranje povoljnijih uslova za strane investicije i pomoći potencijalnim investitorima; promovisanje privrednih potencijala Republike Srpske u inostranstvu; uspostavljanje sistema i normativno uređivanje procjene uticaja propisa, ocjena opravdanosti uvođenja novih formalnosti, vođenje i unapređivanje registra odobrenja u privredi; saradnju sa poslovnim udruženjima, organizacijama i institucijama u zemlji i inostranstvu u cilju unapređivanja poslovnog okruženja, saradnju sa međunarodnim organizacijama.

Resorna ministarstva definišu sektorske politike, identifikuju i razvijaju projekte iz resorne nadležnosti, realizuju mjere i aktivnosti koje doprinose poboljšanju poslovne klime, vrše promociju mogućnosti ulaganja u sektore za koja su zadužena, vrše direktnе razgovore sa zainteresovanim investitorima itd.

Investicione razvojne banka Republike Srpske (IRBRS). Aktivnosti IRBRS primarno su fokusirane na finansiranje razvojnih projekata od značaja za privredu Republike Srpske u vezi sa: povećanjem zaposlenosti, izgradnjom infrastrukturnih objekata u Republici Srpskoj, izvozno orijentisanom proizvodnjom, unapređivanjem korporativnog upravljanja i tržišta kapitala, malim i srednjim preduzetništvom, zaštitom životne sredine, ravnopravnim regionalnim razvojem, unapređivanjem poljoprivredne proizvodnje, stambeno poslovnom izgradnjom, efikasnim sprovođenjem privatizacije, restrukturisanjem preduzeća u kontekstu privatizacije, podsticanjem proizvodnje koja smanjuje uvoznu zavisnost, međunarodnom promocijom investicionih mogućnosti u Republici Srpskoj. IRBRS vrši plasman sredstava namijenjenih razvojnim projektima posredstvom poslovnih banaka i mikrokreditnih društava, kao i direktno putem zajmova, te posredstvom tržišta kapitala. Podršku u određenim projektima ima i od strane međunarodnih finansijskih institucija, kao što su Svjetska banka i Evropska investiciona banka.

Predstavništva Republike Srpske u inostranstvu su formirana sa ciljem jačanja ekonomске, naučnotehničke, kulturne, socijalne, informativne, prosvjetne, sportske i druge saradnje sa subjektima u inostranstvu. Sjedišta predstavništava locirana su u centrima ekonomskih, finansijskih i političkih zbijanja kao što su Beograd, Brisel, Beč, Vašington, Moskva, Jerusalim, Štutgart i Solun.

Privredna komora Republike Srpske (PKRS) sa regionalnim komorama, koje čine jedinstven komorski sistem, radi na stvaranju povoljnijeg privrednog ambijenta, zastupa interese članica i privrede u cjelini u odnosima sa organima zakonodavne i izvršne vlasti, doprinosi promovisanju i povezivanju privrede Republike Srpske sa svjetskom privredom, pruža odgovarajuće usluge svojim članicama, uspostavlja i unapređuje poslovne veze u zemlji i inostranstvu (privredne misije, sajmovi, pristup kontaktima kroz svjetsku komorskiju mrežu itd.), omogućava sticanje određenih prava po osnovu javnih ovlaštenja – detašmani, kontingenti, uvjerenja, dozvole potvrde, boniteti itd., rješavanje međunarodnih privrednih sporova putem spoljnotrgovinske arbitraže pri PKRS itd.

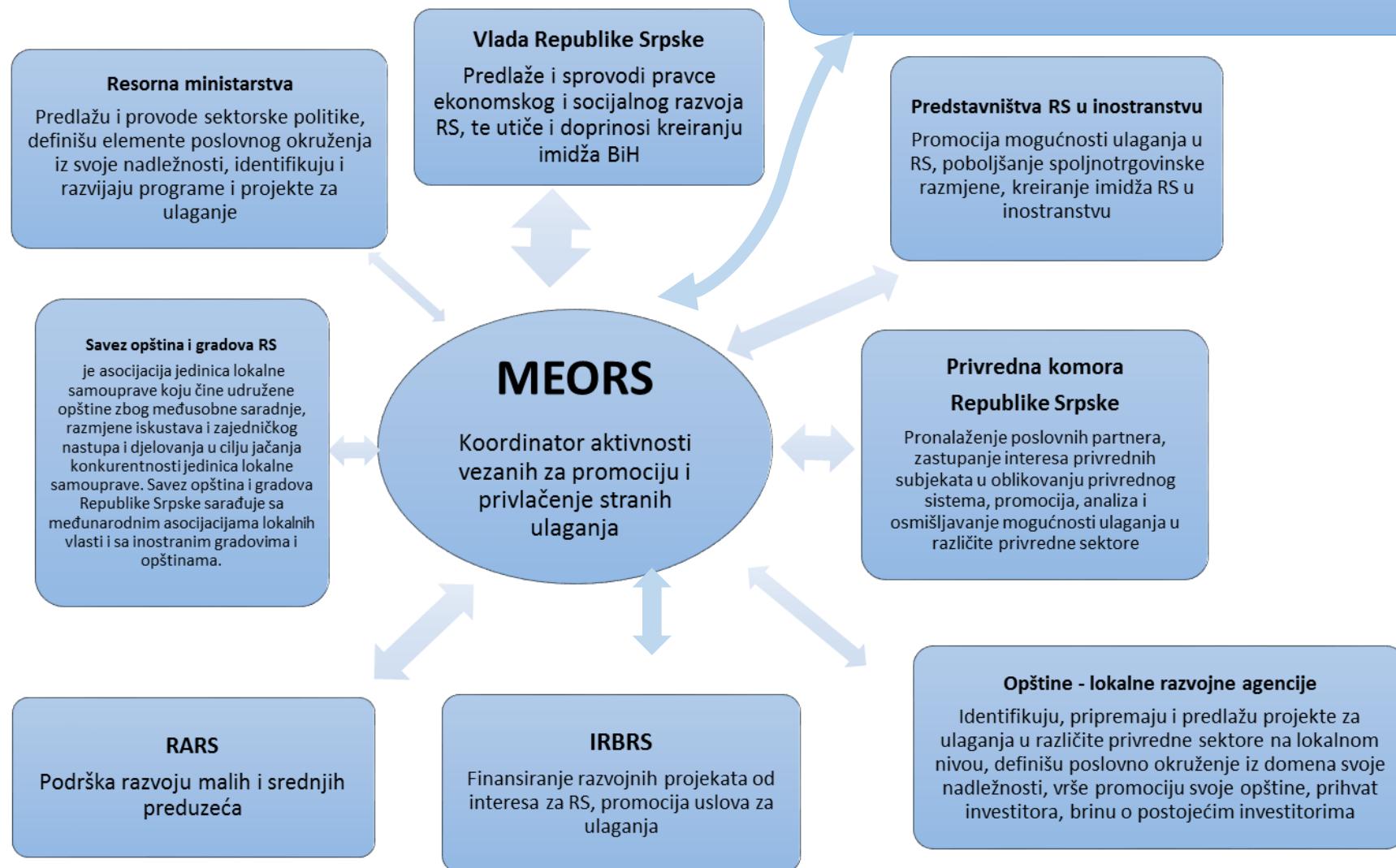
Republička agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća je generator cjelokupnog sistema podrške razvoju malih i srednjih preduzeća. Kroz brojne projekte i program podrške lokalnom ekonomskom razvoju, razvoju malih i srednjih preduzeća i preduzetništva, cilj joj je povećanje učešća malih i srednjih preduzeća u ukupnoj privredi Republike Srpske, povećanje tehnološkog razvoja, konkurentnosti i otvaranje novih tržišta za mala i srednja preduzeća, povećanje broja poslovnih subjekata i novozaposlenih radnika u ovim preduzećima, uspostavljanje regionalne saradnje sa susjednim zemljama radi razmjene iskustava itd. Agencija učestvuje u izradi strateških dokumenata razvoja malih i srednjih preduzeća i preduzetništva Republike Srpske, operativno realizuje podsticajne politike, podstiče zapošljavanje, stručno obrazovanje, prekvalifikaciju i dokvalifikaciju radnika, promoviše preduzetništvo i pruža podršku inovatorskoj djelatnosti, učestvuje u međunarodnim projektima itd.

Lokalne razvojne agencije Republike Srpske su institucije koje su formirane u cilju podrške razvoju svojih zajednica. Osnovane su sa ciljem da podrže razvoj malih i srednjih preduzeća, da promovišu preduzetništvo i stvore uslove za otvaranje novih radnih mesta, te poboljšaju ukupnu ekonomsku situaciju na području svoje lokalne zajednice. Osnovne aktivnosti agencija su usmjerene ka izradi razvojnih projekata, pribavljanju finansijskih sredstava za realizaciju projekata kroz saradnju sa međunarodnim i domaćim institucijama i organizacijama, upravljanju projektima, te umrežavanju privrednih subjekata i uspostavljanju partnerstva između privatnog i javnog sektora. Pored osnovnih aktivnosti razvojne agencije svoju misiju ispunjavaju i kroz vanprojektne aktivnosti podrške

preduzetnicima i malim i srednjim preduzećima kao što su: savjetovanja, organizovanje stručnih seminara, izrada promotivnih materijala i organizovanje odlazaka na sajmove.

Savez opština i gradova Republike Srpske je asocijacija jedinica lokalne samouprave koju čine udružene opštine zbog međusobne saradnje, razmjene iskustava i zajedničkog nastupa i djelovanja u cilju jačanja konkurentnosti jedinica lokalne samouprave. Savez opština i gradova Republike Srpske sarađuje sa međunarodnim asocijacijama lokalnih vlasti i sa inostranim gradovima i opštinama. Međunarodna saradnja Saveza ostvaruje se kroz Kongres lokalnih i regionalnih vlasti Savjeta Evrope i Savjeta evropskih opština i gradova. Savez je jedan od osnivača NALAS-a – mreže asocijacija i lokalnih vlasti Jugoistočne Evrope koji je pozicioniran kao „centar razmjene znanja“ u svrhu jačanja i daljeg napretka lokalne samouprave u Jugoistočnoj Evropi.

Grafikon 10: Institucionalni okvir za privlačenje stranih ulaganja u RS

5. CILJEVI PRIVLAČENJA STRANIH ULAGANJA U REPUBLIKU SRPSKU

5.1. Opšti cilj privlačenja stranih ulaganja u Republiku Srpsku

Ciljevi privlačenja stranih ulaganja u Republiku Srpsku su u uskoj vezi sa ključnim razvojnim ciljevima Republike Srpske, definisanim Ekonomskom politikom Republike Srpske, kao i sektorskim politikama, a odnose se prije svega na otvaranje novih radnih mesta, povećanje konkurentnosti zemlje, stvaranje dodate vrijednosti, doprinosu platnom bilansu i razvoju malih i srednjih preduzeća. Postoji neposredna i dokazana korelacija između navedenih ciljeva i prednosti koje donosi većina, iako ne svi oblici stranih ulaganja.

Najveći efekat na navedene ciljeve imaju nove (greenfield) investicije i brownfield **investicije koje teže povećanju efikasnosti**. Iz tog razloga, neophodno je povećati napore u privlačenju ovih vidova stranih ulaganja.

Ciljne investicije su:

- investicije u fiksni kapital – radi smanjivanja tehnološkog jaza
- izvozno orijentisane investicije - radi poboljšanja stanja platnog bilansa
- radno - intenzivne investicije – radi povećanja zaposlenosti
- investicije koje dovode do podsticanja povećanja produktivnosti
- investicije koje vode jačanju lanaca vrijednosti- radi lakšeg uključivanja malih i srednjih preduzeća u globalne tokove
- investicije kojima se povećava nivo obrade- odnosno koje vode ka višoj fazi obrade i koje vode povećanju dodate vrijednosti
- investicije koje dovode do maksimizacije prelijevanja tehnologije, preduzetništva i inovacija
- investicije u informaciono-komunikacione tehnologije.

Pored novih mogućnosti za zapošljavanje, doprinsosa platnom bilansu i novih tehnika upravljanja, ulagači koji traže efikasnost sa sobom donose prednosti za domaću privredu, koje domaći investitori često ne mogu dati. Strana ulaganja koja traže efikasnost maksimizovaće prelijevanje inovacija i dovešće do značajnijih neto ekonomskih dobitaka.

Kada se dosadašnji rezultati stranih ulaganja u Republici Srpskoj razmotre po sektorima, ulaganja motivisana traženjem efikasnosti prisutna su tek u ograničenoj mjeri, posebno u poređenju sa regionom. Međutim, barem dva sektora u kojima Republika Srpska ima vlastite prednosti poklapaju se sa dinamikom regionalne tražnje – to su prerada hrane/agrobiznis i tekstilni sektor.

Opštim ciljem privlačenja stranih ulaganja određeno je koje vrste stranih investicija Republika Srpska u narednom periodu želi privući.

Opšti cilj privlačenja stranih ulaganja u Republiku Srpsku se usklađuje i sa ključnim ciljevima Strategije za Jugoistočnu Evropu 2020, kojom je planirano da se obim stranih ulaganja u regionu poveća prosječno godišnje najmanje 160%.⁵⁶

Da bi se realizovao opšti cilj, potrebno je realizovati horizontalne (zajedničke za sve sektore) i sektorske ciljeve, koji će biti obrađeni u naredna dva odjeljka.

Detaljne mjere i aktivnosti za horizontalne i sektorske ciljeve su razrađeni kroz akcioni plan. Akcioni plan prije svega sadrži aktivnosti za period do 2018. godine, a za period do 2020. godine će se vršiti usklađivanja sa promjenama na globalnom i regionalnom planu.

5.2. Operativni ciljevi za privlačenje stranih ulaganja u Republiku Srpsku

5.2.1. Podizanje konkurentnosti i unapređivanje poslovnog okruženja

Kao što je prethodno navedeno, elementi konkurenčnosti i poslovnog okruženja su kompleksni i podrazumijevaju unapređivanje brojnih faktora (od regulatornog okvira, obrazovnog sistema, efikasnosti tržišta radne snage, finansijskog sektora, infrastrukture itd.).

Republika Srpska je uložila znatne napore da reformiše svoj regulatorni okvir za ulaganja. U isto vrijeme, napor na unapređivanju regulatornog okruženja moraju biti kontinuirani zajedno sa poboljšanjima u drugim aspektima bitnim za ulagače (od infrastrukture, obrazovnog kadra, opšte promocije itd.) kao i jačanje prilika za ulaganje.

Smanjenje ili eliminacija barijera za ulazak ulaganja su vrlo važni. Barijere za ulazak na tržišta nisu samo u oblasti pravnog okvira, tu spadaju još i proceduralne barijere koje postoje i na horizontalnom (opštem) i na vertikalnom (sektorskem) nivou. Ovakve prepreke dovode do mogućnosti gubitka potencijalne investicije, koje će se izmjestiti negdje drugo. Reforma registracije poslovnih subjekata koja je sprovedena u proteklom periodu je uticala na značajno skraćenje rokova i smanjenje troškova početka poslovanja i doprinijela povećanju broja novoregistrovanih subjekata. Sljedeća faza reforme odnosi se na uvođenje „on line“ registracije. Neophodno je takođe pojednostaviti procedure, troškove i ukupnu oblast registracije nekretnina.

Unapređivanje poslovnog ambijenta, između ostalog ogleda se kroz indikatore usmjereni na brz, jednostavan i efikasan početak obavljanja određene privredne aktivnosti, ali i brz, transparentan i jednostavan način obavljanja privredne aktivnosti. Neke od oblasti u kojima je potrebno nastaviti reforme su: pojednostaviti postupke kod Poreske uprave RS, pojednostaviti postupak dobijanja građevinskih dozvola, na republičkom a posebno na lokalnom nivou, formirati registar parafiskalnih davanja kako na republičkom, tako i na lokalnom nivou i smanjiti ukupna opterećenja na poslovnu zajednicu.

---

⁵⁶South East Europe 2020 Strategy, Jobs and Prosperity in a European Perspective, Regional Cooperation Council

Izlazak sa tržišta je takođe bitna stavka kod ocjene poslovne klime. Stoga je neophodno pojednostaviti postupak stečaja i likvidacije i obezbijediti uslove za kvalitetnije praćenje platežne sposobnosti privrednih subjekata kako bi se pravovremeno moglo reagovati putem izmjena i dopuna propisa koji regulišu predmetnu oblast. U tom smislu novi Zakon o stečaju („Sl. glasnik Republike Srpske 16/16) treba da doprinese poboljšanju ove oblasti.

Neophodno je ubrzati aktivnosti na uspostavljanju infrastrukture kvaliteta kao osnove za izvoz proizvoda iz Republike Srpske u zemlje EU.

S obzirom na to da se konkurenca u privlačenju stranih ulaganja stalno pojačava, veliki broj zemalja uvodi podsticaje kao osnovni faktor privlačenja stranih ulaganja, tako da se konkurenca u privlačenju stranih ulaganja najčešće pretvara u konkureniju podsticajima. Međutim, analize pokazuju da podsticaji nisu osnovni parametar na osnovu kojeg se strani investitori odlučuju za ulaganje. Podsticaji mogu imati presudnu ulogu ukoliko se strani investor odlučuje između dvije lokacije koje imaju slične ostale parametre. Međutim podsticaji mogu pomoći vladama ne samo za privlačenje stranih ulaganja, nego i za usmjeravanje stranih ulaganja u strateški važne sektore, odnosno sektore koji će dovesti do povećanja zaposlenosti, transfera tehnologije i povećanja produktivnosti, a samim tim i povećanja konkurentnosti privrede Republike Srpske.

Podsticaji za stimulisanje investicija mogu biti poreski i finansijski - direktni. Republika Srpska omogućava podsticajna sredstva za domaće i strane investitore, kako na republičkom tako i na lokalnom nivou.

Na republičkom nivou najznačajniji su podsticaji koji se dodjeljuju putem Zavoda za zapošljavanje Republike Srpske kroz različite programe, te kroz Uredbu o uslovima i načinu realizacije programa podrške zapoljšavanju.

Novim Zakonom o porezu na dohodak⁵⁷ definisano je oporezivanje dohotka od stranih izvora, a investitorima se omogućava dobijanje statusa kvalifikovanog investitora na osnovu čega investitor stiče značajne poreske olakšice. Prihod od dividende i udjela u dobiti privrednog društva oslobođeni su obaveze plaćanja poreza na dohodak.

Na lokalnom nivou postoje razni oblici podsticaja, kako po pitanju lokalnih naknada, tako i po pitanju usluga.

Iako postoje velike dileme oko davanja podsticaja, jer veliki dio akademske zajednice smatra da se podsticajima narušava konkurenca, ipak smatramo da je u uslovima visoke nezaposlenosti i nedovoljnosti investicija i uz izraženu konkurenčiju u privlačenju stranih ulaganja putem podsticaja potrebno zadržati podsticaje kao faktor privlačenja stranih ulaganja, ali da je neophodno uraditi analizu efekata podsticaja i na osnovu toga formulisati politiku podsticaja. Takođe, bilo bi potrebno napraviti registar podsticaja, čime bi se stekao uvid u date podsticaje, njihovu sektorsku i regionalnu strukturu i na osnovu toga procijenio njihov uticaj na zapošljavanje, investicije i privredni razvoj. Politika podsticaja bi trebala da ima selektivan i istovremeno transparentan pristup na način da stimuliše veće investicije u

---

⁵⁷ Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 60/15.

prioritetne sektore i ravnomjerniji regionalni razvoj. Poseban odnos treba imati prema velikim investicijama, koje bi dovele do značajnijeg povećanja zapošljavanja, izvoza i domaćih investicija.⁵⁸

Znatan iznos stranih ulaganja dolazi od reinvestiranja već prisutnih investitora. To znači da postojećim investitorima treba pružiti zaštitu koja im je potrebna da bi ostali na nekom području.

Briga o potencijalnim i postojećim investitorima predstavlja veoma važan segment investicione politike. Aktivan pristup prema stranim investitorima ne obuhvata samo kontakte i pružanje potrebnih informacija potencijalnim investitorima u periodu donošenja odluke o investiranju, nego i pružanje investicione podrške investitorima u toku i poslije izvršene investicije. Program postinvesticione podrške investitorima je posebno značajan u savremenim uslovima, jer su strani investitori zbog krupnih poremećaja u globalnoj ekonomiji postali oprezniji prilikom investiranja, tako da je neophodno izgraditi poseban odnos prema postojećim investitorima u cilju reinvestiranja i proširivanja proizvodnje kod već postojećih investicija. Postojeći investitori takođe predstavljaju dobre promotere za potencijalne investitore.

Program postinvesticione podrške, koji je u Republici Srpskoj uspostavljen 2013. godine, od strane Vlade Republike Srpske uz pomoć Međunarodne finansijske korporacije, članice Grupacije Svjetske banke, neophodno je nastaviti i proširiti.

Polazeći od djelotvornog programa postinvesticione podrške i saradničke mreže za postinvesticionu podršku potrebno je jačati započeti mehanizam da se identifikuju i rješavaju potencijalni problemi investitora prije nego što prerastu u sporove koji mogu stvoriti značajne troškove i destimulisati druge ulagače.

U cilju podizanja konkurentnosti Republike Srpske neophodne su i mjere za poboljšanje poslovne i opšte infrastrukture, kao što je:

- osposobljavanje poslovnih zona, za koje postoji opravданo postojanje
- unapređivanje opšte infrastrukture (putevi, telekomunikacije, avio saobraćaj)
- unapređivanje tehnopreduzetničke infrastrukture (inovacioni centri, tehnoparkovi)
- unapređivanje socijalne infrastrukture (vrtići, škole, bolnice).

Potrebna je i jača spona privrede i obrazovnog sistema (obrazovni programi direktno podižu konkurentsku poziciju lokacije, jer znače dugoročnu održivost investicija), odnosno potrebno je strukturu obrazovanja prilagoditi potrebama investitora, i stranih i domaćih.

Razvoj preduzetništva predstavlja značajan faktor povećanja konkurentnosti, odnosno predstavlja pokretačku snagu razvoja privrede i društva. Imajući u vidu navedeno, u okviru reforme srednjeg stručnog obrazovanja u Republici, kroz EU VET projekte stručnog obrazovanja i obuka (EU VET – Vocational education and training), pokrenut je proces u kojem je stavljen poseban naglasak na razvijanje preduzetništva i sticanje praktičnih iskustava i vještina, te jačanje veza između obrazovanja i

---

⁵⁸ Najbolji primjer su podsticaji u iznosu od 130 miliona US\$, koji su dati BMW-u za ulaganje u vrijednosti od 2,2 milijarde US\$ u Grinvilu (Južna Karolina). Ova investicija je dovela do kreiranja 5000 novih radnih mesta uz kreiranje dodatnih nekoliko hiljada novih radnih mesta za dobavljače automobilskih dijelova i istraživačko-razvojnih centara koji su investirali u tom području. (Uri Dadush, Incentives to Attract FDI, 2013).

tržišta rada.⁵⁹ Kao poseban strateški cilj u Strategiji razvoja obrazovanja Republike Srpske 2016–2021. je postavljeno naučnoistraživački orijentisano visoko obrazovanje i povezivanje visokog obrazovanja i tržišta rada.

Potreban je i pregled mjera i politika da se podrži i apsorbuje prelijevanje stranih ulaganja. Za doprinos stranih ulaganja koje dovodi do inovacija i koristi lokalnim preduzećima potrebne su intervencije u vidu politika da se dodatne koristi maksimalizuju i da se podstaknu potrebne veze sa lokalnom privredom.

Neophodno je razviti i okvir za monitoring i evaluaciju da se prate efekti mjera i politika i vrše usklađivanja kako se dinamika tržišta i lokalne potrebe budu mijenjale.

5.2.2. Jačanje institucionalnih kapaciteta i razvoj partnerskih odnosa na republičkom i lokalnom nivou

Razvoj djelotvornog institucionalnog mehanizma za podršku investitorima je vrlo važan jer omogućava neposrednu podršku ulagačima od tačke kontakta do ulaganja i pomoći u savladavanju raznih administrativnih uskih grla i snaalaženja u procedurama.

Najčešće ovo ne zahtijeva nikakve institucionalne promjene, već odluku o tome kako će se sa ulagačima raditi na transparentan i efikasan način.

U grafikonu 10. su identifikovane ključne institucije od važnosti za privlačenje i prihvatanje stranih investicija. Neophodno je povećati kapacitete republičkih institucija, Privredne komore i jedinica lokalne samouprave za kvalitetnu promociju, prihvatanje i zadržavanje investitora. Iako je u prethodnom periodu održano niz obuka na ovu temu i preduzete aktivnosti da se odrede kontakt tačke po pojedinim institucijama, činjenica je da postoji potreba daljeg institucionalnog i sistemskog jačanja, te podizanja svijesti o važnosti institucionalnog kapaciteta u privlačenju investicija. U ovoj oblasti potrebno je koristiti domaće resurse, posebno Ministarstva za ekonomski odnose i regionalnu saradnju, ali i međunarodnih donatora (kao što je Njemačko društvo za međunarodnu saradnju – GIZ, Međunarodna finansijska korporacija – IFC/WB, regionalni projekti podrške itd.). Kao pozitivan primjer programa koji sistemski utiče na osposobljenost institucija za prihvatanje investitora navodimo standarde regionalnog programa certifikacije opština sa pozitivnim poslovnim okruženjem.

Pored jačanja kapaciteta institucija, vrlo važno za privlačenje investicija, ali i njihov prihvatanje jeste jačanje interne koordinacije republičkih, lokalnih institucija i privredne, prvenstveno zastupljene putem Privredne komore Republike Srpske. Sistemski je potrebno definisati kontakt tačke/radno mjesto ili organizacionu jedinicu koja će biti poveznica sa drugim institucijama za ovu oblast.

---

⁵⁹ Strategija razvoja obrazovanja Republike Srpske 2016–2021. (prijedlog), Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske.

Ocjena investitora, domaćih, ali i stranih, o uslovima za ulaganja nije samo u vezi sa institucijama kojima je ova tematika direktno u nadležnosti, već veoma često i sa drugima sa kojima se susreću tokom poslovanja. Stoga je neophodno unaprijediti organizaciju, tehnička znanja i efikasnost osoblja u drugim institucijama (kao što su privredni sudovi, imovinsko-geodetske službe i dr.).

Lokalne zajednice i privreda treba da intenzivnije koriste ulogu Savjeta za strane investitore Republike Srpske, kao tijela koje je zakonski osnovano sa ciljem rješavanja konkretnih prepreka u poslovanju, ali i predlaganja mjera za njihovo unapređivanje. Sistemski je važno osigurati brigu o postojećim investorima kroz saradnju republičkog i lokalnog nivoa (tzv. aftercare program).

Jedna od ključnih uloga predstavništava Republike Srpske u inostranstvu je promocija mogućnosti ulaganja u Republiku Srpsku. U dosadašnjem radu postoje vrlo pozitivni primjeri njihovog djelovanja u ovoj oblasti, ali je u narednom periodu potrebno i dalje jačati njihov kapacitet, kao i pokretati konkretne incijative (lokalne zajednice, privreda) u kojima predstavništva mogu imati značajnu ulogu.

Razvoj sistema koordinacije, u skladu sa ustavnim nadležnostima, je važan i u odnosima sa zajedničkim institucijama BiH, posebno u odnosu na PDV, carine, uvozno/izvozne procedure i obaveze po međunarodnim ugovorima koje su u njihовоj nadležnosti.

Koordinacija aktivnosti na promociji i privlačenju stranih ulaganja **u Republiku Srpsku** u dijelu saradnje sa zajedničkim institucijama BiH (kao što je Agencija za promociju stranih ulaganja BiH) treba da se zasniva na ustavnim nadležnostima i putem nadležnih institucija definisanih Zakonom o republičkoj upravi Republike Srpske, kojim je kao nadležno definisano Ministarstvo za ekonomske odnose i regionalnu saradnju.

5.2.3. Aktivnosti promocije i kontakata za ciljane sektore i ciljana tržišta

Program promocije Republike Srpske za privlačenje stranih ulaganja treba ojačati kroz tri osnovne aktivnosti:

- **promocija prednosti Republike Srpske kao lokacije za strana ulaganja (Image Building)**
Glavne promotivne poruke moraju uzeti u obzir ukupne specifične/sektorske konkurentske prednosti Republike Srpske
- **aktivnosti na privlačenju stranih investitora direktnom promocijom (Investment Generation)**
Neposredna promocija potencijalno većoj i ciljnoj grupi investitora (preduzeća iz susjednih razvijenih zemalja, koje imaju potrebu za širenjem proizvodnje, industrijski sajmovi, multinacionalne kompanije koji su glavni spoljnotrgovinski partneri itd.) je dobar način za privlačenje stranih ulaganja, jer se radi o direktnom pristupu prilagođenom samom investitoru.
- **usluge za strane investitore**
Ovdje se misli na usluge u predinvesticionom periodu (pružanje informacija, podrška posjetama investitora i uspostavljanje veza sa drugim institucijama), usluge u procesu investiranja (pružanje pomoći prilikom dobijanja raznih dozvola, obezbjeđivanje odgovarajućih lokacija itd.) i usluge u

postinvesticionom periodu (održavanje poslovnih veza sa postojećim investitorima sa ciljem održanja postojećih aktivnosti i proširenja investicija, pomoći kod formiranja dobavljačke mreže između domaćih preduzeća i stranih investitora, analiza i unapređivanje poslovog okruženja).

5.3. Sektorski ciljevi privlačenja stranih ulaganja u Republiku Srpsku

Radi maksimizacije potencijala stranih ulaganja, od ključne važnosti je uspostava zdrave investicione politike po pojedinim sektorima koja će povećati integraciju privatnog sektora Republike Srpske u globalne lance vrijednosti po pojedinim sektorima.

Dobro osmišljena politika može maksimizovati i potencijalne dodatne koristi za lokalnu privredu. Ovi uslovi prethode efikasnom oslobađanju potencijala sektora i poboljšanju konkurentnosti uopšte.

Isto je tako važno da se prepozna međusobno zavisni elementi. U nekoliko sektorskih lanaca vrijednosti prepoznato je da nedostaju neke od ključnih komponenti i da su veze kritično slabe – posebno u sektorima kao što su agrobiznis i tekstil, u kojima su lanci vrijednosti ranije bili jači i čvršći nego što je to danas. Zbog toga su neophodna strana ulaganja sinhronizovana sa razvojem lokalnih preduzeća i stalnim poboljšanjima investicione klime.

U nastavku će biti dat pregled sektora u kojima postoji potencijal za ulaganja s jedne strane i regionalna tražnja sa druge strane, zajedno sa presjekom nekih od ključnih sektorskih politika koje treba da doprinesu prilivu efikasnih investicija.

5.3.1. Poljoprivreda

Poljoprivreda Republike Srpske predstavlja strateški sektor privrede u kojem Republika Srpska ima posebne komparativne prednosti, koje se prije svega odnose na:

1. postojanje tri klimatska pojasa (umjerenokontinentalni, planinski i planinsko-dolinski i pojasi izmijenjene varijante Jadranske klime), koja pružaju mogućnost uzgoja široke lepeze poljoprivrednih kultura,
2. očuvanost zemljišta, vazduha i voda od zagađenja, što pruža mogućnost razvoja organske hrane,
3. poljoprivredno zemljište po stanovniku u iznosu od 0,9 ha, što je znatno iznad prosjeka većine evropskih zemalja,
4. značajne površine neiskorištenog poljoprivrednog zemljišta, kao i postojanje mogućnosti primjene savremenijih tehnoloških dostignuća i u skladu sa tim povećanje produktivnosti na već obrađenim poljoprivrednim površinama,
5. postojanje tržišta za plasman poljoprivrednih proizvoda, kako domaćeg (većina tražnje za poljoprivrednim kulturama nije zadovoljena na domaćem tržištu), tako i inostranih. Posebnu pogodnost predstavlja blizina tržišta Evropske unije,
6. postojanje geotermalnih voda na preko 50% poljoprivrednog zemljišta, što omogućava ulaganja u stakleničku ili plasteničku proizvodnju ,
7. duga tradicija bavljenja poljoprivredom i dovoljna radna snaga.

Od ukupne površine Republike Srpske (24.468 km^2), poljoprivredno zemljište zauzima 982.000 ha, odnosno 51,2%, od čega 819.000 ha obradive površine⁶⁰. Na jednog stanovnika Republike Srpske dolazi 0,9 ha poljoprivredne površine što je znatno više nego u većini zemalja svijeta. To ukazuje na velike potencijale kojima raspolaže Republika Srpska i na mogućnost još većeg uticaja poljoprivrede na privredni razvoj Republike Srpske.

Značaj poljoprivrede za privredni razvoj Republike Srpske ogleda se i u visokom učešću ovog sektora u društvenom proizvodu (9,5%), iako je agrarni sektor na niskom stepenu razvijenosti.

Iako se stalno smanjuje, udio poljoprivrede u BDP-u Republike Srpske je još uvijek relativno visok u poređenju sa razvijenim i visokorazvijenim zemljama. U 2014. godini učešće bruto dodate vrijednosti poljoprivrede u formiranju bruto domaćeg proizvoda je za 0,9% manje od udjela u 2013. godini.

U strukturi spoljnotrgovinske razmjene Republike Srpske, poljoprivredni proizvodi nemaju značajnije učešće. U prilog tome govori podatak da ostvareni obim spoljnotrgovinske razmjene poljoprivrednih proizvoda u 2015. godini, u vrijednosti od 353,2 miliona KM, čini svega 5,2% od vrijednosti ukupne robne razmjene.

Poljoprivreda Republike Srpske je u 2015. godini kao i u prethodnim godinama, ostvarila negativan spoljnotrgovinski bilans. Tokom 2015. godine Republika Srpska je izvezla poljoprivrednih proizvoda u vrijednosti od 117 miliona KM, dok je istovremeno ostvaren uvoz poljoprivrednih proizvoda u vrijednosti od 236,1 miliona KM. Stopa pokrivenosti uvoza izvozom je 49,6%. U odnosu na prethodnu 2014. godinu, ostvareni spoljnotrgovinski deficit u razmjeni poljoprivrednih proizvoda u 2015. povećan je za 3,75 miliona KM ili 3,25%. Izvoz poljoprivrednih proizvoda iz Republike Srpske, u ukupnom realizovanom izvozu u 2015. godini, učestvuje sa 4,7%, dok u ukupno realizovanom uvozu u istoj godini, uvoz poljoprivrednih proizvoda učestvuje sa 5,5%.

Da bi poljoprivreda postala konkurentnija za privlačenje stranih ulaganja neophodno je:

1. raditi na ukrupnjavanju poljoprivrednih posjeda, odnosno smanjivanju broja seoskih gazdinstava i istovremeno povećavanje površine obradivog zemljišta sa kojim raspolaže jedno seosko gazdinstvo (u sadašnjim uslovima jedno seosko gazdinstvo raspolaže sa 3,6 ha obradivog zemljišta), čime se povećava obim proizvodnje na jednom gazdinstvu i smanjuju troškovi proizvodnje po jedinici proizvoda;
2. razvijanje zadružarstva na osnovama međunarodnog zadružnog pokreta, što omogućava da zadruge postanu efikasna asocijacija zadrugara i pravi proizvodno-tržišni partner i na taj način iskoriste sve prednosti zajedničkog nastupa na tržištu. U zemljama sa razvijenim zadružarstvom obim ugovaranja, preuzimanja i otkupa poljoprivrednih proizvoda je na znatno višem nivou nego kod nas (u Holandiji 83%, u Finskoj 79% u Italiji 55% i u Francuskoj 50%);
3. primjenjivati nova naučnotehnološka dostignuća u poljoprivrednoj proizvodnji, čime se postiže povećanje produktivnosti, a samim tim i poboljšava konkurentnost;
4. obezbijediti permanentno obrazovanje poljoprivrednih kadrova;
5. razvijati prerađivačke kapacitete, čime bi se postiglo povećanje izvoza proizvoda više faze obrade, a time i povećalo učešće poljoprivredne proizvodnje u novododataj vrijednosti u društvenom proizvodu u svakoj fazi prerade poljoprivrednih proizvoda;

⁶⁰ Strateški plan razvoja poljoprivrede i ruralnih područja RS 2016-2020.

6. dalje razvijanje sistema certifikacije, što bi značajno uticalo na poboljšanje kvaliteta proizvoda i povećalo konkurentnost na inostranim tržištima;
7. promijeniti strukturu poljoprivredne proizvodnje, imajući u vidu zadovoljenje potreba na domaćem tržištu uz istovremeno prilagođavanje strukture poljoprivredne proizvodnje u smjeru deficitarnih poljoprivrednih kultura i tražnji na svjetskom tržištu;
8. razvijati plasteničku proizvodnju, izgraditi hladnjače, koje omogućavaju da se svježina poljoprivrednih proizvoda održi duže vremena, izgraditi efikasan sistem navodnjavanja i zaštite od poplava;
9. razvijati organsku poljoprivredu, s obzirom na to da Republika Srpska ima nezagađenu zemlju, vodu i vazduh i zato što na inostranim tržištima postoji povećana tražnja za ovim proizvodima.

Strana ulaganja u poljoprivrednu bi mogla da imaju značajnu ulogu u razvoju ovog sektora Republike Srpske, pogotovo ako se u obzir uzmu potrebe poljoprivrede, a to su: nedostatak sušara za suho voće, hladnjača za maline i krastavce za kojima postoji značajna tražnja u EU, nepostojanje infrastrukture za zamrzavanje određenih vrsta voća i povrća. Velike mogućnosti razvoja nalaze se i kada je u pitanju ljekobilje. Republika Srpska je nekonkurentna u proizvodnji žitarica, ali postoje značajne mogućnosti za uzgoj organskih žitarica za hranu za bebe (uz pretpostavku osiguranja certifikata). Značajan doprinos razvoju poljoprivrede Republike Srpske bi predstavljala klasterizacija poljoprivrede, a takođe i izgradnja veletržnica, čime bi se objedinila ponuda poljoprivrednih proizvoda, a strana ulaganja bi imala značajnu ulogu u pakovanju, hlađenju i zamrzavanju poljoprivrednih kultura u skladu sa zahtjevima kupaca na inostranim tržištima.

5.3.2. Industrija

Industrija predstavlja jedan od najznačajnijih sektora svake privrede, jer se razvojem industrije povećava i konkurenčnost domaće privrede i zaposlenost. Strana ulaganja u industriju značajno doprinose povećavanju konkurenčnosti industrije kroz transfer savremenih tehnologija, znanja, inovacija, preduzetničkih sposobnosti, a u skladu sa tim i povećanje produktivnosti. Negativni efekti svjetske ekonomske krize i proces deindustrializacije su za posljedicu imali pad učešća industrije u domaćem bruto proizvodu Republike Srpske. Učešće industrije u BDP-u Republike Srpske u periodu od 2009. do 2014. godine je prikazan sljedećom tabelom:

Tabela 24: Učešće industrije u BDP Republike Srpske od 2009. do 2014. godine

Grana industrije	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	(u %)
Vađenje rude i kamena	1,7	1,9	2,1	2,2	2,3	2,2	
Prerađivačka industrija	9,3	8,6	8,9	7,8	8,7	8,7	
Proizvodnja i snabdijevanje el. energijom, gasom, parom i klimatizacijom	4,4	4,6	4,3	4,2	4,6	4,4	
Ukupno	15,4	15,1	15,3	14,2	15,6	15,3	

Izvor: Republički zavod za statistiku Republike Srpske

Pregled izvoza, uvoza i pokrivenost uvoza izvozom za industriju u periodu od 2009. do 2014. godine prikazan je sljedećom tabelom:

Tabela 25: Izvoz, uvoz i pokrivenost uvoza izvozom industrije Republike Srpske za period 2009–2015. godina – u hiljadama KM

Industrija	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Izvoz	1.566.745	2.006.518	2.355.439	2.177.329	2.373.815	2.488.795	2.327.495
Uvoz	3.357.875	3.823.847	4.325.886	4.247.046	4.313.846	4.701.598	4.093.287
Pokrivenost uvoza izvozom	46,7%	52,5%	54,4%	51,3%	55,0%	52,9%	57,6%
Učešće izvoza ukupne industrije u izvozu RS	93,65%	92,13%	91,98%	91,69%	91,16%	92,45%	92,6%

Izvor: Republički zavod za statistiku Republike Srpske; Izvor podataka za 2015. godinu Ministarstvo industrije, energetike i rудarstva

Stanje tehnologija u industriji⁶¹

Na konkurentnost jedne zemlje značajno utiče stanje tehnologija. Brzina tehnoloških promjena, kako proizvodnih, tako i informaciono-komunikacionih, predstavlja sve veći problem zemljama u razvoju, koje moraju razviti više tehnoloških sposobnosti i veću fleksibilnost da bi uspjele u sve zahtjevnijem globalnom okruženju.

Jedan od direktnih pokazatelja tehnološke razvijenosti je tehnološka složenost proizvoda i tehnološka razvijenost tehnologije. Prema klasifikaciji Eurostata prerađivačka industrija se dijeli prema tehnološkom nivou u četiri grupe:

- **Grupa visokih tehnologija**, koja uključuje proizvodnju medicinskih i farmaceutskih proizvoda, proizvodnju kancelarijskih mašina i računara, proizvodnju RTV i komunikacijskih aparata, proizvodnju medicinskih, preciznih, optičkih instrumenata i satova;
- **Grupa srednje visokih tehnologija**, koja uključuje proizvodnju hemikalija i hemijskih proizvoda, proizvodnju mašina i uređaja, proizvodnju električnih strojeva, aparata, proizvodnju motornih vozila, prikolica i poluprikolica i ostalih prevoznih sredstava i proizvodnju i opravku brodova i aviona;
- **Grupa srednje niskih tehnologija**, koja uključuje proizvodnju koksa, naftnih derivata, nuklearnih goriva, proizvodnju proizvoda od gume i plastike, proizvodnju ostalih nemetalnih mineralnih proizvoda, proizvodnju metala, proizvodnju proizvoda od metala, osim mašina i opreme;
- **Grupa niskih tehnologija**, koja uključuje proizvodnju hrane i pića, proizvodnju tekstila, proizvodnju odjeće, dorada i bojenje krvna, preradu kože, izradu galanterije i obuće, preradu drveta i proizvoda od drveta, proizvodnju celuloze, papira, papirnih proizvoda, izdavačku i štamparsku djelatnost, proizvodnju namještaja.

U strukturi industrijskih proizvoda, koji su se najviše izvozili⁶² iz Republike Srpske, učestvuju proizvodi:

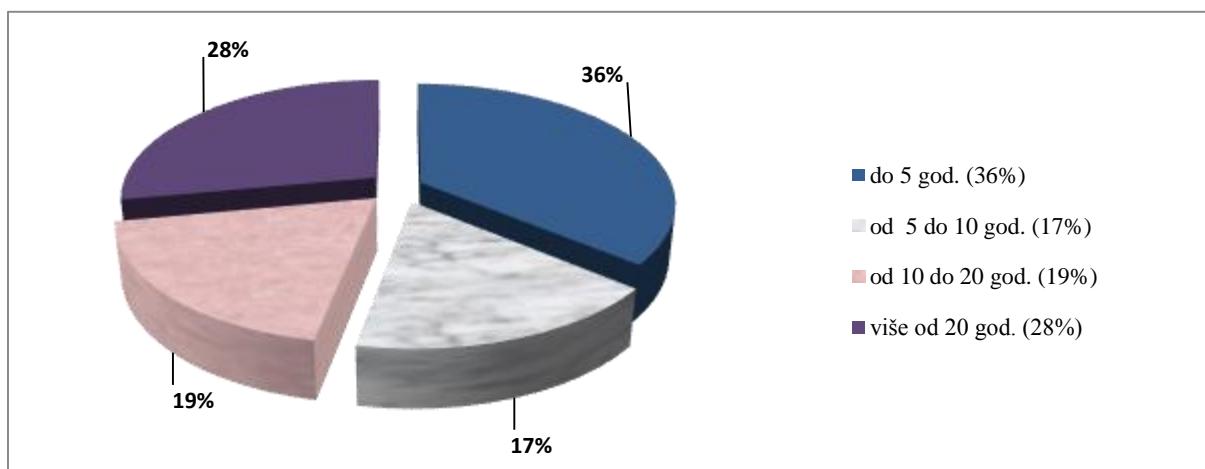
⁶¹ Nacrt strategije i politike razvoja industrije Republike Srpske za period 2016–2020. godine, Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva

- sa niskim nivoom tehnologija u visini 49% (obuća, odjeća, proizvodi od drveta, papira, prehrambeni proizvodi i piće, namještaj);
- sa srednje niskim nivoom tehnologija u visini 36% (naftni derivati, bazni metali, gotovi metalni proizvodi, osim mašina i opreme);
- sa srednje visokim nivoom tehnologija u visini 14% (hemikalije i hemijski proizvodi, mašine i oprema, električna oprema);
- sa visokim nivoom tehnologija u visini 1% (računari, elektronski i optički proizvodi).

Ovakva struktura izvoza ukazuje na stanje tehnike i tehnologija u industriji, te se može konstatovati da:

- porijeklo opreme u postojećoj tehnici i tehnologiji je uglavnom iz zapadnih industrijskih zemalja, dok je veoma malo instalirane opreme domaće proizvodnje,
- mašine, procesi i proizvodni sistemi su bez dovoljnog učešća informacionih tehnologija,
- tehnološko zaostajanje vidljivo je i po povećanoj potrošnji materijala u proizvodnji i
- nedostaju visokostručni kadrovi za rad sa savremenim tehnologijama i opremom.

Grafikon 11: Prosječna starost tehnologija u prerađivačkoj industriji

Izvor: Anketa Ministarstva industrije, energetike i rудarstva RS

Na osnovu rezultata sprovedenog anketiranja privrednih društava iz prerađivačke industrije može se zaključiti da zastarjelu tehnologiju (prosječna starost više od deset godina) ima oko 47% od ukupnog broja privrednih društava, da preovlađuju univerzalne mašine, dok je nivo prisutnosti mašina sa kompjuterskim upravljanjem ispod potrebnog.

Privredna društva uglavnom koriste opremu koja je različitog porijekla, različitog stepena starosti i iskorištenosti, te zaostaju u pogledu korištenja savremenih proizvodnih tehnologija za evropskim i svjetskim firmama, što bitno umanjuje njihovu konkurentsku sposobnost.

Poseban značaj za razvoj prerađivačke industrije i unapređivanje konkurenčnosti privrede ima razvoj informaciono-komunikacionih tehnologija (IKT). Najvažniji segment IKT sektora za privredna društva iz oblasti prerađivačke industrije je proizvodnja i razvoj softvera i pratećih usluga. IKT podržavaju ostvarenje poslovnih ciljeva koji se odnose na poboljšanje produktivnosti, smanjenje troškova, poboljšanje odlučivanja, poboljšanje odnosa sa klijentima i razvijanje novih strateških aplikacija.

⁶² Izvor: Republički zavod za statistiku Republike Srbije

Republički zavod za statistiku od 2014. godine provodi istraživanje Upotreba informaciono-komunikacionih tehnologija u Republici Srpskoj. Tokom 2014. godine u Republici Srpskoj 100,0% preduzeća je koristilo računar u svom poslovanju, od čega njih 98,7% ima pristup internetu, dok ih 25,3% plaća oglašavanje na internetu putem oglasa, društvenih mreža, te na drugim veb sajtovima.

Od ukupnog broja preduzeća, 19,4% zapošljavalo je IKT stručnjake. Najviše ih je bilo zaposleno u djelatnostima finansija i osiguranja (95,0%), a najmanje u prerađivačkoj industriji (15,5%). Najviše IKT stručnjaka bilo je zaposleno u velikim preduzećima (68,2%).

U Republici Srpskoj 61,0% preduzeća u pomenutom periodu posjedovalo je veb sajt. Kod preduzeća iz oblasti finansija, informisanja i komunikacija, veb sajt je zastupljen 100,0%, dok je najmanje zastupljen kod preduzeća koja se bave saobraćajem, skladištenjem i vezama (36,5%). Od ukupnog broja preduzeća koja posjeduju veb sajt, kod 93,7% preduzeća sadržaj na veb sajtu je prilagođen redovnim posjetiocima, kod 89,8% preduzeća posjetiocima imaju mogućnost da se upoznaju sa opisom roba, usluga i cjenovnikom preduzeća, a kod 65,4% preduzeća posjetiocima imaju mogućnost podnošenja žalbi elektronskim putem.⁶³

Značaj **prerađivačke industrije** za privredni razvoj Republike Srpske se najbolje može sagledati kroz stopu rasta obima prerađivačke industrije u odnosu na rast ukupnog obima proizvodnje u industriji Republike Srpske. Industrija Republike Srpske je u 2015. godini u odnosu na 2014. godinu ostvarila rast od 3,0%, a prerađivačka industrija rast od 3,2%. Izvoz prerađivačke industrije u ukupnom izvozu Republike Srpske za period 2009–2015. godine učestvuje prosječno godišnje sa 83%. Najveći izvoz prerađivačke industrije ostvaren je u 2014. godini, iznosio je 2,31 milijardu KM i povećan je za 75,79% u odnosu na 2009. godinu. Pregled izvoza, uvoza i pokrivenost uvoza izvozom prerađivačke industrije je prikazan sljedećom tabelom:

Tabela 26: Izvoz, uvoz i pokrivenost uvoza izvozom prerađivačke industrije Republike Srpske od 2009. do 2015. godine – u hiljadama KM

Prerađivačka industrija	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Izvoz	1.311.573	1.699.792	2.111.891	2.033.375	2.130.882	2.303.461	2.211.611
Uvoz	2.647.234	2.749.315	2.968.159	2.996.290	3.074.468	3.599.918	3.338.194
Pokrivenost uvoza izvozom	49,54%	61,83%	71,15%	67,86%	69,31%	63,97%	66,25%
Učešće izvoza prerađivačke industrije u ukupnom izvozu RS	78,40%	78,05%	82,46%	85,63%	81,83%	85,57%	88,00%

Izvor: Republički zavod za statistiku Republike Srpske; Izvor podataka za 2015. godinu Ministarstvo industrije, energetike i rудarstva

⁶³ Republički zavod za statistiku, Upotreba informaciono-komunikacionih tehnologija u Republici Srpskoj, 2014. - saopštenje

Razvijanje prerađivačke industrije je od velikog značaja za Republiku Srpsku, jer se u ovom sektoru stvara novododata vrijednost, a povećanje stranih ulaganja u ovu oblast bi imalo višestruko pozitivno dejstvo na cjelokupan privredni razvoj, jer bi omogućilo značajno povećanje zaposlenosti, transfer novih tehnologija i povećanje produktivnosti.

Strana ulaganja u prerađivačku industriju Republike Srpske, prema podacima privrednih sudova su za period od 2011. do 2015. godine ukupno iznosila 66.576.427 KM⁶⁴. Najveći obim investicija je ostvaren u 2013. godini u iznosu od 26 miliona KM.

Tabela 27: Strana ulaganja u prerađivačku industriju u najznačajnijim sektorima, za period 2011–2015. godine u KM

Sektori prerađivačke industrije	2011	2012	2013	2014	2015.	Ukupno
Metalna industrija	1.090.266	12.025	9.767.313	5.246.615	3.648.335	19.764.554
Prehrambena industrija	3.322	4.180	15.107.083	761.419	1.528.456	17.404.460
Drvna industrija	5.961.996	805.300	84.338	22.484	1.140.315	8.014.433
Industrija tekstila, kože i obuće	391.666	9.000	513.708	2.501	42.931	959.806

Izvor: Privredni sudovi Republike Srpske i Ministarstvo za ekonomске odnose i regionalnu saradnju

Iz naprijed navedene tabele možemo uočiti da su od 2011. do 2015. godine najveća strana ulaganja bila u metalnoj industriji, a najmanja u industriji tekstila, kože i obuće.

Pregled stranih ulaganja u prerađivačku industriju po zemlji porijekla investitora prikazan je u narednoj tabeli:

Tabela 28: Strana ulaganja u prerađivačku industriju prema zemlji porijekla investitora u KM

Zemlja investitora	Iznos u gotovini	Iznos u osnovnim sredstvima	Iznos u pravima	Ukupno
Srbija	20.557.513,70	0,00	1.240.543,00	21.798.056,70
Rusija	7.847.055,98	0,00	0,00	7.847.055,98
Italija	5.950.998,72	0,00	0,00	5.950.998,72
Slovenija	5.131.764,64	0,00	0,00	5.131.764,64
Češka	1.334.771,50	0,00	0,00	1.334.771,50
Hrvatska	906.134,26	0,00	0,00	906.134,26
Holandija	760.851,00	0,00	0,00	760.851,00
Luksemburg	567.792,00	0,00	0,00	567.792,00

⁶⁴ Procjena je da su DSI u prerađivačku industriju bile veće, budući da se podaci baziraju na informacijama dobijenim od strane privrednih sudova, koji isključivo bilježe povećanje formalno prijavljenog iznosa ulaganja kroz povećanje osnivačkog kapitala.

Austrija	389.685,36	0,00	0,00	389.685,36
Island	165.634,00	0,00	0,00	165.634,00
SAD	160.226,10	0,00	0,00	160.226,10
Poljska	117.349,80	0,00	0,00	117.349,80
Njemačka	71.500,00	0,00	0,00	71.500,00

Izvor: *Privredni sudovi Republike Srpske i Ministarstvo za ekonomske odnose i regionalnu saradnju*

Iz navedene tabele možemo uočiti da je najveći obim stranih ulaganja u prerađivački sektor iz Srbije (51%), zatim iz Rusije (18%) i iz Italije (14%). Najznačajniji sektori prerađivačke industrije su metalna industrija, drvna industrija, industrija tekstila, kože i obuće i prehrambena industrija.

5.3.2.1. Metalna industrija

Metalna industrija ima dugu tradiciju proizvodnje, proizvodni kapaciteti su raspoređeni na čitavom prostoru Republike Srpske. Metalna industrija učestvuje sa 16,8% u BDV-u ukupne industrije Republike Srpske, zapošljava 11.697 radnika ili 25,0% ukupno zaposlenih u prerađivačkoj industriji i izvozi 29,9% ukupnog izvoza prerađivačke industrije.

Izvoz, uvoz i pokrivenost uvoza izvozom prikazani su u narednoj tabeli:

Tabela 29: Izvoz, uvoz i pokrivenost uvoza izvozom metalne industrije Republike Srpske za period 2009–2015. godina

Metalna industrija	2009.	2010.	2011.	2012.	2013.	2014.	2015.
Izvoz (000 KM)	415.014	613.004	706.860	618.443	624.201	648.407	661.953
Uvoz (000 KM)	975.083	1.012.328	1.084.526	1.050.810	1.088.848	1.518.620	1.141.708
Pokrivenost uvoza izvozom (%)	42,56%	60,55%	65,18%	58,85%	57,33%	42,70%	57,98%

Izvor: *Republički zavod za statistiku; Izvor podataka za 2015. godinu Ministarstvo industrije, energetike i rудarstva*

Strana ulaganja u metalnu industriju od 2011. do 2015. godine su ukupno iznosila 19.764.554 KM, što predstavlja 38% ukupnih stranih ulaganja u prerađivačku industriju.

Strana ulaganja u ovom sektoru uglavnom se odnose na brownfield ulaganja, a greenfield ulaganja su rjeđa, jer se najčešće radi o ulaganjima u procesu privatizacije u preduzeća sa većinskim državnim kapitalom. U sektoru već djeluje više preduzeća u stranom vlasništvu, koje uspješno snabdijevaju svoje globalne kupce iz svoje proizvodne baze u Republici Srpskoj, kao što su: Jelšingrad Livar (iz Slovenije), Mechanizmi B (iz Slovenije) i Letrika Laktaši (iz Slovenije), Iskra (iz Slovenije), Končar (iz Hrvatske).

Sektor metalne i elektro industrije je privukao perspektivne globalne i regionalne kompanije. Razlozi za to su:

1. duga industrijska tradicija,
2. Republika Srpska raspolaže značajnim osnovnim materijalima, sirovinama i povoljnim cijenama električne energije,
3. raspoloživost radne snage, uz konkurentnu cijenu rada,

4. povoljna geografska pozicija i niski transportni troškovi,
5. zona slobodne trgovine,
6. slobodni kapaciteti koji se mogu staviti u funkciju,
7. značajan broj preduzeća koja posluju u ovom sektoru u Republici Srpskoj, a koja mogu biti kvalitetni partneri u proizvodnom lancu vrijednosti,
8. najveći izvoznici Republike Srpske su iz metalnog i elektro sektora.

Međutim, mogućnosti ovog sektora za strana ulaganja su mnogo veća, jer pored postojanja mogućnosti za ulaganja u greenfield investicije, značajne prilike postoje i za ulaganja u brownfield investicije, s ozbirom da u ovom sektoru posluje značajan broj neprivatizovanih preduzeća koja su u većinskom vlasništvu Republike Srpske, i čiji se slobodni kapaciteti mogu brzo staviti u funkciju, a to su: „Kosmos“ Banja Luka, „Orao“ Bijeljina, „Fabrika motora specijalne namjene“ Pale, „Nova tvornica prečistača“ Rogatica i „Novi autodijelovi“ Rudo.

Gledajući po podsektorima, najveći potencijal postoji u proizvodnji dijelova i komponenti za energetske objekte, automobilsku industriju i namjensku industriju.

5.3.2.2. Drvna industrija

Drvna industrija ima poseban strateški značaj za Republiku Srpsku i tradiciju u preradi drveta dugu preko 150 godina. Drvna industrija je grana industrije koja obuhvata dvije industrijske djelatnosti: prerada i proizvodi od drveta i plute i proizvodnja namještaja i sličnih proizvoda. Kao sirovinu drvna industrija koristi domaće prirodne resurse, koji su samoobnovljivi. Proizvodni kapaciteti su raspoređeni na čitavom prostoru Republike Srpske.

Drvna industrija u BDV-u ukupne industrije učestvuje sa 9,67%, zapošljava 9.161 radnika ili 19,6% ukupno zaposlenih u prerađivačkoj industriji i izvozi 19% ukupnog izvoza prerađivačke industrije. U sektoru industrije drvna industrija ostvaruje najveći suficit izvoza.

Izvoz, uvoz i pokrivenost uvoza izvozom zadrvnu industriju u periodu 2009–2015. godina su prikazani sljedećom tabelom:

Tabela 30: Izvoz, uvoz i pokrivenost uvoza izvozom drvne industrije Republike Srpske za period 2009-2015. godine

<i>Drvna industrija</i>	<i>2009.</i>	<i>2010.</i>	<i>2011.</i>	<i>2012.</i>	<i>2013.</i>	<i>2014.</i>	<i>2015.</i>
Izvoz (000 KM)	196.826	218.984	272.865	302.019	340.469	392.082	420.287
Uvoz (000 KM)	73.227	81.659	77.483	79.785	86.808	92.604	96.826
Pokrivenost uvoza izvozom (%)	268,79%	268,17%	352,16%	378,54%	392,21%	423,40%	434,00%

Izvor: Republički zavod za statistiku Republike Srpske; Izvor podataka za 2015. godinu Ministarstvo industrije, energetike i rудarstva

Strana ulaganja udrvnu industriju od 2011. do 2014. godine su ukupno iznosila 8.014.433 KM, što predstavlja 12% ukupnih stranih ulaganja u prerađivačku industriju.

Drvnu industriju Republike Srpske uglavnom čine kapaciteti za primarnu preradu drveta, sa manjim kapacitetima što dovodi do usitnjavanja snabdijevanja sirovinama i zastarjela proizvodna tehnologija, bez parioničkih i sušarskih kapaciteta, što povećava troškove poslovanja. Pogoni prerade drveta su pretežno locirani u područjima sa sirovinskim resursima.

Iz navedenog slijedi da strana ulaganja mogu da imaju značajan uticaj na razvoj drvne industrije, jer bi sa stranim ulaganjima došlo i do primjene novih tehnoloških dostignuća u proizvodnji namještaja, čime bi se povećalo učešće ove grane industrije u novododataj vrijednosti, odnosno povećanjem stranih ulaganja u proizvodnju namještaja, stambenih objekata, stolarije (prozori, vrata i podovi), igračaka i proizvoda od otpada, značajno bi se povećala konkurentnost drvne industrije, a samim tim i mogućnost plasmana proizvoda više faze obrade na inostrana tržišta. Republika Srpska ima niz prednosti u odnosu na ostale privrede jer:

1. postoji značajna i kvalitetna sirovina – ukupna zaliha u šumama u svojini Republike Srpske se procjenjuje na oko 184.545.000 m³ ili 81,2% od ukupne zalihe šuma Republike Srpske, a u šumama u privatnom vlasništvu oko 44.846.300 m³ ili 18,8% od ukupne zalihe šuma Republike Srpske⁶⁵, a od čega su 35% četinari i 65% lišćari. Dozvoljeni/planirani obim sječa (etat) u šumama u svojini Republike Srpske iznosi oko 2.000.000 m³ šumskih drvnih sortimenata, a u šumama u privatnoj svojini oko 300.000 m³,
2. izvrstan potencijal rasta šuma,
3. tradicija u preradi drveta duga preko 150 godina,
4. mogućnosti za ulaganje u preduzeća koja nisu završila proces privatizacije, kao i preduzeća u stečaju,
5. trajna izvozna usmjerenost,
6. dugoročna tendencija porasta proizvoda svih faza prerade drveta,
7. dostupna kvalitetna radna snaga, posebno u manjim sredinama gdje je to gotovo jedini izvor prihoda,
8. moguća saradnja sa velikim brojem preduzeća iz Republike Srpske (556 preduzeća),
9. geografska pozicija Republike Srpske i liberalizovana trgovina (CEFTA),
10. podrška drvoprerađivačima kroz zaključivanje ugovora za nabavku sirovine na duži vremenski period, odgođeno plaćanje sirovine i davanje popusta u slučaju avansne uplate sirovine.

Udrvnu industriju su već investirali značajni investitori iz Italije, Holandije, Švajcarske, Luksemburga itd. U okviru drvne industrije posluju tri neprivatizovana preduzeća, koja se nalaze u većinskom vlasništvu Republike i čiji se slobodni kapaciteti mogu brzo staviti u funkciju, a to su: „Nova Romanija“ Sokolac, „Drvna industrija Vlasenica“ Vlasenica i „Nova Borja“ Teslić.

U okviru drvne industrije nalazi se i klasteri „Drvo“ Prijedor i „Drvoklaster“ Banja Luka.

Klaster „Drvo“ Prijedor ima regionalni karakter, jer ga čini 40 preduzeća koja imaju sjedište u pet susjednih opština i gradova (Banja Luka, Kostajnica, Kozarska Dubica, Novi Grad i Prijedor). Preduzeća u

---

⁶⁵ Strategija razvoja šumarstva Republike Srpske 2011–2021, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede.

okviru klastera se bave primarnom preradom drveta, proizvodnjom proizvoda od drveta i namještaja. Ciljevi klastera su poslovno povezivanje, edukacija, razmjena informacija i unapređivanje poslovanja preduzeća i preduzetnika u okviru drvne industrije, te povećanje konkurentnosti drvne industrije. Klaster „Drvo“ Prijedor je prepoznatljiv na području cijele Jugoistočne Evrope, jer je sa klasterima drvne industrije iz Srbije, Austrije, Slovenije, Hrvatske i Makedonije osnovao mrežu klastera, koja ima za cilj razvoj drvne industrije kroz saradnju klastera na nivou cijelog Balkana.

5.3.2.3. Industrija tekstila, kože i obuće

Industrija tekstila, kože i obuće je tradicionalno veoma značajna grana u industriji Republike Srpske, s obzirom na to da je riječ o radno-intenzivnoj grani. Kapaciteti industrije tekstila, kože i obuće su ravnomjerno raspoređeni na cijeloj teritoriji Republike Srpske. Industrija tekstila, kože i obuće ima dugu tradiciju proizvodnje, stručnu i obrazovanu radnu snagu i značajne potencijale za preradu sirove kože i vune.

Industrija tekstila, kože i obuće učestvuje sa 9,1% u BDV-u ukupne industrije Republike Srpske, zapošljava 11.067 radnika ili 23,7% ukupno zaposlenih u prerađivačkoj industriji. Izvoz industrije tekstila, kože i obuće je u 2015. godini činio 20,1% izvoza prerađivačke industrije.

Izvoz, uvoz i pokrivenost uvoza izvozom industrije tekstila, kože i obuće za period 2009–2015. je prikazan sljedećom tabelom:

Tabela 31: Izvoz, uvoz i pokrivenost uvoza izvozom industrije tekstila, kože i obuće Republike Srpske za period 2009–2015.

<i>Industrija tekstila, kože i obuće</i>	<i>2009.</i>	<i>2010.</i>	<i>2011.</i>	<i>2012.</i>	<i>2013.</i>	<i>2014.</i>	<i>2015.</i>
Izvoz (000 KM)	286.888	292.932	335.123	354.378	401.285	476.623	445.957
Uvoz (000 KM)	289.901	281.327	335.185	321.753	335.701	400.172	410.256
Pokrivenost uvoza izvozom (%)	98,93%	104,13%	99,98%	110,14%	119,54%	119,10%	108,7%

Izvor: Republički zavod za statistiku Republike Srpske, Izvor podataka za 2015. godinu Ministarstvo industrije, energetike i rудarstva

Strana ulaganja u industriju tekstila, kože i obuće su u periodu 2011–2015. godina iznosila 959.806 KM i čine 2 % ukupnih stranih ulaganja u prerađivačku industriju.

S obzirom na to da u ovoj grani industrije postoje neiskorišteni kapaciteti, ona bi mogla biti atraktivna za strana ulaganja, pogotovo ako se uzme u obzir da je industrija tekstila, kože i obuće sektor u kojem postoji najjača dinamika tražnje iz aspekta stranih ulaganja u Jugoistočnoj Evropi u periodu od januara 2008. do marta 2013. godine. Povećanjem stranih ulaganja, ne samo da bi iskorištenost kapaciteta bila bolja, nego bi se povećala i zaposlenost, što je jedan od strateških ciljeva Ekonomске politike Republike Srpske.

U ovaj sektor su već ulagala preduzeća iz Slovenije, Italije i Hrvatske (u preduzeće „Sportek“ Kotor Varoš, „Amika“ d.o.o. Derventa, „Bema“ d.o.o. Banja Luka, „Dubikoton“ Kozarska Dubica, „Dević tekstil“ Teslić, „Sanino“ Derventa).

Prednosti ulaganja u ovu granu industrije su:

1. duga industrijska tradicija,
2. niži transportni troškovi, lakši i sigurniji prevoz,
3. konkurentna cijena rada,
4. veliki neiskorišteni postojeći kapaciteti,
5. mogućnost isporuke u kratkom roku,
6. s obzirom na to da je stočni fond u Republice Srpske značajan i da ima trend rasta, postoje realni domaći resursi sirove vune i sirove kože s jedne strane i potražnja za finalnim proizvodima sa druge strane, što ostavlja prostor za nova ulaganja u ovoj oblasti.

Strana ulaganja u ovu granu industrije bi se mogla realizovati kroz:

1. uspostavljanje partnerskih odnosa između tekstilnih preduzeća gdje bi domaća preduzeća obezbjeđivala materijale za proizvodnju, dok bi inostrana preduzeća dizajnirala modele po kojima će se proizvoditi proizvodi, određivala količinu, boju i ambalažu, a u skladu sa potrebama inotrišta, odnosno osnivala dizajnerske i razvojne centre u Republici Srpskoj,
2. zajedničko ulaganje, gdje bi inostrana kompanija modernizovala i proširila proizvodni kapacitet postojećeg tekstilnog preduzeća, kroz nabavku novih mašina, kao i zapošljavanje i obuku novih radnika,
3. greenfield investiranje u nedostajuće kapacitete, gdje bi inostrane kompanije izgradile fabrike za doradu tkanina, za preradu kože, preradu vune i pogone za proizvodnju modne odjeće poznatih svjetskih brendova.

5.3.2.4. Prehrambena industrija

Strateški ciljevi prehrambene industrije su povećanje stepena korištenja sirovina, revitalizacija kapaciteta modernizacijom postojećih kapaciteta, uvođenje standarda kvaliteta, nove opreme i novih tehnologija. S obzirom na to da sve ove promjene zahtijevaju ogromna finansijska sredstva, greenfield investicije bi imale značajnu ulogu.

Prehrambena industrija učestvuje sa 11,7% u u BDV ukupne industrije Republike Srpske, zapošljava 8.135 radnika ili 17,4% ukupno zaposlenih u prerađivačkoj industriji. Izvoz prehrambene industrije je u 2015. godini činio 9% izvoza prerađivačke industrije.

Izvoz, uvoz i pokrivenost uvoza izvozom prehrambene i duvanske industrije prikazani su sljedećom tabelom:

Tabela 32: Izvoz, uvoz i pokrivenost uvoza izvozom prehrambene i duvanske industrije Republike Srpske za period 2009–2015.

<i>Prehrambena i duvanska industrija</i>	<i>2009.</i>	<i>2010.</i>	<i>2011.</i>	<i>2012.</i>	<i>2013.</i>	<i>2014.</i>	<i>2015.</i>
Izvoz (000KM)	122.794	136.347	160.948	192.005	211.338	199.843	198.887
Uvoz (000 KM)	551.528	542.554	561.351	584.166	599.212	597.506	588.649
Pokrivenost uvoza izvozom (%)	22,26%	25,13%	28,67%	32,87%	35,27%	33,45%	33,78%

Izvor: Republički zavod za statistiku Republike Srpske; Izvor podataka za 2015. godinu Ministarstvo industrije, energetike i rударства

S obzirom na to da je samo 33,8% uvoza pokriveno izvozom neophodno je povećati obim proizvodnje u prehrambenoj industriji, jer Republika Srpska ima potencijale u ovoj oblasti privrednog djelovanja. Povećanje obima stranih ulaganja u ovaj sektor doveo bi do smanjenja uvoza, povećanje izvoza i povećanje zaposlenosti.

Ukupna strana ulaganja u prehrambenu industriju za period 2011–2015. godine iznose 17.404.460 KM, odnosno 26,1% ukupnih stranih ulaganja u prerađivačku industriju.

Studija o konkurentnosti agrobiznisa, rađena kao dio pomoći IFC Ministarstvu poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske, ocijenila je sadašnju konkurentnost lanaca vrijednosti sektora proizvodnje mlijeka, mesa, voća i povrća, vina i ribe. Rezultati su pokazali da su sektori proizvodnje mlijeka, te voća i povrća najkonkurentniji u Republici Srpskoj. Sektor proizvodnje mlijeka je najbolje rangiran zbog svojih izvoznih performansi, dok su manji, ali brže rastući sektori, kao što su riba i vino, najniže rangirani.

U Republici Srpskoj postoji i nekoliko udruženja koja predstavljaju potencijalne agrobiznis klastera, kao što je Udruženje mlijekara Republike Srpske, Udruženje voćara Republike Srpske, Udruženje povrtlara Republike Srpske. U Privrednoj komori Republike Srpske postoji Udruženje poljoprivrede, vodoprivrede, prehrambene i duvanske industrije, koje u organizacionoj strukturi ima grupacije formirane na principu „od njive do stola“ i koje mogu poslužiti kao dobra osnova za formiranje klastera.

Jedan od načina da se unaprijedi efikasnost razvoja i rada MSP je stimulisanje "razvoja organskih klastera", tj. jačanje njihove konkurentnosti putem uzajamnog povezivanja i saradnje. Ovo je posebno važno kada se radi o povezivanju obrazovanja, nauke i proizvodnje s ciljem usvajanja novih tehnologija, otvaranja novih radnih mesta i prodora na nova tržišta. U tom pogledu, potrebno je razmotriti doprinos koji ciljana strana ulaganja mogu dati u stvaranju klastera inovacija čiji članovi će biti preduzeća koja proizvode proizvode sa visokim nivoom dodate vrijednosti, univerziteti, instituti, istraživačke institucije i drugi.

Gore pomenuti sektori su raspoloživi za izvoz, ali kvalitet proizvoda, brzo pojavljivanje novih proizvođača i brzi ritam promjena potreba klijenata predstavljaju barijere njihovom uspjehu. Sveobuhvatan i

sistematski pristup ublažavanju prepoznatih barijera, uključujući i mnogo brže reakcije na trendove na tržištu i bolju infrastrukturu kvaliteta, mogu unaprijediti konkurentnost ovih sektora i omogućiti povećanje stranih ulaganja u sektor prehrambene industrije.

Investicioni potencijali i podsektori atraktivni za strane investitore:

1. Veletržnice, savremeni otkupni logistički centri locirani u proizvođačkim regionima:
  - Region Lijevče polje – Nova Topola, agroindustrijska zona (jabuka, kruška, jagode, povrće, tov svinja, tov junadi), postoji pripremljena lokacija – uređeno zemljište na prodaju ili zakup, 8 km od autoputa Banja Luka – Gradiška, 22 km od autoputa Zagreb- Beograd.
  - Region Semberija - Agrotržni centar - Bijeljina (povrće – krastavci, paradajz, paprika, kupus, šljiva, tov svinja, tov junadi), 30 km od autoputa Zagreb - Beograd, proširenje i modernizacija postojeće veletržnice.
2. proizvodnja i prerada voća i povrća: staklenici i plastenici za povrće i jagodičasto voće za konzum i preradu (prerađivački kapaciteti postoje, a znatne količine se uvoze); uzgoj malina i kupina te izgradnja hladnjaka i sušara za voće (klimatski uslovi povoljni, postoji tržište prodaje u zemlji i inostranstvu), podizanje plantaža: oraha, lješnjaka, krušaka, višanja i jabuka (klimatski usovi su povoljni, a velike količene za konzum i preradu se uvoze),
3. vinogradarstvo i vinarstvo: podizanje vinograda i proizvodnja grožđa i vina prepoznatljivog geografskog porijekla,
4. uzgoj stoke, proizvodnja i prerada mesa: podizanje farmi, reprocentara, te proizvodnja mesnih i mlijecnih proizvoda viših faza obrade: tvrdi i polutvrdi sirevi, trajni i polutrajni mesni proizvodi (kobasice, mesne konzerve), mogućnost bescarinskog izvoza junećeg mesa za Tursku (tov uvozne teladi u BiH).
5. ribarstvo: uzgoj kvalitetne ribe za izvoz i podizanje prerađivačkih kapaciteta,
6. pčelarstvo: proizvodnja pčelinjih proizvoda prepoznatljivog geografskog porijekla za izvoz, uvođenje novih proizvoda prije svega za potrebe turizma i ugostiteljstva,
7. proizvodnja i prerada ljekovitog bilja, pečurki i sakupljanje šumskih plodova, prije svega pečurki i puževa i
8. uzgoj i prerada industrijskog bilja: šećerne repe i uljarica (soja i uljana repica).

5.3.2.5. Prerađivačka industrija nemetaličnih mineralnih sirovina

Republika Srpska ima veliko rudno bogatstvo i zato u ukupnom obimu stranih investicija od 2011. do 2014. godine preko 50% se odnosi na ulaganja u ovu privrednu granu. Međutim, s obzirom na to da Republika Srpska nastoji da privuče strane investicije koje teže povećanju efikasnosti, a raspolaže sa značajnim nemetaličnim mineralnim sirovinama, strana ulaganja u ovom sektoru bi imala značajnu ulogu kada se radi o izgradnji prerađivačkih kapaciteta, jer bi omogućili preradu nemetaličnih mineralnih sirovina, čime bi se obezbijedila viša faza obrade i izvoz proizvoda sa višom novododatom vrijednošću. Primjenom savremenim tehničko-tehnološkim metoda prerađivačka industrija nemetaličnih mineralnih sirovina bi mogla postati značajna privredna grana.

Republika Srpska raspolaže sljedećim nemetaličnim mineralnim sirovinama:

- tehnički građevinski kamen (krečnjaci, dolomiti, magmatske stijene) – skoro u svakoj opštini nalazi se jedan ili više potencijalno perspektivnih lokacija,
- opekarske gline – postoje veliki potencijali u području Prijedora, Banje Luke, Mrkonjić Grada, Bijeljine, Gacka, Berkovići itd. Međutim veoma mali broj je aktiviran (ciglane u Banja Luci, Bijeljini i Zvorniku),
- arhitektonsko građevinski kamen (ukrasni kamen) – jedino ležište gdje se trenutno vrši eksploatacija ove mineralne sirovine je u području Han Pijeska a prerada u Šekovićima, međutim potencijalna područja u pogledu pronalaženja ležišta arhitektonskog građevinskog kamena su: Trebinje, Bileća, Berkovići, Srebrenica, Teslić, Ozren, Prijedor itd.,
- keramičke i vatrostalne gline – područje Prijedora, ležište Crna Dolina. Kompletna proizvodnja plasira se u inostranstvo, jer nema nijednog prerađivača i proizvođača keramičkih proizvoda u Republici Srpskoj,
- kvarcni pjesak – postoje utvrđena značajna ležišta ove sirovine u području: Milića, Banja Luke, Prijedora.

Osim navedenih, postoje perspektivna područja za pronalaženje i sljedećih mineralnih sirovina:

- cementni laporci (neogeni basen Lješljana, Gacka i ostali neogeni baseni);
- kuhijska so, područje Lopara i Majkić Japre – Oštra Luka;
- kvarcne sirovine, područje Motajice i Mrkonjić Grada;
- magneziti, područje Rudog i Teslića;
- tufovi (pučolanski dodaci za proizvodnju cementa), područje Čelinca i Prnjavora;
- zeoliti (upotrebljava se za prečišćavanje raznih tečnosti i ulja, odstranjivanje raznih mirisa itd.), područje Čelinca i Milića.

Međutim, i pored značajnih rezultata, **da bi cijeli sektor prerađivačke industrije imao ulogu u privrednom razvoju zemlje u skladu sa svojim potencijalnim mogućnostima neophodno je uticati na promjenu sljedećih faktora:**

1. Vještine – sektor metalske industrije u Republici Srpskoj ima snažnu tradiciju i zato raspoloživost radne snage načelno nije veliki problem. Međutim, prisutan je nedostatak savremenih vještina i znanja koje tržište traži. Ovo je naročito izraženo u oblasti zavarivanja, gdje preduzećima izrazito nedostaje obučena radna snaga.
2. Kapaceteti za inovacije: nedostatak dovoljnih finansijskih sredstava i investicija u modernizaciju opreme i tehnologije za proizvodnju, kombinovan sa nedostatkom modernih vještina, doveli su do opadanja kapaciteta za inovacije u ovom sektoru. Zbog toga se preduzeća fokusiraju uglavnom na jednostavnije, osnovne proizvode i aktivnosti.
3. Fikcionisanje klastera: Fikcionisanje klastera je ograničeno. Zato preduzeća u ovom sektoru ne dobijaju u potpunosti priliku da iskoriste potencijalne sinergije i pozitivne efekte stvaranja klastera.
4. Pristup tržištu: s obzirom na to da je investiranje u ovom sektoru orijentisano na traženje efikasnosti, siguran pristup velikim izvoznim tržištima je ključan za strane investitore. Standardi kvaliteta i certifikati su pretpostavka za pristup na tržišta EU.
5. Međunarodna promocija: posebno radi privlačenja novih stranih ulaganja u sektor.

Da bi se navedeni nedostaci smanjili bilo bi poželjno sprovesti sljedeće mjere:

1. Razmatranje mogućnosti osnivanja Centra za podršku razvoja metalne industrije – čime bi se riješili problemi nedostatka vještina i kapaciteta za inovacije. Navedeni Centar bi mogao da bude u sklopu postojećih institucija koje se bave razvojem npr. Inovacioni centar Banja Luka, Univerzitet Banja Luka ili Univerzitet Istočno Sarajevo.
2. Analiza podsticaja u ovom sektoru čime bi se riješili problemi nestašice vještina, nedostatka kapaciteta za inovacije i ograničenog razvoja klastera. Ona bi obuhvatila detaljnu analizu programa podsticaja koji su trenutno dostupni preduzećima u ovom sektoru iz svih izvora, sa posebnim fokusom na ocjenu njihove djelotvornosti u ostvarenju navedenih ciljeva, te pronalaženju načina kako se podsticaji mogu najdjelotvornije primijeniti da se postignu postavljeni ciljevi u oblasti modernizacije vještina (podsticaji za obuku i obrazovanje), podrške inovacijama (podsticaji za istraživanje i razvoj) i formiranje klastera (podsticaji za jačanje veza i efekata preljevanja). Posebnu pažnju treba posvetiti pitanju održivosti i načinu kako se ovi programi mogu postepeno ukidati kad se postavljeni ciljevi ostvare.
3. Razvoj industrijskih/ekonomskih zona čime se rješava problem nedovoljnog razvoja klastera, čime se postiže bolja iskorištenost zona kao centralnih tačaka za razvoj klastera.
4. Unapređivanje sistema infrastrukture kvaliteta čime se omogućava lakši pristup odgovarajućim izvoznim tržištima. Ono obuhvata jačanje postojećih sistema infrastrukture kvaliteta u Republici Srpskoj sa ciljem da se pruži bolja podrška preduzećima u ovom sektoru u pridržavanju/primjeni međunarodno prihvaćenih standarda i certifikata kvaliteta, kao što su ISO i CE znak.
5. Jačanje promotivnih aktivnosti: čime se ostvaruje lakši i bolji pristup stranim investitorima, što podrazumijeva jačanje institucionalnog okvira za promociju investiranja i bolju promociju postojećih uspješnih slučajeva preduzeća u ovom sektoru.

Preduzeća u sektoru prerađivačke industrije u Republici Srpskoj se uglavnom fokusiraju na osnovne proizvode i aktivnosti sa malo dodate vrijednosti. Ključni cilj razvoja sektora je, da se proizvode proizvodi sa više dodate vrijednosti i da se poveća složenost i sofisticiranost proizvoda, što će značajno uticati na povećanje vrijednosti izvoza i otvaranje novih i kvalitetnijih radnih mesta u ovom sektoru.

5.3.3. Obnovljiva energija

Ulaganja u obnovljive izvore energije tzv. „zelena energija“ su na globalnom nivou porasla za 17% i postigla rekordna ulaganja u iznosu od 270 milijardi \$ u 2014. godini⁶⁶. Po broju odluka o stranim ulaganjima, ovo je sektor koji se najbrže razvija širom Evrope. U Njemačkoj veći broj radnih mesta je u sektoru obnovljive energije nego u automobilskoj industriji. Energetska strategija Republike Srpske navodi jasne ciljeve do 2030. godine u smislu osiguranja energetske sigurnosti, povećanja efikasnosti proizvodnje električne energije, smanjenja energetskog deficit-a, postepene liberalizacije tržišta, maksimizovanja izvora obnovljive energije, ograničenja emisija gasova koji proizvode efekat „staklene bašte“ i usklađivanje sa *acquisom* EU.

Iako podsticajne tarife za proizvedenu električnu energiju iz obnovljivih izvora predstavljaju teret odnosno dodatak na tarifu za električnu energiju za krajnje kupce, prednosti koje nose obnovljive

⁶⁶ Global Trends in Renewable Energy Investment 2015

energije mogle bi biti znatno veće naročito ukoliko bi se pokrenula proizvodnja opreme povezane sa obnovljivom energijom što bi stvorilo mogućnosti za otvaranje većeg broja radnih mesta i stvaranje dodate vrijednosti.

Zakon o obnovljivim izvorima energije i efikasnoj kogeneraciji dodatno uređuje ovu oblast i djelimično preuzima odredbe Direktive 2009/28/ES o obnovljivim izvorima energije. Akcioni plan za obnovljive izvore energije Republike Srpske (AP OIE RS) definiše zakonski obavezujuće ciljne nivoe i mjere za dostizanje ciljeva, tj. udio OIE u odnosu na ukupnu potrošnju energije u Republici Srpskoj po godinama i po sektorima do 2020. godine.

Republika Srpska ima značajan potencijal kada se radi o obnovljivim izvorima energije. Ova oblast se nalazi u početnim fazama razvoja i upravo zato pruža velike mogućnosti za strana ulaganja.

Prednosti koje Republika Srpska ima kada su u pitanju obnovljivi izvori energije su:

1. Male hidroelektrane

U Republici Srpskoj najznačajniji obnovljivi izvori u upotrebi su energija vodotoka (u velikim hidroelektranama) i drvo (za grijanje u domaćinstvima). Potencijal za razvoj hidroelektrana je značajan i velikim dijelom neiskorišten, a u smislu obnovljivih izvora energije ovdje je akcenat na manjim vodotocima, tj. na izgradnji malih hidroelektrana.

Ukupan hidroenergetski potencijal u području snaga od 0,5 do 10 MW procjenjuje se na 1500 GWh/god. Energetski potencijal u malim hidroelektranama koje su prepoznate kao kandidati za izgradnju iznosi oko 212 MW, odnosno oko 650 GWh/god. Energetski potencijal malih hidroelektrana instaliseane snage ispod 0,5 MW (mikro i mini hidroelektrane) nije istražen na području Republike Srpske.

2. Biomasa

Republika Srpska raspolaže značajnim potencijalom biomase koji može biti iskorišten za proizvodnju električne i toplotne energije.

Ukupan teoretski potencijal biomase u Republici Srpskoj je procijenjen na 31,08 – 46,24 PJ. Najveći dio (59%) je biomasa pogodna za sagorijevanje. Sa 39% slijedi biomasa pogodna za proizvodnju biogasa iz komunalnog otpada, stočarstva i energetskih usjeva. Sadašnja potrošnja biomase za sagorijevanje iznosi 16,96 PJ, što predstavlja 92% potencijala iz izvora na teritoriji Republike Srpske.

3. Geotermalni izvori

Provedena istraživanja pokazuju da je veliki dio Republike Srpske perspektivan u pogledu prisustva geotermalnih voda, najviše na prostoru Posavine, Semberije, Banjalučke kotline i Lijevče polja. Energetski potencijal je procijenjen na 1260 RJ. Najveći potencijal za upotrebu ovog izvora energije jeste u akvakulturi, agrokulturi, te za grijanje naselja.

4. Energija vjetra

Za područje Republike Srpske izrađen je Atlas vjetrova koji je potrebno verifikovati mjerjenjima vjetra. Teoretski iskoristiv potencijal za korišćenje energije vjetra procijenjen je na 640 MW i 1200 GWh/god.

Prema raspoloživom vjetropotencijalu može se izdvojiti 13 lokacija vjetroelektrana. Prema ekonomskoj opravdanosti prednost treba dati lokacijama za izgradnju vjetroelektrana srednje veličine. Sve lokacije, izuzev jedne su u Jugoistočnom dijelu Republike Srpske. Moguća je realizacija vjetroelektrana, imajući u vidu razna ograničenja, do 2020. godine, maksimalno snage do 100, odnosno 200 MW.

5. Energija sunca

Srednja godišnja ozračenost sunčevim zračenjem vodoravne površine u Republici Srpskoj je od 1,25 MWh/ m² za sjeverne dijelove do 1,55 MWh/ m² za južne dijelove. Primjena solarne energije u Republici Srpskoj je moguća u dva pravca: solarni kolektori za pripremu tople vode i toplove i fotovoltačni sistemi za proizvodnju električne energije. Studije koje je radila Republika Srpska o korištenju i promociji razvoja solarne energije jasno pokazuju da je Republika Srpska jedna od povoljnijih evropskih lokacija za njeno korištenje.

5.3.4. Turizam

Turizam je složena privredna i društvena djelatnost. Turizam kao generator razvoja povlači za sobom intenziviranje razvoja i svih ostalih grana privrede i ima multiplikatorski efekat potrošnje tako da su nemjerljivi efekti znatno veći od direktno prikazanih. Ova činjenica implicira da turizam zahtijeva društvene podsticaje ukoliko se želi postići njegov brži razvoj.

Turizam je grana koja bilježi najbrži razvoj u cijelom svijetu i ostvaruje najveće prihode putem izvoza:

- razvija se 1,5 put brže u odnosu na druge industrije,
- stvara mogućnost otvaranja radnih mjesta, budući da je radno-intenzivna grana,
- podstiče razvoj u cijeloj zemlji i to podjednako i u seoskim i gradskim sredinama,
- ulaganja u turizam kao pokazatelj sigurnosti zemlje potiči strana ulaganja i u ostale sektore,
- pruža ekonomsku korist i pojedincu i cijelom društvu,
- omogućava kulturnu i duhovnu nadgradnju stanovništva.

Davanjem strateškog značaja turizmu i osmišljenim organizovanjem turističke privrede, Republike Srpske stvorili bi se preduslovi da ona, uz poljoprivredu, postane jedna od vodećih grana privrede Republike Srpske.

Stoga je strateško opredjeljenje Republike Srpske u oblasti turizma rast prihoda i zaposlenosti, unapređivanje turističkog položaja Republike Srpske u odnosu na regionalno okruženje, unapređivanje kvaliteta i obima turističke ponude, rastuće domaće i inostrane tražnje.

Ovaj sektor uglavnom privlači turiste iz regiona. Turisti dolaze iz Srbije, Hrvatske i Slovenije i gravitiraju prema prirodnim banjskim i planinskim odmaralištima (kao što je Jahorina) i većim gradovima (Banja Luka, Trebinje, Višegrad).

Zvanični podaci koje je objavio Republički zavod za statistiku Republike Srpske⁶⁷ za turistički sektor u 2015. godini su sledeći:

Broj posjeta stranih gostiju smatra se izvoznom stranom turizma. Kao takav, turizam ne izvozi robu, ali izvozi usluge kroz turističke pakete. U Republici Srpskoj je u 2015. godini ukupno je ostvareno 294 781 dolazaka, te 686 944 noćenja.

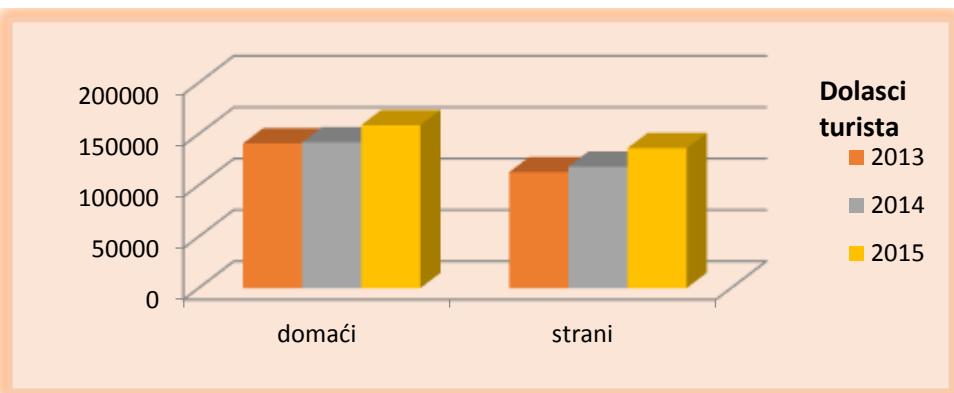
Što se tiče broja ostvarenih dolazaka u odnosu na prethodnu godinu bilježi se rast, odnosno povećanje broja dolazaka za 13,3 %. Turistička aktivnost mjerena ostvarenim brojem noćenja u 2015. godini bilježi takođe rast, odnosno povećanje broja noćenja od 14,7 % u odnosu na prethodnu 2014.godinu.

Tabela 33 sa grafikonima: Pregled dolazaka i noćenja turista u Republici Srpskoj na godišnjem nivou (2013–2015. godina)

DOLASCI TURISTA U REPUBLIKU SRPSKU						
	ukupno	stopa u %(U)	domaći	stopa u %(D)	strani	stopa u %(S)
2013	256277	6.24%	140886	1.18%	112767	10.58%
2014	260160	1.52%	141898	0.72%	118262	4.87%
2015	294781	13.31%	158571	11.75%	136210	15.18%

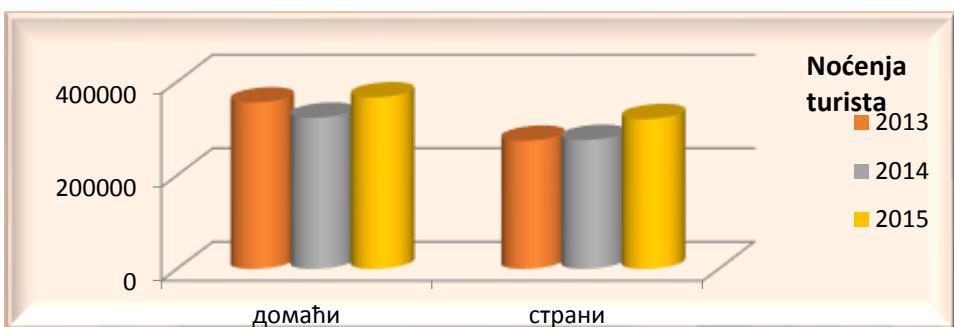

⁶⁷ Statistički godišnjak Republike Srpske 2015, Republički zavod za statistiku Republike Srpske.

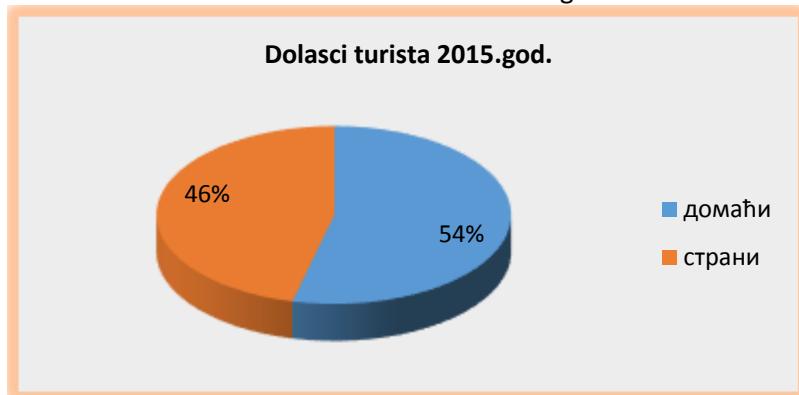
NOĆENJA TURISTA U REPUBLICI SRPSKOJ

	ukupno	stopa u %(U)	domaći	stopa u %(D)	strani	indeks(S)
2013	629663	0.00%	355727	-7.57%	273936	11.91%
2014	598668	-4.92%	323002	-9.20%	275666	0.63%
2015	686944	14.75%	366761	13.55%	320183	16.15%

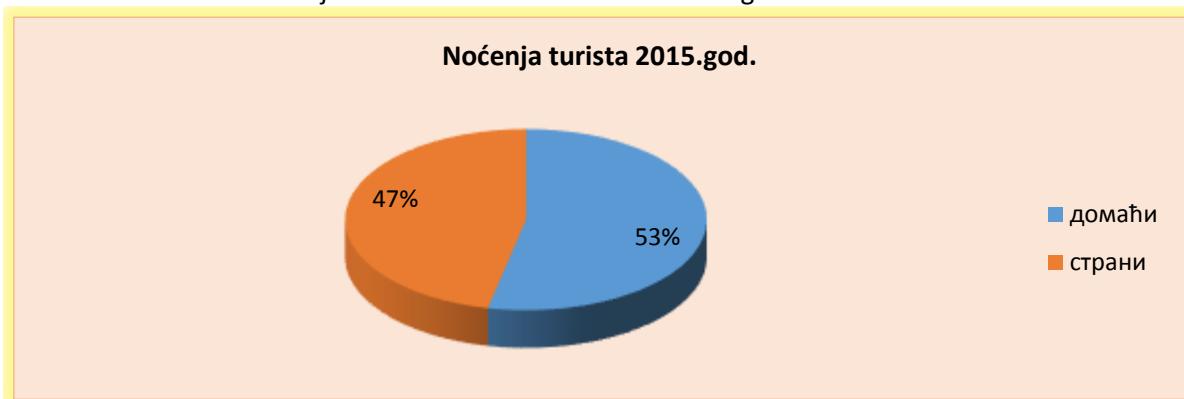

Od ukupnih dolazaka učešće dolazaka stranih turista iznosi 46 %, odnosno ostvarena noćenja stranih turista iznose 47 % od ukupnih noćenja u RS.

Grafikon 12: Struktura dolazaka domaćih i stranih turista u 2015. godini

Grafikon 13: Struktura noćenja domaćih i stranih turista u 2015. godini

Najveći broj inostranih turista koji su posjetili i boravili u Republici Srpskoj u 2015.godini dolaze iz susjednih zemalja od kojih prednjači Republika Srbija čineći 32.87% učešća od ukupnih inostranih dolazaka, te 31.36 % od ukupnih inostranih noćenja, zatim slijedi Hrvatska sa 12.86 % učešća u dolascima, te 22.56 % učešća u noćenjima, Slovenija sa 10.73 % učešća u dolascima, te 8.22% učešća u noćenjima, zatim slijede Crna Gora, Turska, Austrija, Italija i Njemačka.

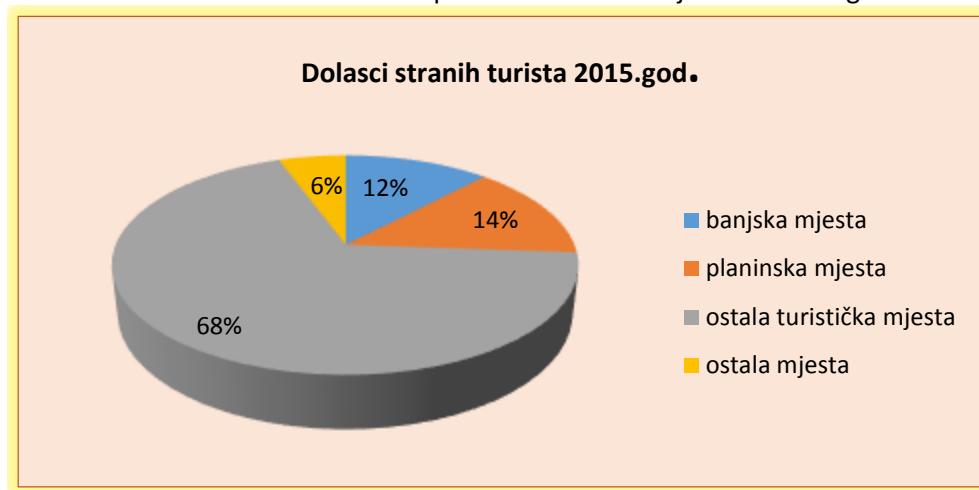
Tabela 34: Tabelarni prikaz deset zemalja sa najvećim učešćem u ostvarenim dolascima i noćenjima u Republici Srpskoj u 2015. godini

	Dolasci turista 2015	Učešće u %	Noćenja turista 2015	Učešće u %
STRANI TURISTI	136210		320183	
Srbija	44779	32.87	100400	31.36
Hrvatska	17513	12.86	72220	22.56
Slovenija	14617	10.73	26311	8.22
Crna Gora	4942	3.63	13752	4.30
Turska	8928	6.55	12496	3.90
Austrija	4921	3.61	9817	3.07
Italija	4947	3.63	9532	2.98
Njemačka	4400	3.23	9367	2.93
Švajcarska (uključujući Lihtenštajn)	1937	1.42	4217	1.32
Holandija	1938	1.42	4186	1.31

Tabela 35: Pregled ostvarenih dolazaka stranih turista po vrsti turističkih mjesta za 2015.godinu

vrsta mjesta	dolasci stranih turista 2015	Učešće u %
banjska mjesta	16411	12.05
planinska mjesta	19174	14.08
ostala turistička mjesta	93057	68.32
ostala mjesta	7568	5.56

Grafikon 14: Struktura dolazaka stranih turista po vrsti turističkih mjesta za 2015. godinu

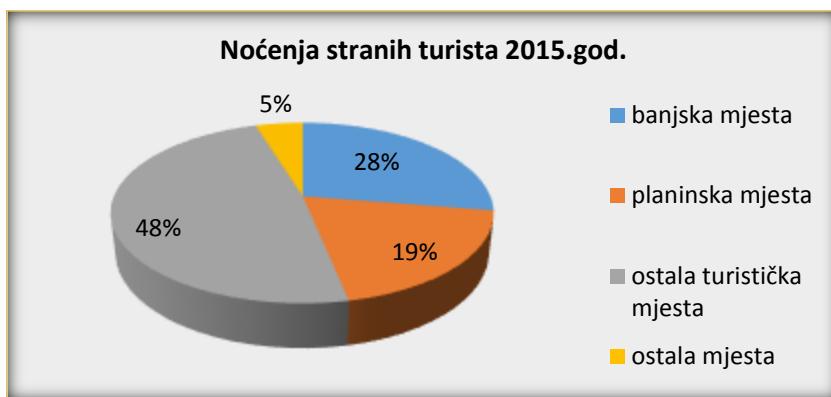

Analizirajući broj ostvarenih dolazaka stranih turista po vrsti turističkih mjesta, zapaža se da u ukupno ostvarenim dolascima stranih turista u 2015. godini najveći udio zauzima broj dolazaka ostvaren u ostalim turističkim mjestima sa 68,32 % učešća, potom slijede banjska i planinska mjesta, dok dolasci u ostalim mjestima imaju najmanji procentualni udio.

Tabela 36: Pregled ostvarenih noćenja stranih turista po vrsti turističkih mjesta za 2015. godinu

vrsta mjesta	noćenja stranih turista 2015	Učešće u %
banjska mjesta	88106	27.52
planinska mjesta	61656	19.26
ostala turistička mjesta	155199	48.47
ostala mjesta	15222	4.75

Grafikon 15: Struktura noćenja stranih turista po vrsti turističkih mesta za 2015. godinu⁶⁸

Izvor podataka: Republički zavod za statistiku Republike Srpske

Analizirajući broj ostvarenih noćenja stranih turista po vrsti turističkih mesta, zapaža se da u ukupno ostvarenim noćenjima stranih turista u 2015. godini najveći udio zauzima broj noćenja ostvaren u ostalim turističkim mjestima sa 48,47 % učešća, potom slijede banjska mjesta sa 27,52 % učešća, planinska mjesta sa 19,26 % učešća, dok noćenja u ostalim mjestima imaju najmanji procentualni udio od 4,75 %.

Promet u ugostiteljstvu (smještaj i djelatnosti pripreme i posluživanja hrane i pića) u četvrtom tromjesečju 2015. godine u odnosu na isti period prethodne godine veći je za 1,5 %, te u odnosu na prosjek 2014. godine veći je za 4,9 %. Vrste usluga koje trenutno nudi ovaj sektor predstavljaju klasičnu uslugu zasnovanu na smještaju, hrani i piću.

Republika Srpska, kao neistražena i nova destinacija na turističkom tržištu predstavlja potencijal i za turiste i za investitore.

Republika Srpska, zemlja planina i rijeka bogatih vodom, termalnih izvora, ekoloških i čistih predjela, nudi različite sadržaje za turiste. Najbolje mogućnosti za razvijanje prepoznatljive turističke ponude nalaze se u potencijalima za razvoj banjskog, planinskog i sportsko-avanturističkog turizma. Kroz ulaganja u infrastrukturu i suprastrukturu, turističko-informativne punktove, tematske mape, turističku signalizaciju i obogaćenu turističku ponudu, može se očekivati ne samo veći broj tranzitnih turista, nego i

⁶⁸ Republički zavod za statistiku je definisao:

Ostala turistička mjesta su druga mjesta koja posjeduju atraktivne faktore (npr. klimatske, zatim kulturno-istorijske spomenike i sl.), riječna i jezerska mjesta i dr, a koja se ne mogu razvrstati u naprijed navedena mesta (banjska, planinska).

Ostala mjesta su sva ostala mjesta koja se ne mogu razvrstati ni u jednu od prethodnih grupa (banjska, planinska, ostala turistička mjesta), a raspolažu ugostiteljskim objektima za smještaj.

produženje njihovog boravka na prolazu kroz Republiku Srpsku. Seoska domaćinstva prikazuju tradiciju, život na selu i gostoljubivost domaćina, a lovišta Srpske pružaju mogućnost lova trofejnih divljači.

Republika Srpska treba da se fokusira na banjski, odnosno zdravstveni turizam i na planinski turizam, jer ove dvije vrste turizma, uzimajući u obzir njihovu atraktivnost, mogu značajno da utiču i na povećanje zaposlenosti, priliv finansijskih sredstava u budžet i sveukupno privredno stanje.

„Olimpijska planina“ Jahorina privlačna je za ljubitelje zimskog turizma zbog blizine međunarodnog aerodroma, idealnog reljefa i konfiguracije planine, kvaliteta i raznovrsnosti turističke i gastronomске ponude tokom cijele godine. To su samo neke od značajnih prednosti ove planine. Da bi iskorištenost kapaciteta bila bolja, pogotovo u uslovima kada zime sa nedovoljno padavinama daju loše rezultate i smanjenu iskorištenost kapaciteta, bilo bi potrebno da se tokom proljeća i jeseni više fokusira i profiliše kao destinacija za kongresni turizam, a tokom ljeta kao atraktivna destinacija za sportski i avanturistički turizam. Posebno je značajan avanturistički turizam, koji je zastupljen u svim svjetskim ski-centrima, a Jahorina ima velike mogućnosti u pogledu razvoja ove vrste ponude, a uz to je izuzetno bogata autohtonim ljekovitim biljkama. Dodatne sadržaje za produženje sezone i smanjenje negativnih efekata sezonalnosti postojeće ponude, kada je Jahorina u pitanju, mogu se izbjegići implementacijom još uvijek važećeg Master plana Jahorina, usvojenog još 2008 godine, a koji sugerira mnogobrojne sadržaje za privlačenje turista tokom cijele godine.

Termalni i mineralni izvori rasprostranjeni na području cijele Republike Srpske, predstavljaju spoj blagotvornog dejstva prirode i zdravlja. Banjski centri vođeni stručnim znanjem i osobljem pružaju kvalitetne usluge u banjskom i zdravstvenom turizmu. Međutim, da bi se ostvarile konkurentske prednosti nedostaju kvalitetni smještajni kapaciteti koji bi korisnicima usluga pružili ponudu u skladu sa savremenim potrebama i tendencijama, sa dodatnim wellness i fitness sadržajima i ponudom jelovnika zdrave hrane.

Jahorina, odnosno opštine Pale i Trnovo kao i područja banja koje su pogodne za investiranje, mogu predstavljati potencijalne slobodne ekonomske zone. Izgradnja novih motela ili preuređivanje starih, a neiskorištenih hotela, putem stranih ulaganja, značajno bi doprinijeli razvoju ovog sektora privrede Republike Srpske.

Takođe, očuvanost prirode pruža velike mogućnosti za razvoj lovnog, eko i avanturističkog turizma. Prirodnu osnovu razvoja ovih oblika turizma predstavljaju nacionalni parkovi (Kozara i Sutjeska) i rezervati prirode (Perućica, Janj i Bardača). Nacionalni park „Sutjeska“ smatra se jednim od najbogatijih ekosistema i jednim od najljepših nacionalnih parkova u Evropi. Dva naša nacionalna parka „Sutjeska“ i „Kozara“ mogu biti atraktivne turističke destinacije za sve oblike „turizma u prirodi“ ako bi se obezbijedili odgovarajući smještajni kapaciteti i sadržaji, te na adekvatniji način vršila promocija.

Prirodni potencijali, stvorili su uslove i za investiciona ulaganja u turističku privredu.

S obzirom na prognozu da će turizam u svijetu, nastaviti sa stopom rasta i u narednom periodu, kako je predvidjela i WTO, evidentni su razvojni turistički potencijali RS. Svakako indeks rasta će uslovjavati znatna ulaganja u turističku infra i suprastrukturu, te intenzivniju promociju na svjetskom tržištu.

Republika Srpska ima sve uslove kao i druge destinacije, da razvija svoju turističku industriju i koristi prednosti globalnog razvoja. Prednosti investiranja u turističku privredu Republike Srpske ogledaju se u blizini emitivnih tržišta, povoljnom geografskom položaju, neistraženoj novoj destinaciji, povoljnom tržištu radne snage, te drugim investicionim prilikama.

5.3.5. Informaciono-komunikacione tehnologije

Informaciono-komunikacione tehnologije predstavljaju sektor sa potencijalima koji nisu dovoljno iskorišteni. Iako ovaj sektor ne spada u radno-intenzivne grane i ne dovodi do značajnog povećanja zaposlenosti, ipak razvijanje ovog sektora treba da bude jedan od prioriteta, jer ovaj sektor ima značajnu ulogu u privrednom razvoju zemlje. Uključivanje Republike Srpske u EU i globalne tokove gotovo je nezamislivo bez razvoja ovog sektora. Primjena dostignuća informaciono-komunikacionih tehnologija dovodi do povećanja produktivnosti, a povećanje produktivnosti dovodi do povećanja konkurentnosti.

Republika Srpska ima veliki potencijal za razvoj ovog sektora, pogotovo ako se uzme u obzir raspoloživost inženjera i naučnih kadrova iz ove oblasti, raspoloživost osnovne informacione infrastrukture i postojanje velikog broja malih preduzeća iz ove oblasti. Sve navedene prednosti Republiku Srpsku čine atraktivnom za strana ulaganja u ovom sektoru.

Informaciono-komunikacione tehnologije i njihova prisutnost u privrednim aktivnostima, takođe povećavaju atraktivnost svih ostalih sektora za privlačenje stranih ulaganja, tako da u savremenim uslovima predstavljaju jednu od najvažnijih determinanti stranih ulaganja.

Informaciono-komunikacione tehnologije imaju značajnu ulogu i u promociji zemlje i njenih potencijala za privlačenje stranih ulaganja.

6. SWOT ANALIZA

SNAGE	SLABOSTI
Bogatstvo prirodnim resursima	Značajan trgovinski deficit
Povoljan geostrateški položaj i blizina evropskog tržišta	Veličina tržišta
Liberalizovana trgovina: CEFTA, EFTA, Sporazum o stabilizaciji i pridruživanju, Sporazum o slobodnoj trgovini BiH sa Turskom	Nedovoljno razvijena infrastruktura
Stabilnost konvertibilne marke i niska inflacija	Nedovoljna tehnološka razvijenost
Liberalizovana regulativa vezana za strana ulaganja	Nedovoljna konkurentnost privrede
Izjednačen tretman domaćih i inostranih investitora	Nedovoljno brzo prilagođavanje obrazovnog sistema procesu reformi
Slobodan transfer dobiti u inostranstvo	Nedovoljna uslovi za akreditaciju, kontrolu kvalitetu, izdavanja potvrda (certifikacija) i pristupa drugim međunarodnim standardima
Pouzdan sistem zaštite od rizika za strane investitore: MIGA, bilateralni sporazumi o unapređivanju i zaštiti investicija	Djelimična završenost reformi u oblasti zemljišne politike
Uspostavljanje aftercare programa za strane investitore	Nedovoljna umreženost javnog, privatnog i naučnoistraživačkog sektora
Jednošalterski sistem registracije poslovanja	Nedovoljno razvijeni lanci vrijednosti
Povoljne poreske stope	
Konkurentna cijena električne energije	
Stabilan bankarski sistem	
Tradicija i iskustvo u industrijskoj proizvodnji	
Povoljan odnos između cijene i kvaliteta radne snage	

MOGUĆNOSTI	PRIJETNJE
Dalji razvoj finansijskih tržišta	Nepovoljna kretanja na globalnom planu
Dalji razvoj i ojačavanje institucija za privlačenje stranih ulaganja	Sklonost stranih investitora ka lakoj i brzoj zaradi bez želje za dugoročnim razvojem poslovanja u zemlji domaćina
Usaglašavanje zakonodavnih propisa sa EU standardima	Eksplotacija domaćih resursa radi izvlačenja ekstra profita u matične zemlje stranih investitora.
Razvoj klastera	Premještanje „prljavih“ tehnologija koje vode zagađenju životne sredine
Izgradnja velikih infrastrukturnih projekata	
Preporuke već postojećih investitora	
Prilagođavanje strukture i nivoa znanja zaposlenih potrebama stranih investitora	
Potencijal dijaspore	
Privredna predstavništva Republike Srpske u inostranstvu	
Povećanje bruto domaćih izdataka za istraživanje i razvoj i inovacije	

7. ZAKLJUČCI I PREPORUKE

Dugoročno održiv i stabilan rast je prioritet svakog društva. Postizanje ovog cilja podrazumijeva optimalno moguću kombinaciju domaćih i stranih investicija. Prvi strateški cilj Republike Srpske, definisan Ekonomskom politikom za 2016. godinu je stabilan privredni rast koji će se zasnovati na sljedećim reformskim oblastima: oporavak privrede i unapređivanje poslovne klime i konkurentnosti.

U uslovima kada domaća privreda nema dovoljno akumulacije za povećanje obima investicija neophodnih za postizanje strateških ciljeva, strana ulaganja imaju veliki značaj. Upravo zbog toga, pristup privlačenju stranih ulaganja predstavlja jedan od veoma važnih segmenata privredne aktivnosti, koji zahtijeva sistematičan pristup, pogotovo u uslovima nesigurnosti i negativnih kretanja kako na globalnom, tako i na regionalnom planu.

Strana ulaganja u Republiku Srpsku su u prethodnom periodu najvećim dijelom bila motivisana procesom privatizacije i tražnjom za resursima. Iako je Republika Srpska posljednjih godina postigla značajne rezultate u sprovođenju zakonskih i institucionalnih reformi i znatno poboljšala poslovni ambijent za strana ulaganja, strana ulaganja nisu dostigla zadovoljavajući nivo. Ovo je uzrokovano više akumulacijom raznih faktora nego jednim ključnim ograničenjem koje negativno utiče na strana ulaganja. Na ovakva kretanja su značajno uticala nepovoljna kretanja na globalnom i regionalnom planu.

Za privlačenje novih investitora je neophodno detaljno analizirati mogućnosti domaćih faktora proizvodnje, tražnju na inostranim tržištima, kretanje stranih ulaganja u svijetu i okruženju i u skladu sa tim formulisati poslovno okruženje i promociju zemlje kao lokacije atraktivne za strana ulaganja, a posebno analizirati strateški važne investitore i izgraditi poseban odnos prema njima.

Poboljšanje poslovnog ambijenta treba biti kontinuiran proces, koji stranim, ali i domaćim investitorima treba da obezbijedi sloboden ulazak na tržište, normalno poslovanje, ali i sloboden izlazak iz tržišta. Zbog toga je neophodno i dalje raditi na unapređivanju poslovnog okruženja u smislu smanjivanja administrativnih barijera u raznim oblastima, i to kako po broju, tako i po vremenu trajanja i troškovima. S obzirom na to da strane investitore najviše zanimaju troškovi, troškove poslovanja treba takođe detaljno analizirati. U skladu sa tim, neophodno je napraviti registar parafiskalnih davanja na republičkom i lokalnom nivou. Takođe, stranim investitorima ne samo da je potrebno omogućiti brz ulazak na tržište, nego i brz i jeftin izlazak sa tržišta. Iz tog razloga, neophodno je usvojiti kvalitetniji pravni okvir za stečaj. Stranim investitorima treba jasan i predvidiv zakonski okvir, kako bi mogli da planiraju svoje investicione aktivnosti.

Gotovo sve zemlje u regionu preduzimaju reforme i to je kontinuiran proces koji je posebno izražen zbog nesigurnosti ulaganja zbog povećanog rizika ulaganja prouzrokovanih krupnim promjenama u globalnoj ekonomiji. Upravo zbog ovih razloga, kao i zbog smanjivanja investicionih aktivnosti u EU, u regionu JIE se naglo povećala konkurenca u privlačenju stranih ulaganja.

Obzirom da su inovativnost i znanje osnovni preduslovi za povećanje konkurentnosti MSP, jedinica lokalne samouprave i privrede kao cjeline, neophodno je poboljšati kvalitet znanja i uskladiti ga sa

zahtjevima savremenog tržišta. Zbog toga je neophodno povećati izdvajanja za istraživanje i razvoj. Nauka i tehnologija zajedno sa poslovnom zajednicom treba da predstavljaju aktivnog učesnika u povećanju konkurentnosti zemlje, a samim tim i u povećanju konkurentnosti u privlačenju stranih ulaganja.

Osnivanje novih i razvoj postojećih klastera i strateški lociranih poslovnih i slobodnih zona predstavljaju izazov za povećanje konkurentnosti zemlje i pružaju mogućnost usmjeravanja stranih ulaganja u strateški važne sektore, lakše uključivanje MSP u globalne lance vrijednosti, a takođe i mogućnost učestvovanja stranih ulaganja u restrukturiranju privrede.

Potrebno je jačati i kapacitete za prihvat i promociju stranih investitora, kako na lokalnom, tako i na republičkom nivou i njihovu međusobnu saradnju. Novi koncept pristupa politici stranih ulaganja podrazumijeva mnogo aktivnije učešće svih nivoa vlasti, i to kada se radi i o postojećim i o potencijalnim investitorima, jer nije dovoljno samo privući investitore, nego i stimulisati ih da povećaju obim svog poslovanja, odnosno da povećavaju svoja ulaganja i da reinvestiraju. U tom smislu stranim investitorima je neophodno pružiti predinvesticionu podršku, podršku za vrijeme trajanja investicije i postinvesticionu podršku.

Za uspjeh postinvesticione podrške od velike važnosti je jačanje partnerstva između republičkih i lokalnih nivoa vlasti, što podrazumijeva stalno proširivanje broja jedinica lokalne samouprave koje se uključuju u program brige o postojećim investitorima.

Nadalje, privlačenje samo jednog velikog i poznatog investitora ima višestruke koristi za domaću ekonomiju. Osim što takav investitor obično investira značajnu količinu novca, njegov dolazak na domaće tržište ukazuje na povjerenje koje on ima prema zemlji domaćinu i na taj način ohrabruje i druge investitore da ulažu, odnosno promoviše zemlju kao poželjnu investicionu destinaciju. Aktivnosti velikog stranog investitora, pozitivno djeluju i na domaće investicije, povećavajući ih i dovodeći do oživljavanja cjelokupne privredne aktivnosti. Ovo ukazuje na potrebu aktivnosti na ciljanom marketingu i privlačenju stranih ulaganja. Da bi se izgradio ovakav pristup stranim investitorima, neophodno je osigurati konstantno obrazovanje i obuku kadrova koji rade na privlačenju stranih ulaganja.

Promocija stranih ulaganja podrazumijeva veće prisustvo na sajmovima, inostranim časopisima i drugim medijima, organizovanje i prisustvovanje investicionim konferencijama na sektorskem, regionalnom i međunarodnom nivou, kao i izradu savremenih promotivnih materijala.

Da bi se u potpunosti mogao sagledati efekat stranih ulaganja, neophodno je kontinuirano raditi na kvantifikaciji tih efekata, jer dobijeni rezultati mogu predstavljati dobru osnovu za dalje privlačenje stranih ulaganja.

Odgovarajuća investiciona politika mora da uzme u obzir i horizontalna pitanja (zajednička za sve sektore), kao što su pomenuti generalni zakonski i regulatorni okvir za ulaganja, ali i vertikalne (sektorske) specifičnosti. Radi maksimizacije potencijala stranih ulaganja, od ključne važnosti je uspostavljanje zdrave investicione politike koja će povećati integraciju privatnog sektora Republike Srpske u globalne lance vrijednosti putem uklanjanja zakonskih, regulatornih i birokratskih barijera za

privlačenje i zadržavanje stranih ulaganja. Dobro osmišljena politika može maksimizirati i potencijalne dodatne koristi za lokalnu privredu. Ovi uslovi prethode efikasnom oslobođanju potencijala sektora i poboljšanju konkurentnosti uopšte.

U nekoliko sektora lanci vrijednosti imaju slabe komponente i veze koje treba ojačati. Zbog toga su potrebni i strana ulaganja i razvoj malih i srednjih preduzeća – ne samo zbog radnih mesta, investicija ili tehnologije, već i da lokalnim preduzećima pomognu da ojačaju svoju konkurentnost.

Postoji značajan prostor da se unaprijede horizontalne investicione politike koje će dodatno poboljšati investicionu klimu i koje predstavljaju potreban prethodni element za sektorske, vertikalne mjere investicione politike, kojima će se dopuniti reformski zahvati na nivou čitave ekonomije.

Može se sumirati da je opšti cilj privući strane investicije koje će doprinijeti dodatnom zapošljavanju, izvozu, prenosu znanja i tehnologija, jačanju lokalne privrede tj. stranih investicija kojima se nastoji povećati efikasnost, a dok se operativni ciljevi mogu grupisati u sljedeće grupe:

1. poboljšanje konkurentnosti i unapređivanje poslovног okruženja
2. jačanje institucionalnih kapaciteta i razvoj partnerskih odnosa
3. aktivnosti promocije za ciljane sektore i ciljana tržišta.

Svaki od prioritetnih ciljeva je razrađen kroz akcioni plan, koji je sastavni dio nacrta Strategije. Akcioni plan sadrži aktivnosti za period do 2018. godine, a za period do 2020. godine će se vršiti usklađivanja sa promjenama na globalnom i regionalnom planu.

8. PRIJEDLOG AKCIONOG PLANA ZA REALIZACIJU STRATEGIJE SDU 2016-2020

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
I Poboljšanje konkurentnosti i unapređivanje poslovnog okruženja					
1	Poboljšanje konkurentnosti				
	Poboljšanje konkurentnosti u skladu sa međunarodno prihvaćenim pokazateljima konkurentnosti (Doing business – indeks lakoće poslovanja, globalni indeks konkurentnosti)	Skraćene i pojednostavljene procedure poslovanja, Kvalitetnije i brže provođenje postupaka stečaja i likvidacije, Jednostavnije pribavljanje radnih i boravišnih dozvola, kvalitetnije, jeftinije i brže regulisanje imovinsko-pravnih i radnih odnosa, unapređenje poslovne i opšte infrastrukture... , Usklađivanje obrazovnih programa sa potrebama privrede	Poboljšanje ranga u izveštaju Svjetske banke „Lakoća poslovanja“, Poboljšanje ranga u izveštaju Svjetskog ekonomskog foruma – Globalni indeks konkurentnosti, Poboljšanje indeksa ekonomskih sloboda (Heritidž fondacija),	Resorna ministarstva i druge upravne organizacije, sudovi...	kontinuirano
1.1.	Početak poslovanja				
	Dalje unapređenje uslova za početak poslovanja	U potpunosti osposobiti registar poslovnih subjekata RS, uvesti mogućnost e-registracije, u potpunosti uvezati lokalne zajednice sa jedinstvenim registrom poslovnih subjekata RS, razmotriti dalje mogućnosti smanjivanja vremena, procedura i uključenih institucija potrebnih za registraciju poslovanja, i dalje insistirati na smanjenju broja potrebnih dana i troškova za dobijanje PDV broja	Broj potrebnih dana, troška i procedura za početak poslovanja	Vlada Republike Srpske, Ministarstvo pravde, Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva, Privredni sudovi, APIF, Agencija za informaciono društvo RS	kontinuirano
1.2.	Građevinske dozvole				

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
	Dalje unapređivanje oblasti dobijanja građevinskih dozvola	Izvršiti analizu i provesti potrebne izmjene propisa kojima je uređen rad i nadležnost javnih preduzeća koja upravljaju komunalnom i javnom infrastrukturom, čije saglasnosti se pribavljaju u postupku izdavanja građevinskih dozvola radi skraćivanja rokova, smanjenje broja i vrsta formalnosti i procedura koje prethode izdavanju građevinske dozvole, a koje se provode prema posebnim propisima kojima je uređen rad javnih preduzeća, kao i da se smanje ili u potpunosti ukunu takse i druge naknade određene tim propisima koje predstavljaju parafiskalne namete	Pojednostavljenje postupka, smanjeni troškovi i skraćivanje rokova prilikom pribavljanja građevinske dozvole	Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju, javna preduzeća koja upravljaju javnom i komunalnom infrastrukturom	kontinuirano
1.3.	Zemšljište				

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
	Dalje unapređenje oblasti (registrovani, tržište, ...)	Izrada strateškog dokumenta novog srednjoročnog Programa poslova premjera i osnivanja katastra nepokretnosti za period 2016-2020. godine.	<p>Utvrđeni strateški ciljevi:-</p> <p>Masovno osnivanje jedinstvene evidencije katastra nepokretnosti u urbanim dijelovima gradova i opština, u cilju obezbjeđivanja preduslova za efikasno tržište nepokretnostima.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Planiranti precizno i realno u petogodišnjem periodu osnivanje katastra nepokretnosti, te formirati tačnu i ažurnu evidenciju o nepokretnostima i pravima na njima. - Cilj Programa u smislu imovinsko-pravnih poslova Uprave treba da postigne visok stepen riješenosti predmeta na realizaciji strateških investicionih projekata od opšteg interesa za Republiku Srpsku, lokalnih zajednica i građana. 	Republička uprava za geodetske i imovinsko-pravne poslove -RUGIPP	2016 - 2020.
1.4.	Radni odnosi i zapošljavanje				
	Dalje unapređenje pravnog okvira i uslova za zapošljavanje	Donošenje nove "Strategije zapošljavanja u RS za period 2016-2020" i pripadajućeg akcionog plana	Utvrđeni ciljevi i mјere zapošljavanja i povećanje zaposlenosti u RS za novi strateški period	Ministarstvo rada i boračko-invladiske zaštite, socijalni partneri, JU Zavod za zapošljavanje RS"	2016

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
		Pojednostavljenje procedura dobijanja radnih dozvola	Smanjiti broj potrebnih dana i troškove	Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite RS, Zavod za zapošljavanje RS	2016
		Jačanje kontrolne funkcije institucija u vezi sa poštovanjem propisa iz oblasti radnih odnosa, zapošljavanja i zaštite na radu	Dosljedna primjena zakonskih propisa iz oblasti radnih odnosa, zapošljavanja i zaštite na radu	Republička uprava za inspekcijske poslove RS, Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite RS	kontinuirano
		Podsticajne mjere za zapošljavanje u privredi	Doneseni propisi, programi i mjere podsticaja zapošljavanja u privredi i povećan broj zaposlenih	Ministarstvo finansija, Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite, Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva, Zavod za zapošljavanje RS, RARS RS, Privredna komora RS	2016
		Poboljšanje informisanosti privrednih subjekata o raspoloživoj podršci zapošljavanju	Dostupne informacije na svim javnim portalima institucija	Ministarstvo rada i boračko-invalidske zaštite RS, Zavod za zapošljavanje RS	2016
1.5.	Porezi i dopinosi				
	Smanjenje poreskog opterećenja na rad, oslobođanje dodatnih sredstava za ostvarivanje dodatnih investicija i rasterećenje privrednih subjekata	Usvajanje Zakona o doprinosima	Usvojeni zakoni, oslobođena dodatna sredstva za investicije	Ministarstvo finansija, Poreska uprava RS	2016

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
	Dalje unapređenje stanja u oblasti poreza, nastavak ugrađivanja najmodernejih principa oporezivanja dobiti koji se koriste u razvijenim zemljama i zemljama Evropske unije	Implementacija Zakona o porezu na dobit i dorada u skladu sa novim trendovima	dodatno unaprijeđena oblast oporezivanja dobiti u skladu sa modernim principima	Ministarstvo finansija, Poreska uprava RS	kontinuirano
	Stvaranje pravnog osnova za uspostavljanje Registra parafiskalnih nameta u Republici Srpskoj, analiza istih i ukipanje ili smanjenje neopravdanih parafiskalnih nameta	Donošenje Zakona o poreskom sistemu	Usvojen Zakon, utvrđen postupak uvođenja novih , povećanja, smanjenja ili ukipanja neopravdanih parafiskalnih nameta u Republici Srpskoj	Ministarstvo finansija, Poreska uprava RS, resorna ministarstva	2016
1.6.	Pristup finansijama				
Poboljšati pristup finansijama		Prilagođavanje postojećih kreditnih linija (IRB, ali i ostalih) i poboljšanje uslova i kriterijuma za kreditiranje	Povoljniji pristup finansijama	Banke, Vlada RS	kontinuirano
		Povećati stepen informisanosti o kreditnim linijama	Kvalitetniji pristup informacijama	IRBRS, banke	2016
		Uvođenje novih garantno-kreditnih linija za podršku poljoprivredi, industriji i sektoru usluga, za podršku razvoju inovativnih preduzeća, podršku inovacijama i uvođenju tehnologija, te podršku izvozno orijentisanim privrednim društvima	Povoljniji pristup finansijama	GFRS, MNT, MIER, MTT, Inovacioni centar BL	2016
		Izrada i usvajanje "Studije razvoja tržišta rizičnog kapitala u RS"	Kvalitetnija podrška investitorima	RARS RS, Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva	2016
1.7.	Obrazovanje i privreda				

	OPERATIVNI CILj	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
Poboljšati strukturu stručne radne snage u skladu sa potrebama tržišta		Prilagođanje upisne politike potrebama tržišta rada i nastavku školovanja u srednjim školama i visokoškolskim ustanovama	Unapređenj obrazovni sistem i prilagođena upisna politika potrebama tržišta rada i visokoškolskih ustanova	Ministarstvo prosvjete i kulture; Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva; Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede; Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinastvo i ekologiju; RARS RS; Privredna komora RS; Unija udruženja poslodavaca RS, Savez sindikata RS	2016, 2017
		Povećanje udjela i kvaliteta praktične nastave u obrazovnom sistemu RS uskladišanjem NPP i opremanjem školskih laboratorijskih za vježbu i radionica sa savremenim učilima u skladu sa dostignućima u nauci i tehnologiji	Unaprijeđen obrazovni sistem RS povećanim brojem praktične nastave u stručnim školama u skladu sa potrebama tržišta rada Poboljšan kvalitet praktične nastave	Ministarstvo prosvjete i kulture; Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva; Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede; Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinastvo i ekologiju; RARS RS; Privredna komora RS; Unija udruženja poslodavaca RS; Savez sindikata RS	2016, 2017

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
		Donošenje i provođenje programa dodatnog obrazovanja i prekvalifikacije, osposobljavanja i doobuke u zanimanja koja su tražena na tržištu rada i industriji	Doneseni programi dodatnog obrazovanja i prekvalifikacije, osposobljavanja i doobuke Sprovedeni programi dodatnog obrazovanja i prekvalifikacije, osposobljavanja i doobuke	Ministarstvo prosvjete i kulture, Ministarstva rada i boračko-invalidske zaštite RS, Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva	2016, 2017
		Uspostavljanje i jačanje saradnje između obrazovnih institucija RS i privrede u cilju prilagođavanja sistema obrazovanja potrebama poslodavaca	Uspostavljanje sistemske veze između potreba privrede za radnom snagom i obrazovnog sistema na svim nivoima u smislu izrade adekvantnih strateških dokumenata	Ministarstvo prosvjete i kulture, Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva, RARS RS, Privredna komora RS, Unija udruženja poslodavaca RS	2016, 2017
1.8.	Intelektualno vlasništvo				
	Unapređenje oblasti i zaštita prava intelektualnog vlasništva	Sprovođenje redovne i vanredne tržišne kontrole u pogledu zaštite prava intelektualnog vlasništva	Efikasna zaštita intelektualnog vlasništva u praksi	MUP, Inspektorat RS, Sudovi RS	kontinuirano
		Dalje unapređenje i promocija edukativnog sajta IP Panorama sa sadržajima Svjetske organizacije za intelektualnu svojinu	Unapređenje dostupnosti materijala na srpskom jeziku iz oblasti prava intelektualno svojine (http://ippanorama.aidrs.org/)	Agencija za informaciono društvo RS	kontinuirano
1.9.	Konkurenčija				
	Jačanje pravila konkurenčije	Izrada redovnog "godišnjeg izvještaja o dodijeljenoj državnoj pomoći u RS"	Transparentno dodjeljivanje programa pomoći u RS i pregled programa državne pomoći	Ministarstvo finansija, nadležna ministarstva, gradovi i opštine RS	godišnje

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
		Jačanje transparentnosti dodjeljivanja državne pomoći u RS	Provđeni propisi iz oblasti državne pomoći i transparentno dodjeljivanje programa pomoći u RS	Ministarstvo finansija, nadležna ministarstva, gradovi i opštine RS	kontinuirano
1.10.	Infrastruktura kvaliteta				
	Unaprijediti sistem metrologije i metrološkog nadzora u RS	Usvajanje i implementacija "Strategije metrologije Republike Srpske"	Obezbeđenje sigurnosti i tačnost rezultata mjerena u skladu sa zahtjevima utvrđenim na međunarodnom nivou za sve učesnike u prometu roba i usluga i obezbjeđenje međunarodne sledivosti mjerena u RS	Republički zavod za standdizaciju i metrologiju, Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva	2016, 2017
	Unaprijediti sistem standardizacije u RS	Usvajanje i implementacija "Strategije razvoja standardizacije u RS"	Definisani dalji pravci razvoja standarizacije i osnova za stvaranje preduslova za upotrebu standarda u postizanju ekonomskog razvoja zasnovanog na konkurentnosti roba i usluga, a uskoj vezi s time su: podsticaj za razvoj inovacionih aktivnosti, transfer tehnologija, uspostavljanje tržišnih odnosa i slobodno kretanje roba i usluga	Republički zavod za standdizaciju i metrologiju, Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva	2016, 2017

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
	Poboljšati informisanost privrednih subjekata o potrebnim uslovima za poslovanje i plasiranje proizvoda na tržištu	Unapređenje rada "Informacione tačke za tehničke propise RS" u Republičkom zavodu za standarizaciju i metrologiju	Pružanje jasnih i potpunih informacija o važećim propisima u RS i potrebnim uslovima za poslovanje i plasiranje proizvoda na domaćem tržištu, kao i davanje podatka o budućim tehničkim propisima koji imaju odredbe koje se odnose na spoljno-trgovinsko djelovanje	Republički zavod za standardizaciju i metrologiju, nadležna ministarstva	kontinuirano
	Unaprijediti saradnju u oblasti infrastrukture kvaliteta	Unapređenje saradnje sa nadležnim institucijama u oblasti infrastrukture kvaliteta u FBiH, na nivou BiH i regionalno	Harmonizacija tehničkih propisa, postupaka ocjenjivanja usaglašenosti i ispitivanja proizvoda, etaloniranja i verifikacije mjerila, razmjena prevoda standarda, poboljšanje tržišnog nadzora, rješenje spornih pitanja sa Institutom za metrologiju BiH u vezi nadležnosti u oblasti zakonske metrologije	Republički zavod za standardizaciju i metrologiju, Komisija za metrologiju RS	2016, 2017
1.11.	Tehničko zakonodavstvo i sistem ocjenjivanja usaglašenosti proizvoda Republike Srpske				

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
	Usklađivanje tehničkog zakonodavstva sa zakonodavstvom EU	Donošenje zakona i podzakonskih akata planiranih "Akcionim planom za preuzimanje u pravni sistem Republike Srpske propisa EU u oblasti slobodnog kretanja roba"	Povećanje konkurentnosti domaćih proizvoda, povećanje bezbjednosti proizvoda, zaštita potrošača, obezbjeđenje preduslova za bolji rad laboratorija za ispitivanje verifikacije mjerila, kao i nadzora na tržištu u RS, zaštita proizvođača i uvoznika mjerila i mjernih uređaja, stvaranje preduslova za stvaranje novih privrednih subjekata i novih radnih mjesta	Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva, Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju, Ministarstvo saobraćaja i veza, Ministarstvo zdravlja i socijalne zaštite, MUP, Republički zavod za standarizaciju i metrologiju, Ministarstvo za ekonomске odnose i regionalnu saradnju	kontinuirano
	Unaprijediti sistem za ocjenjivanje usaglašenosti proizvoda, ispitnih laboratorijskih i kontrolnih tijela	Imenovanje tijela za ocjenjivanje usaglašenosti proizvoda, ispitnih laboratorijskih i kontrolnih tijela	Uspostavljen sistem za ocjenjivanje usaglašenosti proizvoda u RS prihvatljiv za zemlje u okruženju i u EU i stvaranje preduslova za priznavanje dokumenta o usaglašenosti proizvoda BiH	nadležna ministarstva	kontinuirano

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
	Poboljšati informisanost o važećim tehničkim propisima u RS	Formiranje i održavanje "Baze važećih tehničkih propisa RS"	Sveukupni pregled važećih propisa i nadležnosti za njihovo donošenje i praćenje primjene u RS i definisanje sveukupno važećih propisa preuzetih iz SFRJ i SRBiH	Republički zavod za standardizaciju i metrologiju, Ministarstvo za ekonomski odnose i regionalnu saradnju, nadležna ministarstva, Privredna komora RS	kontinuirano
	Unaprijediti tehničko zakonodavstvo	Utvrđivanje nadležnosti, donošenje "Aktionog plana za stavljanje van primjene neprimjenjivih tehničkih propisa preuzetih iz SFRJ i SRBiH i JUS standarda sa obavezujućom primjenom" i stavljanje van primjene neprimjenjivih tehničkih propisa i obavezujućih JUS standarda, preuzetnih iz SFRJ i SRBiH	Identifikovani neprimjenjivi i prevaziđeni propisi preuzeti iz SFRJ i SRBiH, utvrđena nadležnost organa uprave za te propise, utvrđena pravna norma za njihovo stavljanje van primjene i doneseni propisi kojima se isti stavljuju van primjene u RS	Vlada RS, nadležna ministarstva, Republički sekretarijat za zakonodavstvo RS	2016
1.12.	Zaštita životne sredine				
	Stvaranje uslova za zaštitu životne sredine u skladu sa međunarodnim principima	Priprema i usvajanje Strategije upravljanja otpadom u Republici Srpskoj	Definisanje strateških pravaca i unapređenje oblasti	Vlada RS, Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju,	2016

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
		Izrada akcionog Programa: Uspostavljanje Infrastrukture geoprostornih podataka Republike Srpske – IGPRS 2016-2020.godina	IGPRS će se uspostaviti u skladu sa principima definisanim u INSPIRE direktivi (engl. <i>Infrastructure for Spatial Information in Europe</i> – Infrastruktura za prostorne informacije u Evropi. INSPIRE je direktiva Evropske komisije sa ciljem da kreira infrastrukturu za geopodatke u Evropi sa akcentom na pitanja životne sredine). Cilj uspostave IGPRS je uspostavljanje infrastrukture, koja će obezbijediti podršku kvalitetnom i stabilnom razvoju životne sredine	U skladu sa Zakonom o premjeru i katastru Republike Srpske institucije nadležne za uspostavu Infrastrukture geoprostornih podataka Republike Srpske:pUprave kao nosioca aktivnosti su: - Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju, - Ministarstvo uprave i lokalne samouprave, - Ministarstvo nauke i tehnologije, - Ministarstvo saobraćaja i veza, - Ministarstvo unutrašnjih poslova, - Ministarstvo industrije, energetike i rудarstva - Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede, - Ministarstvo finansija - Republički zavod za statistiku	2016 -2020.

	OPERATIVNI CILj	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
1.13.	Energetska efikasnost i obnovljivi izvori energije				
	Smanjenje finalne potrošnje energije za 9% do 2018.godine u odnosu na prosjek iz perioda od 2006-2010.godine	Implementacija "Aкционог плана за energetsku efikasnost RS do 2018"	Ostvarene uštede u potrošnji energije	Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju; Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva; Fond za zaštitu životne sredine i energetsku efikasnost; Ministarstvo saobraćaja i veza	2016-2018
	Povećanje učešća energije iz obnovljivih izvora u procentu od 48% u odnosu na finalnu potrošnju energije	Implementacija "Aкционог плана за korištenje obnovljivih izvora energije RS"	Smanjenje potrošnje finalne energije i povećanje učešća energije iz obnovljivih izvora u odnosu na finalnu potrošnju energije u RS , učešće	Ministarstvo za prostorno uređenje, građevinarstvo i ekologiju; Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva; Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede; Fond za zaštitu životne sredine i energetsku efikasnost; Ministarstvo saobraćaja i veza	2016-2020
1.14.	Digitalno društvo				

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
Razvoj informacionog društva		Implementacija mjera i standarda informacione bezbjednosti	Donešen Zakon o informacionoj bezbjednosti, doneseni podzakonski akti, osnovano Odjeljenje za informacionu bezbjednost (OIB), Republika Srpska dio međunarodnih sajber-sekuritetskih asocijacija	Agencija za informaciono društvo RS - OIB	2016, 2017
		Realizacija projekta "Otvorena Vlada" u Republici Srpskoj	Povećana transparentnost rada institucija kroz široku saradnju sa civilnim sektorom i uspostavljanje funkcionalnog portala sa mašinski čitljivim podacima vladinih izvora, podržan razvoj i konkurentnost mikro i mini kompanija u IT sektoru koje se bave pružanjem usluga vezanih za obradu podataka i razvoj elektronskih servisa	Agencija za informaciono društvo RS	2016
		Realizacija projekta "Unapređenje investicionog okruženja i institucionalno jačanje - ICIS"	Uspostavljene osnovne komponente infrastrukture za razmjenu podataka, zasnovanih na konceptu interoperabilnosti između institucija, uspostavljene kontaktne tačke u kontekstu razmjene podataka između inspekcijskih službi	Agencija za informaciono društvo RS	2016, 2017
		Stvaranje uslova i primjena elektronskog poslovanja i razvoja informacionog društva	Povećanje konkurentnosti	Agencija za informaciono društvo RS, ostale nadležne institucije	kontinuirano

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
1.15.	Inovacije				
	Podrška razvoju nauke i inovacija	Donošenje Strategije naučnog i tehnološkog razvoja Republike Srpske 2017-2021.	Povećan broj inovacija u Republici Srpskoj	Ministarstvo nauke i tehnologije, Republički savjet za nauku i tehnologiju	2016
		Obezbeđenje podrške istraživačkim projektima i projektima razvoja tehnologija koji stvaraju preduslove za saradnju sa poslovnim sektorom	Povećana podrška inovativnosti kroz novouspostavljene edukativne, promotivne i finansijske instrumente	Ministarstvo nauke i tehnologije, RARS, Ministarstvo industrije, energetike i rудarstva, ostala ministarstva, RARS RS	2016
		Pojačati aktivnosti na uspostavljanju i razvoju inovacionog sistema Republike Srpske	Povećan broj inovatora i procenat podržanih inovatora	Ministarstvo nauke i tehnologije i ostala ministarstva	kontinuirano
	Izgradnja kapaciteta za podršku razvoju novih proizvoda i usluga	Razmotriti potrebe i mogućnosti za osnivanje centra za dizajn i razvoj proizvoda	Unapređivanje konkurentnosti	Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva, ostala ministarstva, Privredna komora RS	2016
1.16.	Koncesije				

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
	Usaglašavanje višestrukih naknada za korištenje prirodnih dobara i resursa, koje se sada plaćaju po istom osnovu	Izvršiti analizu propisa kojima se uređuju naknade za korištenje prirodnih resursa u svrhu proizvodnje električne energije i njihov uticaj na poslovanje privrednih subjekata u oblasti proizvodnje električne energije, te pokrenuti postupak izmjene Zakona o naknadama za korištenje prirodnih resursa u svrhu proizvodnje električne energije i Zakona o koncesijama	Na jedinstven način riješiti pitanje naknada za korištenje prirodnih resursa za potrebe proizvodnje električne energije, kako bi se obezbijedio bolji poslovni ambijent za privredne subjekte, kao i potencijalne investitore u ovoj oblasti, s obzirom da prema važećim propisima privredni subjekti plaćaju naknadu po istom osnovu dva ili više puta	Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva	2016
1.17.	Poslovne zone				
Uspostavljanje i razvoj poslovnih zona		Izrada Programa razvoja poslovnih zona koji će obuhvatiti kategorizaciju zona i ažuriranje baze podataka o zonama uz primjenu GIS aplikacije	Sistemsko uređenje oblasti	Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva, RARS, ovlaštena institucija sa licenciranim GIS softverom	2016
		Iniciranje izmjena i dopuna zakonskog okvira koji se odnosi na razvoj zona i prenos vlasništva sa Republike na JLS kod perspektivnih zona	Povećanje konkurentosti i izvoza	Ministarstvo industrije, energetike i rustarstva, ostala ministarstva, RUGIP	2016
		Obezbeđenje sredstava za pripremu prostorno-planske dokumentacije za poslovnu zonu, projektne dokumentacije za infrastrukturu i sufinansiranje izgradnje infrastrukture u poslovnim zonama	Povećanje konkurentosti i izvoza	Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva, donatori, jedinice lokalne samouprave	2016, nadalje
1.18.	Slobodne zone				

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
	Stvaranje uslova za razvoj ekonomski opravdanih slobodnih zona	Analiza postojeće regulative u ovoj oblasti i prijedlozi za unapređenje, te uspostavljanje bar jedne slobodne zone u Republici Srpskoj	Unapređenje konkurentnosti i povećanje izvoza	Vlada Republike Srpske, Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva, Ministarstvo za ekonomske odnose i regionalnu saradnju	2016, 2017, 2018
1.19.	Klasteri				
	Podrška razvoju klastera	Identifikacija potencijalnih klasterskih inicijativa i podrška njihovom nastajanju i funkcionisanju	Povećanje izvoza i konkurentnosti	Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva, RARS, ostali	2016
		Povezivanje klastera i klasterskih inicijativa sa naučnoobrazovnim organizacijama i drugim institucijama i klasterima u okruženju	Povećanje izvoza i konkurentnosti	RARS, klasteri	2016
		Unapređenje rada Banjaluka IT klastera u cilju podrške konkurentnosti MSP u oblasti informacionih tehnologija	Povećanje broja aktivnih IT timova i MSP koji doprinose razvoju sektora	klaster, Gradska razvojna agencija Banjaluka, Agencija za informaciono društvo Republike Srpske - AIDRS	2016
		Podrška povećanju izvoza preduzeća na nova tržišta i razvoju proizvoda i usluga kroz nove transnacionalne klastere	Povećanje izvoza i konkurentnosti	Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva, RARS, donatori	2016

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
		Promocija razvoja klastera kroz organizaciju sastanka, radionica i foruma, a posebno u oblasti industrije i turizma. Inicirati udruživanje lokalnih turističkih organizacija u regionalne klastere horizontalnog tipa tzv MTO (međuopštinska turistička organizacija prema Zakonu o turizmu), te potom njihovo udruživanje sa privatnim sektorom tzv javno - privatno partnerstvo a kroz vertikalne klastere u turizmu i u privredne klastere .	Povećanje izvoza i konkurentnosti, povećanje prihoda od turizma kao specifičnog oblika nevidljivog izvoza	Ministarstvo industrije, energetike i rудarstva, Ministarstvo trgovine i turizma, RARS, donatori	2016 kontinuirano
1.20.	Javno-privatno partnerstvo				
	Unaprijediti uslove za realizaciju projekata na osnovama javno privatnog partnerstva	Pokrenuti pregovore u vezi sa izmjenama Zakona o JPP kroz javnu raspravu o prijedlozima za unapređenje zakona o JPP	Analizirati postojeći pravni okvir i moguća unapređenja	MF u saradnji sa PK RS, Unijom poslodavaca, Savezom opština i gradova i drugim zainteresovanim stranama	2016
1.21.	Saobraćajna infrastruktura				
	Unaprijediti saobraćajnu infrastrukturu	Donošenje strateških dokumenata iz oblasti javnih puteva	Sistemski pristup poslovnima održavanja, zaštite, izgradnje i rekonstrukcije putne mreže	JP "Autoputevi RS"	2016
		Radovi na izradi glavnog projekta i izgradnji auto-puta Banja Luka-Doboj, dionica Prnjavor-Doboj dužine 37km	Modernizacija putne mreže	JP "Autoputevi RS"	2016
		Radovi na izradi glavnog projekta i izgradnji auto-puta Banja Luka-Doboj, dionica Banja Luka -Prnjavor dužine 35km	Modernizacija putne mreže	JP "Autoputevi RS"	2018

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
		Aktivnosti u vezi sa potpisivanjem ugovora sa potencijalnim investitorom (koneski partneri) za izgradnju autoputa na dionici Glamočani-Banja Luka-Mrkonjić Grad-Mlinište	Modernizacija putne mreže	JP "Autoputevi RS"	kontinuirano
		Aktivnosti na pripremama za projektovanje i traženju potencijalnih investitora za izgradnju autoputa ili brzog puta na dionici Banja Luka - Prijedor	Modernizacija putne mreže	JP "Autoputevi RS"	kontinuirano
		Izrada Studijske dokumentacije za izgradnju brzog puta Sarajevo – Podromanija – Rogatica – Međeđa – Donje Vardište, na Ruti 3 SEETO sveobuhvatne mreže	Modernizacija putne mreže i povećanje stepena regionalne povezanosti	Ministarstvo saobraćaja i veza	2016 - 2018
		Izrada Projektne dokumentacije za izgradnju magistralnog puta Brod na Drini – Hum – granica sa Republikom Crnom Gorom (Šćepan Polje) u dužini od oko 21 km, na Ruti 2b SEETO sveobuhvatne mreže	Modernizacija putne mreže i uvezanost sa regijom	Ministarstvo saobraćaja i veza	2016 - 2017
		Izrada Studijske dokumentacije za poboljšanje puta Sarajevo - Brod na Drini, na ruti 2b SEETO sveobuhvatne mreže	Modernizacija putne mreže i povećanje stepena regionalne povezanosti	Ministarstvo saobraćaja i veza	2016 - 2017
		Priprema preliminarnih studija i projekata za poboljšanje magistralnog puta M-16 od granice sa FBiH do Banjaluke sa izgradnjom obilaznice oko grada Banjaluka, na ruti 2a SEETO sveobuhvatne mreže	Modernizacija putne mreže	Ministarstvo saobraćaja i veza	2016 - 2018
		Aktivnosti u vezi sa izgradnjom međudržavnog mosta preko rijeke Save kod Gradiške	Modernizacija putne mreže	Ministarstvo saobraćaja i veza, JP "Autoputevi RS"	kontinuirano

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
		Aktivnosti u vezi sa pronalaženjem izvora finansiranja za izgradnju auto-puta Dobojsko-Vukosavlje na koridoru Vc, u dužini od 46,6 km	Modernizacija putne mreže	JP "Autoputevi RS"	kontinuirano
		Aktivnosti na izgradnji mosta preko rijeke Drine na lokaciji Bratunac-Ljubovija i pristupnih puteva na području Republike Srpske, kao i zajedničkog graničnog prelaza	Modernizacija putne mreže	Ministarstvo saobraćaja i veza, JP "Autoputevi RS"	2017
		Remont/rekonstrukcija pruge, pružnih i elektroenergetskih postrojenja, kontaktne mreže i SS uređaja na željezničkom Koridoru Vc: Šamac-Doboj	Modernizacija željezničke mreže uz povećanje kvaliteta prevoznih usluga i regionalne uvezanosti	Ministarstvo saobraćaja i veza	2017 - 2018
		Remont/rekonstrukcija pruge, pružnih i elektroenergetskih postrojenja, SS i telekomunikacionih uređaja, te elektrifikaciju pruge na dionici Doboj-Petrovo	Modernizacija željezničke mreže uz povećanje kvaliteta prevoznih usluga i regionalne uvezanosti	Ministarstvo saobraćaja i veza	2017 - 2018
		Podrška razvoju saobraćaja na aerodromu Banjaluka, izgradnja kargo terminala, proširenje pristanišne zgrade, nabavka mehnaizacije za utovar robe.	Povećan broj putnika, razvoj kargo saobraćaja i samoodrživost preduzeća	Ministarstvo saobraćaja i veza i "Aerodromi Republike Srpske"	kontinuirano
1.22.	Spoljna i unutrašnja trgovina, poboljšanje izvoznog ambijenta, povećanje izvoza				
		Donošenje Strategije razvoja trgovine Republike Srpske za period 2016-2020. godina i pripadajućeg akcionog plana	Unapređenje oblasti trgovine	Ministarstvo trgovine i turizma	2016
		Donošenje Pravilnika o špeditorskoj djelatnosti u RS	Pojednostavljenje procedura za registraciju subjekata i lica koje će biti ovlašteni za obavljanje špeditorske djelatnosti	Ministarstvo trgovine i turizma	2016

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
	Omogućiti preduzetnicima u Republici Srpskoj da obavljaju spoljnotrgovinski promet	Nastaviti sa inicijativama za izmjenu Zakona o spoljnotrgovinskoj politici BiH	Uklanjanje ograničenja sa kojima se susreću privredni subjekti u obavljanju spoljnotrgovinske razmjene i poboljšanje izvoznog ambijenta	Ministarstvo trgovine i turizma, Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva RS	2016
	Unaprijediti sistem prijave i plaćanja PDV-a	Podnošenje inicijative za izmjenu Zakona o PDV.	Uklanjanje ograničenja sa kojima se susreću privredni subjekti u obavljanju poslova spoljnotrgovinske razmjene i poboljšanje izvoznog ambijenta Producenje roka za prijavu i plaćanje PDV-a, skraćenje roka za povrat PDV-a	Ministarstvo finasija (u saradnji sa Ministarstvom industrije, energetike i rudarstva i Privrednom komorom RS)	2016
	Smanjiti administrativne takse na nivou BiH	Podnošenje inicijative za izmjenu Zakona o administrativnim taksama BiH	Uklanjanje ograničenja sa kojima se susreću privredni subjekti u obavljanju poslova spoljnotrgovinske razmjene i poboljšanje izvoznog ambijenta Smanjene administrativne takse BiH za spise i radnje u postupcima indirektnog oporezivanja	Ministarstvo finasija (u saradnji sa Ministarstvom industrije, energetike i rudarstva i Privrednom komorom RS)	2016
	Ukinuti/smanjiti carinske stope na uvoz određenih roba	Podnošenje incijative za produženje roka važenja i obuhvata Odluke o privrednoj suspenziji i privremenom smanjenju carinskih stopa kod uvoza određenih roba	Poboljšanje poslovnog ambijenta i konkurentnosti prerađivačke industrije Ukinute/smanjene carinske stope kod uvoza određenih roba	Ministarstvo finansija (u saradnji sa Ministarstvom industrije, energetike i rudarstva i Privrednom komorom RS)	godišnje

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
	Podrška pokretanju proizvodnje proizvoda i usluga koje nedostaju domaćem tržištu	Osigurati sistemsku podršku privrednim subjektima iz oblasti proizvodnje ili usluga koji su supstitucija uvoza* ili podrška razvoju domaćeg proizvoda	Poboljšanje poslovnog ambijenta i konkurentnosti Omogućena podrška pokretanju proizvodnje i usluga koje nedostaju domaćem tržištu	Ministarstvo poljoprivrede, vodoprivrede i šumarstva, Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva	kontinuirano
1.23.	Rješavanje sporova				
	Unapređenje uslova za sigurnije poslovanje	Ojačati kapacitete sudova za brže rješavanje privrednih sporova	Brže riješeni privredni sporovi	Ministarstvo pravde	2016
		Primijeniti sistem SOKOP u svim Osnovnim sudovima sa ciljem bržeg rješavanja komunalnih predmeta	Brže riješeni komunalni predmeti	Ministarstvo pravde	2016
1.24.	Smanjenje korupcija i kriminala				
	Unapređenje oblasti borbe protiv korupcije i kriminala	Pokretanje i realizacija programa "Otvorena Vlada Republike Srpske" (Open Government)	Formiran Odbor za realizaciju programa "Otvorena Vlada", usvojeni strateški pravci projekta, definisani setovi podataka za objavu, objavljeni setovi podataka na portalu "Otvorena vlada"	Odbor za realizaciju programa "Otvorena Vlada", Agencija za informaciono društvo Republike Srpske - AIDRS	2016, 2017

	OPERATIVNI CILj	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
		Sprovođenje "Strategije za borbu protiv korupcije u RS 2013-2017"	<ul style="list-style-type: none"> - uspostavljen funkcionalan mehanizam koordinacije antikoruptivnih aktivnosti u Republici Srpskoj, - softver za izvještavanje o implementaciji Strategije i Akcionog plana za borbu protiv korupcije je u funkciji, - sačinjeni planovi integriteta prema sačinjenoj listi obveznika izrađen i u funkciji softver za izvještavanje o donesenim planovima integriteta, - usvojen zakon o zaštiti lica koja prijavljuju korupciju, kreirana internet stranica Komisije za sprovođenje Strategije, - redovno izvještavanje o sprovođenju Akcionog plana i Strategije, - povećanje efikasnosti organa gonjenja u predmetima sa koruptivnim elementima, efikasnije izvršenje sudske presude, obuke, promovisanje i podsticanje prijavljivanja korupcije i drugo. 	Ministarstvo pravde, MUP, ostale institucije	2016, 2017
2	Nastavak unapređenja poslovnog okruženja				

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
2.1.	Unapređenje kvaliteta propisa kroz primjenu Procjena uticaja propisa na poslovanje - RIA	RIA na veći broj zakona, koji se tiču poslovnog okruženja i privlačenja stranih investitora, kao što su npr. propisi koji regulišu stečaj i likvidaciju, javno-privatno partnerstvo, slobodne zone, itd.	Završena RIA veći broj propisa	Ministarstvo za ekonomске odnose i regionalnu saradnju, u saradnji sa resornim ministarstvima	kontinuirano
2.2.	Analiza i smanjenje opterećenja na privrednu	Uvođenje Registra parafiskalnih davanja Donošenje akcionih planova za pojednostavljenje administrativnih procedura	Kvalitetan odnos između opterećenja na privredu i punjenja budžeta Republike Srpske	Ministarstvo finansija, Ministarstvo za ekonomске odnose i regionalnu saradnju u saradnji sa svim resorno nadležnim institucijama	kontinuirano
2.3.	Dogradnja odgovarajućeg normativno-pravnog okvira računovodstva i revizije. unapređivanje mehanizma javnog nadzora i kontrole kvaliteta u računovodstvenoj i revizorskoj profesiji i povećanje transparentnosti podataka iz finansijskih izveštaja.	Analiza postojeće regulative u ovoj oblasti i prijedlozi za unapređenje, dalje usaglašavanje domaćeg sa zakonodavstvom Evropske unije, dalji razvoj sistema javnog nadzora i kontrole kvaliteta računovodstvene i revizorske profesije, te jačanje javne odgovornosti članova računovodstvene i revizorske profesije, jačanje funkcionalnosti Jedinstvenog registra finansijskih izveštaja.	Bolja usklađenost propisa iz oblasti računovodstva i revizije sa zakonodavstvom Evropske unije, veće povjerenje u računovodstvenu i revizorsku profesiju, omogućen pristup objavljenim podacima iz finansijskih izveštaja i drugim dokumentima od strane zainteresovanih trećih strana	Ministarstvo finansija, APIF, profesionalno udruženje,	kontinuirano
II Jačanje institucionalnih kapaciteta i razvoj partnerskih odnosa					
1	Jačanje institucionalnih kapaciteta na republičkom nivou				

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
1.1.	Jačanje kapaciteta MEORS-a	Jačanje znanja kadrova MEORS-a na obukama, seminarima u cilju sticanja kvalitetnijih znanja iz oblasti stranih ulaganja, realokacija određenih sredstava ili aktiviranje donatora za primjenu kvalitetnih instrumenata podrške i privlačenja stranih ulaganja	Broj ljudi koji su prošli obuke i učestvovali na seminarima i primjenljivost stečenih znanja u privlačenju stranih ulaganja	Ministarstvo za ekonomске odnose i regionalnu saradnju	kontinuirano
1.2.	Izgradnja/jačanje kapaciteta svih učesnika u procesu privlačenja SDU	Jačanje znanja kadrova uključenih institucija na obukama, seminarima u cilju sticanja kvalitetnijih znanja iz oblasti stranih ulaganja, realokacija određenih sredstava ili aktiviranje donatora za ove aktivnosti	Broj ljudi koji su prošli obuke i učestvovali na seminarima i primjenljivost stečenih znanja u privlačenju stranih ulaganja	Resorna ministarstva, RARS, IRBRS, Privredna komora, Predstavništva Republike Srpske u inostranstvu	kontinuirano
1.3.	Jačanje saradnje između MEORS-a, resornih ministarstava, Privredne komore, Republičkog zavoda za statistiku, APIF-a, RARS-a...	Odrediti/ili ažurirati kontakt tačke po svakoj instituciji. Redovni kontakti u cilju ostvarivanja zajedničkog nastupa u promociji Republike Srpske i njenih potencijala, razmjena informacija o stranim ulaganjima	Ostvareni kontakti i zajednički nastupi u promociji investicionih potencijala Republike Srpske	MEORS, u saradnji sa resornim ministarstvima, Privrednom komorom, Zavodom za statistiku, APIF, RARS,...	kontinuirano
1.4.	Jačanje saradnje sa međunarodnim institucijama (WB, UNCTAD, GIZ)	Kontakti sa međunarodnim institucijama u cilju dobijanja informacija o stanju na globalnom i regionalnom nivou i sticanju informacija i savjeta o poboljšanju konkurentnosti i usmjeravanja stranih ulaganja u Republiku Srpsku, podrška u sprovođenju reformskih projekata i njihova promocija	Ostvareni kontakti sa međunarodnim institucijama, broj zajedničkih projekata koji su usklađeni sa potrebama Republike Srpske	Ministarstvo za ekonomске odnose i regionalnu saradnju, resorna ministarstva, relevantne međunarodne organizacije	kontinuirano

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
1.5.	Jačanje saradnje sa Predstavništvima Republike Srpske u inostranstvu	Intenziviranje aktivnosti na uključivanje Predstavništava Republike Srpske u inostranstvu u promociju investicionih potencijala Republike Srpske, jačanje kapaciteta predstavništava za promociju RS i podršku zainteresovanih ulagačima	Ostvareni kontakti sa Predstavništvima Republike Srpske i zajedničke pripreme promocije investicionih potencijala Republike Srpske	Ministarstvo za ekonomске odnose i regionalnu saradnju	kontinuirano
2	Jačanje kapaciteta institucija na lokalnom nivou				
2.1.	Izgradnja/jačanje kapaciteta lokalnih razvojnih agencija i jedinica lokalne samouprave za privlačenje i prihvatanje stranih investicija	Redovni kontakti i obuke sa jedinicama lokalne samouprave u cilju pripreme i promocije predstavljanja investicionih projekata, sprovođenje regionalnog projekta certifikacije opština sa povoljnim poslovnim okruženjem, zajedničke aftercare aktivnosti	Ostvareni kontakti sa jedinicama lokalne samouprave i pripremljeni promotivni materijali za investicione projekte, uvedeni standardi opština sa povoljnim poslovnim okruženjem	Jedinice lokalne samouprave, Privredna komora RS, Savez opština i gradova, Ministarstvo za ekonomске odnose i regionalnu saradnju, Ministarstvo uprave i lokalne samouprave, Ministarstvo industrije, energetike i rудarstva i Republička agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća	kontinuirano
2.2.		Implementacija Strategije obuke za zaposlene u jedinicama lokalne samouprave u Republici Srpskoj 2016-2020	Unapređenje postojećih i usvajanje novih znanja, vještina i stavova zaposlenih i izabranih zvaničnika u jedinicama lokalne samouprave u Republici Srpskoj, potrebnih za djelotvorno ostvarivanje nadležnosti i savladavanje reformskih izazova sa kojima	Ministarstvo uprave i lokalne samouprave	2016-2020

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
			se suočava lokalna samouprava		
2.3.	Ispunjene kriterijuma za povoljno poslovno okruženje (BFC SEE) od strane jedinica lokalne samouprave	Strategije razvoja JLS usvojene, zajedno sa planom implementacije i prioritetnim projektima, u izradi dokumenta učestvovao javni i privatni sektora, formirano tijelo koje prati realizaciju dokumenata...	gradovi/opštine prepozname kao jedinice lokalne samouprave sa pozitivnim poslovnim okruženjem	Jedinice lokalne samouprave, poslovna zajednica	kontinuirano
		JLS imaju kancelarije/jedinice koje su zadužene za lokalni ekonomski razvoj , one učestvuju u procesu planiranja razvoja, pripremaju i nadgledaju razvojne projekte i održavaju kontakte i pružaju podršku poslovnoj zajednici, prate poslovnu zajednicu i podrška su zainteresovanim investitorima, posjeduju relevantne baze podataka i bave se izradom promotivnih materijala, učestvuju i sarađuju sa institucijama na regionalnom nivou		Jedinice lokalne samouprave	kontinuirano

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
		JLS imaju Privredni savjet koji daje savjete gradskim/opštinskim zvaničnicima vezano za pitanja poslovne zajednice, sugestije se uzimaju u obzir prilikom donošenja relevantih odluka, sastanci se redovno održavaju		Jedinice lokalne samouprave, poslovna zajednica	kontinuirano
		Sistem usluga za dobijanje građevinskih dozvola: opština/grad ima važeću prostorno-plansku dokumentaciju koja omogućava izdavanje građevinskih dozvola, posjeduju bazu podataka o građevinskim parcelama koje se mogu ponuditi potencijalnom investitoru, pruža pisani opis procedura izdavanja građevinskih dozvola, daje informacije o statusu konkretnog zahtjeva....		Jedinice lokalne samouprave	kontinuirano
		Opština/grad ima analitičke osnove za podršku lokalnoj poslovnoj zajednici i privlačenje investicije: posjeduje sopstvene informacije, analiira ih i koristi u procesu donošenja odluka, pruža informacije o proceduri i ukupnim troškovima osnivanja i poslovanja privrednog subjekta, lokalnim podsticajima, itd.		Jedinice lokalne samouprave	kontinuirano
		JLS prate dinamiku lokalnog tržišta rada i imaju aktivan odnos prema utvrđenom stanju i potrebama (sarađuju sa nadležnim službama za zapošljavanje, sa privrednicima, pruža informacije i podršku za programe obuke, ima podatke o radnoj snazi, pokazuje inicijativu za izmjene obrazovnih programa srednjih škola na svojoj teritoriji u skladu sa		Jedinice lokalne samouprave	kontinuirano

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
		potrebma privrednih subjekata, itd.			
		JLS razvijaju saradnju javnog i privatnog sektora kroz redovne sastanke predstavnika poslovne zajednice i opštinskih zvaničnika u cilju rješavanja bitnih pitanja, opština podržava razvoj poslovne infrastrukture, itd		Jedinice lokalne samouprave, poslovna zajednica	kontinuirano
		JLS razvija adekvatnu infrastrukturu i pouzdane komunalne usluge (ima srednjoročne i dugoročne planove infrastrukturnog razvoja, sprovodi godišnje planove, u istom se uzimaju u ozbir stavovi i mišljenje privatnog sektora, itd.)		Jedinice lokalne samouprave, republički organi	kontinuirano
		JLS sprovode transparentnu politiku naplate poreza i taksi kojima se stimuliše ekonomski razvoj (odлуke o naknadi za korišćenje građevinskog zemljišta, naknadi za uređenje građevinskog zemljišta, komunalnim taksama dostupno na internet prezetnaciji) u definisanju lokalnih taksi i naknada, konsultovan privatni sektor, ...		Jedinice lokalne samouprave	kontinuirano

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
		JLS imaju sistem za promociju ulaganja i kvaliteta poslovnog ambijeta u gradu/opštini , na način da imaju ažurne promotivne materijale, internet stranice, i na engleskom jeziku, učestvuju u sajmovima, te ima i druge instrumente za promociju investicija		Jedinice lokalne samouprave	kontinuirano
		Informacione i komunikacione tehnologije u skladu sa tehničkim mogućnostima i stepenom razvijenosti jedinica lokalne samouprave (postoji uveden internet i e-mail komunikacija u svakodnevnom poslovanju, na internet prezentaciji postoji portal za slanje pitanja na koje su JLS dužne transparentno odgovoriti, postoji nekakav oblik e-uprave...)		Jedinice lokalne samouprave	kontinuirano
		JLS prati i dokumentuje svoju kreditnu sposobnost i opravdanost u skladu sa usvojenim razvojnim dokumentima		Jedinice lokalne samouprave	kontinuirano
3	Razvoj partnerskih odnosa između republičkog i lokalnog nivoa, te sa poslovnom zajednicom				
3.1.	Razvoj partnerskih odnosa između republičkog i lokalnog nivoa	Saradnja sa jedinicama lokalne samouprave u pripremama za prihvat stranih investitora, postinvesticionie podrške i praćenja rada i rješavanja problema sa kojima se susreću strani investitori	Ostvareni kontakti sa jedinicama lokalne samouprave, broj pripremljenih projekata i sastanci sa jedinicama lokalne samouprave i stranim investitorima u pripremi projekata i aftercare posjetama	Ministarstvo za ekonomske odnose i regionalnu saradnju, u saradnji sa ostalim učesnicima	kontinuirano

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
3.2.	Program brige o postojećim investitorima (tzv. aftercare program) za Republiku Srpsku	Proširenje i afirmacija programa brige o postojećim investitorima u Republici Srpskoj	povećan broj uključenih jedinica lokalne samouprave iz Republike Srpske, uspostavljena sistemski programi kontakata sa postojećim investitorima i razmjena informacija republičkog i lokalnog nivoa	Ministarstvo za ekonomске odnose i regionalnu saradju	kontinuirano
3.3.	Akitvan rad Savjeta za strane investitore Republike Srpske	Kontinuirana saradnja na rješavanju konkretnih problema stranih investitora i prijedloga za unapređenje ambijenta	Broj održanih sastanaka i realizovanih mjera	Ministarstvo za ekonomске odnose i regionalnu saradnju	kontinuirano
III Aktivnosti promocije za ciljane sektori i ciljana tržišta					
1	Aktivnosti promocije Republike Srpske kao atraktivne lokacija za strana ulaganja				
1.1.	Strateški i ciljani odnos sa medijima	Planiranje aktivnosti pružanja informacija medijima (posebno inostranim) o mogućnostima ulaganja u Republiku Srpsku	Broj intervjuja, članaka i informacija objavljenih u domaćim i stranim medijima	Ministarstvo za ekonomске odnose i regionalnu saradnju, u saradnji sa resornim ministarstvima, jedinicama lokalne samouprave, Privrednom komorom i Predstavništvima RS u inostranstvu	kontinuirano

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
1.2.	Priprema i distribucija promotivnog materijala za strane ulagače	Izrada promotivnih materijala (brošura, videa ...) sa investicionim potencijalima i projektima, vodič za investitore.	Broj odštampanih i distribuiranih promotivnih materijala na engleskom i njemačkom jeziku	Ministarstvo za ekonomske odnose i regionalnu saradnju, u saradnji sa resornim ministarstvima, jedinicama lokalne samouprave, Privrednom komorom i Predstavništвима RS u inostranstvu	kontinuirano
1.3.	Promocija putem veb sajta Invest in Srpska www.investsrpska.net	Pedovno održavanje i prilagođavanje veb sajt Invest in Srpska www.investsrpska.net	Ažuriran veb sajt Invest in Srpska na srpskom, engleskom	Ministarstvo za ekonomske odnose i regionalnu saradnju, u saradnji sa resornim ministarstvima, jedinicama lokalne samouprave, Privrednom komorom i Predstavništвима RS u inostranstvu	kontinuirano

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
1.4.	Posjeta ključnim sajmovima i investicionim konferencijama	Plan sajmova i konferencija na kojima će biti predstavljena Republika Srpska kao lokacija za strana ulaganja kao i predstavljeni sektorski i pojedinačni projekti, te spona sa domaćom privredom	Broj posjećenih sajmova, pregovora i dogovora sa stranim ulagačima	Ministarstvo za ekonomske odnose i regionalnu saradnju, u saradnji sa resornim ministarstvima, jedinicama lokalne samouprave, Privrednom komorom i Predstavništвima RS u inostranstvu	kontinuirano
1.5.	Aktivno učešće predstavništava Republike Srpske u promociji investicionih potencijala Republike Srpske	Predstavljanje investicionih potencijala i konkretnih projekata na veb sajtovima Predstavništava Republike Srpske u inostranstvu	Broj organizovanih promotivnih događaja u Predstavništвima, broj promotivnih članaka i intervjuja u stranim medijima	Predstavništva Republike Srpske u inostranstvu	kontinuirano
1.6.	Promocija lokalnih investicionih potencijala (konkretnih projekata, poslovnih zona, klastera...)	Identifikacija i promocija lokalnih investicionih kapaciteta, te njihovo regionalno uvezivanje u cilju podizanja konkurenosti	Broj uključenih lokalnih zajednica, broj promotivnih skupova, broj izrađenih promotivnih materijala...	Jedinice lokalne samouprave, u saradnji sa Ministarstvom za ekonomske odnose i regionalnu saradnju	kontinuirano
2 Aktivnosti promocije za ciljane sektore i ciljana tržišta					
2.1.	Izbor prioritetnih ciljanih sektora za promociju ulaganja	Izbor prioritetnih sektora za strana ulaganja u skladu sa odgovarajućim strategijama Republike Srpske i Ekonomskom politikom	Izabrani prioritetni (strateški) sektori za promociju stranih ulaganja	Vlada Republike Srpske	2016, 2017, 2018

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
2.2.	Izbori prioritetnih ciljanih zemalja za promociju ulaganja	Izbor prioritetnih zemalja u skladu sa obimom spoljnotrgovinske razmjene i prioritetnim (strateškim) sektorima. Intenzivirati prisustvo turističkog sektora na sajmovima u inostranstvu. Sajmovi i berze turizma su bitan način prezentovanja zemlje. Povećan broj turista je pokazatelj sigurnosti neke zemlje i dovodi do povećanja investicija u istu. Ulaganja u turistčku djelatnost, potom, povlače za sobom ulaganja u ostale grane privrede.	Povećan obim promotivnih aktivnosti prema izabranim prioritetnim (ciljanim) zemljama	Vlada Republike Srpske, Ministarstvo za ekonomske odnose i regionalnu saradnju, Ministarstvo trgovine i turizma, Predstavništva Republike Srpske u inostranstvu	2016, 2017, 2018
2.3.	Primjena direktnog marketinga, outreach kampanje	Izbor prioritetnih (ciljanih) stranih ulagača i direktni pristup njima u cilju privlačenja ulaganja u Republiku Srpsku u skladu sa ciljevima Ekonomskih politika – povećanje zaposlenosti i transfer tehnologije	Plan promotivnih aktivnosti za prioritetne (ciljane) strane ulagače	Ministarstvo za ekonomske odnose i regionalnu saradnju, u saradnji sa resornim ministarstvima i jedinicama lokalne samouprave	2016, 2017, 2018
2.4.	Intenziviranje uloge Predstavništava Republike Srpske u promociju Republike Srpske kao atraktivne lokacije za strana ulaganja u prioritetnim ciljanim zemljama i kod prioritetnih (ciljanih) investitora	Redovne konsultacije sa Predstavništvima Republike Srpske u cilju sagledavanja tražnje na tržištima u kojima se nalaze Predstavništva i usklađivanje izbora ciljanog investitora	Izabran ciljani (prioritetni) investitor i obavljeni preliminarni razgovor sa njim od strane Predstavništva Republike Srpske	Predstavništva Republike Srpske u inostranstvu, u saradnji sa Ministarstvom za ekonomske odnose i regionalnu saradnju, resornim ministarstvima i jedinicama lokalne samouprave, te Privrednom komorom RS	kontinuirano

	OPERATIVNI CILJ	MJERE	POKAZATELJI USPJEŠNOSTI MJERA	NADLEŽNA INSTITUCIJA ZA SPROVOĐENJE MJERA	ROK – PERIOD SPROVOĐENJA MJERA
2.5.	Posjeta i promocija, te stalni kontakti sa prioritetnim (ciljanim) zemljama i prioritetnim (ciljanim) investitorima	Pojačane promotivne aktivnosti na ključnim lokacijama i sektorima	Dogovorena posjeta prioritetnim (ciljanim) zemljama i investitorima u cilju početka pregovora o stranim ulaganjima.	Predstavništva Republike Srpske u inostranstvu, u saradnji sa Ministarstvom za ekonomske odnose i regionalnu saradnju, resornim ministarstvima i jedinicama lokalne samouprave, te Privrednom komorom RS	kontinuirano
2.6.	Uspostavljanje jače spone sa dijasporom u cilju aktiviranja njihovog investicionog potencijala, ali i promocije RS u zemljama gdje su značajno zastupljeni	Uspostaviti sistem saradnje, redovnih kontakata, razmijene informacija, promotivnih aktivnosti, direktni razgovori	Uspostavljen sistem saradnje, broj kontakata i razmijenjenih informacija, broj uspostavljenih konakata sa privrednicima iz zemalja gdje je dijaspora značajna	Predstavništva Republike Srpske u inostranstvu, u saradnji sa Ministarstvom za ekonomske odnose i regionalnu saradnju, resornim ministarstvima i jedinicama lokalne samouprave, te Privrednom komorom RS	kontinuirano
2.7.	Brendiranje	Sprovođenje Politike breditiranja domaće proizvodnje Brendiranje pojedinih destinacija i turističkih proizvoda vodeći računa o regionalnoj zastupljenosti brendiranih turističkih proizvoda.....	....Prepoznatljiviji turistički proizvod što će povećati broj noćenja , dolazaka i potrošnju turista odnosno uvećati ukupan prihod od turizma	Ministarstvo trgovine i turizma	kontinuirano

Izvor podataka:

Akcioni plan realizacije Strategije jugoistočne Evrope 2020 u Republici Srpskoj za period 2015–2016. godina, Vlada Republike Srpske,

maj 2015. godine

Akcioni plan sprovođenja Strategije razvoja MSP Republike Srpske za period 2015–2020. godina, nacrt,

avgust 2015. godine

Ekonomска politika za 2016.

godinu

Akcioni plan za realizaciju Ekonomske politike Republike Srpske za

2016.godine

Prijedlog mjera poslovne zajednice za dokument Ekonomska politika Republike Srpske za 2015. godinu sa ciljem kreiranja povoljnijeg poslovnog ambijenta u Republici Srpskoj

Reformska agenda za BiH za period 2015–2018. godina

Akcioni plan sprovođenja Strategije i politike razvoja industrije Republike Srpske za period 2015–2020. godine, nacrt, avgust 2015.

godine

9. LITERATURA

1. Bijela knjiga Savjeta stranih investitora u BiH, 2012/2013
2. Competitiveness in South East Europe: A policy Outlook 2016, OECD
3. Global Enterpreunership Monitor BiH, 2012.
4. Global Innovation Index 2015, Cornell University, INSEAD and the World Intellectual Property Organization
5. Global Investment Trends Monitor, No. 22, 20. january 2016, UNCTAD
6. Godišnji izvještaj za oblast malih i srednjih preduzeća i zanatsko-preduzetničku djelatnost u Republici Srpskoj za 2013. godinu, Ministarstvo industrije, energetike i rударства
7. Doing Business Report, 2013, The World Bank
8. Doing Business Report 2014, The World Bank
9. Doing Business Report 2015, The World Bank
10. Doing Business Report 2016, The World Bank
11. Dragan Pejičić, Ekonomski kapaciteti lokalnih samouprava za privlačenje investicija, Savez gradova i opština Srbije i Švajcarska agencija za razvoj i kooperaciju, Beograd, 2011.
12. Ekonomski politika Republike Srpske za 2016. godinu
13. Index of Economic freedom 2014, Heritage Foundation and The Wall Street Journal
14. Investment Reform Index 2010 – Monitoring Policies and Institutions for Direct Investment in South-East Europe, OECD, 2010.
15. Izvještaj Svjetske banke „Doing Business in South East Europe 2011“
16. B. Jovanović – B. Jovanović, Ease of Doing Business and Investment in Eastern Europe and Central Asia, 2014
17. M.Porter, Clusters and the new economics of competition, Harvard Business Review, November–December, 1998.
18. Örjan Sölvell, Christian Ketels and Göran Lindqvist, The Cluster Initiative, Greenbook The Competitiveness Institute, TCI, Gothenburg, 2003.
19. Politika brendiranja u Republici Srpskoj, Ministarstvo trgovine i turizam, 2012.
20. Procjena konkurentnosti tri vrijednosna lanca u poljoprivredi Republike Srpske, International Financial Corporation, 2012.
21. Rajneesh Narula and Christian Bellak, EU Enlargement and Cosequences for FDI Assisted Industrial Development, United Nations University – Maastricht Economic and social Research and training centre on Innovation and Technology, 2008.
22. Small Business Act for Europe, European Commission.
23. Sektorska strategija razvoja industrije Republike Srpske za period 2009–2013, Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva Republike Srpske, 2009.
24. Statistički godišnjak 2014, Republički zavod za statistiku Republike Srpske
25. Statistički godišnjak 2015, Republički zavod za statistiku Republike Srpske
26. Strategija razvoja Jugoistočne Evrope do 2020.
27. Strategija razvoja energetike Republike Srpske do 2030. godine, Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva Republike Srpske, 2012.
28. Strategija razvoja obrazovanja Republike Srpske 2016–2021. (prijedlog), Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Srpske, 2015.

29. Strategija razvoja poljoprivrede Republike Srpske do 2015., Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede Republike Srpske, 2006.
30. Strategija razvoja šumarstva Republike Srpske 2011-2021., Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede
31. Strategija razvoja turizma Republike Srpske 2011–2020, Ministarstvo trgovine i turizma Republike Srpske, 2011.
32. Strategija i politika razvoja industrije Republike Srpske za period 2016–2020. godine. Ministarstvo industrije, energetike i rударства (nacrt)
33. Strategija razvoja malih i srednjih preduzeća Republike Srpske za period 2016–2020. (nacrt)
34. Strategija regulatorne reforme i uvođenja procesa procjene uticaja propisa u Republici Srpskoj za period 2012–2015. godine, Ministarstvo za ekonomске odnose i regionalnu saradnju Republike Srpske, 2012.
35. Strateški plan razvoja poljoprivrede i ruralnih područja Republike Srpske 2015–2020. godine, Ministarstvo poljoprivrede, šumarstva i vodoprivrede
36. Studija o mogućnosti korištenja i razvoja solarne energije u BiH, TTA, 2008, Ministarstvo industrije, energetike i rudarstva
37. Službeni glasnik Bosne i Hercegovine, brojevi: 17/98, 13/03, 48/10
38. Službeni glasnik Republike Srpske, brojevi: 25/02, 24/04, 52/11, 68/13, 23/14
39. Towards Best Practise Guidelines for the Development of Economic Zones, OECD, 2009.
40. The Global Competitiveness Report 2013–2014, World Economic Forum,
41. The Global Competitiveness Report 2014–2015, World Economic Forum,
42. The Global Competitiveness Report 2015-2016, World Economic Forum,
43. World Investment Prospects Survey 2009–2011, UNCTAD, New York and Geneve, 2011.
44. World Investment Prospects Survey 2013–2015, UNCTAD, New York and Geneve, 2013.
45. World Investment Report 2013, UNCTAD, New York and Geneva, 2013.
46. World Investment Report 2014, UNCTAD, New York and Geneve, 2014.
47. World Investment Report 2015, UNCTAD, New York and Geneve, 2015.
48. Zakon o javno-privatnom partnerstvu Republike Srpske, „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 59 od 2. jula 2009.
49. Zakon o koncesijama Republike Srpske, „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 59/13.
50. Zakon o razvoju malih i srednjih preduzeća, „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 50/13.
51. Zakon o stranim ulaganjima („Službeni glasnik Republike Srpske“, br. 25/02, 24/04, 52/11 i 68/13).
52. Uredba o uslovima i načinu realizacije Programa podrške zapošljavanju, „Službeni glasnik Republike Srpske“, broj 24/15
53. Uri Dadush, Incentives to Attract FDI, 2013.
54. fDI Intelligence, Global Free Zones of the Year 2015. - Winners
55. fDi Report 2013, fDi Intelligence, Financial Times
56. fDI Report 2014, fDI Markets, Finacial Times
57. fDi Report 2015, fDI Markets , Finacial Times
58. fDI Report 2016, fDI Markets, Finacial Times
59. FDI Magazine, Financial Times Group, European Cities and Regions of the futures 2016/2017
60. Finalni izvještaj Studije o procjeni potencijala električne i toplotne energije proizvodnjom iz biomase u Republici Srpskoj, AER, 2009.

61. How do Special Economic Zones and Industrial Clusters Drive China Rapid Development?,
Douglas Zhiua Zeng, The World Bank, 2011.
62. Communication from the Commission to The European Parliament, The Council, The European Economic and Social Committee and The Committee of the Regions – For a European Industrial Renaissance, Brussels, 2014.
63. COM (2014) 903 Plan ulaganja za Evropu.
64. Policy Framework for Investment 2015, OECD.
65. Saopštenje, Upotreba informaciono-komunikacionih tehnologija u Republici Srpskoj, 2014.
Republički zavod za statistiku
66. Saopštenje Komisije Savjetu, Evropskom parlamentu, Evropskom ekonomskom i socijalnom odboru i odboru regija, Ka sveobuhvatnoj međunarodnoj investicionoj politici
COM(2010)343 CELEX: 52010DC0343
(Communication from the Commission to the Council, the European Parliament, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions COM(2010)343 CELEX: 52010DC0343).
67. Saopštenje Komisije „Evropa 2020: strategija za pametan, održiv i uključiv rast“ COM(2010)2020
CELEX: 52010DC2020
(Communication from the Commission EUROPE 2020: A strategy for smart, sustainable and inclusive growth COM(2010)2020 CELEX: 52010DC2020).
68. Jugoistočna Evropa 2020: Radna mjesta i prosperitet u evropskoj perspektivi
(South East Europe 2020: Jobs and Prosperity in a European Perspective).
69. Akcioni plan realizaciju Strategije Jugoistočne Evrope 2020, Vlada Republike Srpske, maj 2015. godine.
70. Prijedlog mjera poslovne zajednice za dokument Ekonomski politika Republike Srpske za 2015. godinu sa ciljem kreiranja povoljnijeg poslovnog ambijenta u Republici Srpskoj, Privredna komora Republike Srpske, novembar/decembar 2015. godine.
71. Agencija za razvoj malih i srednjih preduzeća: www.rars-msp.org
72. Investiciono-razvojna banka Republike Srpske: www.irbrs.org
73. Privredna komora Republike Srpske: www.komorars.ba
74. Republički zavod za statistiku Republike Srpske: www.rzs.rs.ba
75. Centralna banka Bosne i Hercegovine: www.cbbh.ba